

MASARYKOVA UNIVERZITA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

COFOLA 2018

Část I.
Firemní právo
a další práva na označení,
právní a ekonomické souvislosti

ACTA UNIVERSITATIS BRUNENSIS

IURIDICA

vol. 622

SPISY PRÁVNICKÉ FAKULTY
MASARYKOVY UNIVERZITY

řada teoretická
svazek č. 622

COFOLA 2018

Část I.

Firemní právo a další práva na označení, právní a ekonomické souvislosti

Eds.:

Radim Charvát, Pavel Koukal, Jarmila Pokorná,
Eva Tomášková, Eva Večerková, Michal Janovec

Masarykova univerzita
Brno 2018

Tato publikace vznikla na Masarykově univerzitě v rámci projektu „COFOLA 2018“ číslo MUNI/B/1179/2017 podpořeného z prostředků účelové podpory na specifický vysokoškolský výzkum, kterou poskytlo MŠMT v roce 2018.

Recenzenti:

Ing. Lucie Kaňovská, Ph.D.

Mgr. Alena Pokorná

Mgr. Miroslav Černý, Ph.D.

© 2018 Masarykova univerzita

ISBN 978-80-210-9005-7 (online : pdf)

Obsah

Dotace na ochranu práv průmyslového vlastnictví.....	7
<i>Romana Bužková</i>	
Práva podnikatele v souvislosti s dispozicí s obchodní firmou.....	15
<i>Kateřina Dlabajová</i>	
Problematika terminologie a systémů ochrany zeměpisných označení.....	32
<i>Hana Kelblová</i>	
Tvorba obchodní firmy, náležitosti názvu právnické osoby, zákaz klamavosti a zaměnitelnosti.....	46
<i>Karolína Menšíková</i>	
Možnosti ovlivnění a inspirace úpravy obchodní firmy ochrannou známkou.....	58
<i>Jakub Pobl</i>	
Konflikt práva na ochranu proti nekalosoutěžnímu jednání a práva na užívání ochranné známky.....	78
<i>Lukáš Weiss</i>	
Umělá inteligence – výzva pro regulaci, regulace výzvy.....	98
<i>Anna Blechová</i>	

Dotace na ochranu práv průmyslového vlastnictví

Romana Bužková

Katedra finančního práva a národního hospodářství, Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno, Česká republika

Abstrakt

Príspevek se věnuje problematice získání dotací na ochranu práv průmyslového vlastnictví. V textu je představen příklad možnosti využití finanční podpory poskytované z Evropských strukturálních a investičních fondů Evropské unie v aktuálním programovém období 2014–2020 (výzvy Operačního programu Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost) a stručně popsány podmínky a proces získání dotace. Cílem poskytované finanční podpory je zvýšení intenzity využívání nástrojů ochrany průmyslového vlastnictví (ochranných známek, patentů atd.), posílení inovační výkonnosti domácích subjektů a jejich konkurenceschopnosti. Cílem příspěvku je poukázat na pozitiva (přínosy) a především negativa (rizika), která jsou s dotačními programy spojená. Pro zpracování příspěvku budou použity metody deskripce, analýzy, komparace a syntézy.

Klíčová slova

Dotace; Evropské strukturální a investiční fondy; práva průmyslového vlastnictví; právní ochrana; projekt.

1 Úvod

Cílem tohoto příspěvku je představit problematiku dotací na ochranu práv průmyslového vlastnictví v jejich právních a ekonomických souvislostech, a to s využitím konkrétního příkladu získání finanční podpory z Evropských strukturálních a investičních fondů.

Úspěšná realizace průmyslově-právní strategie podnikatele je klíčovým předpokladem pro zabezpečení prosperity a rozvoje v náročných podmínkách konkurenčního prostředí. Rozhodnutí podnikatele, které projekty realizovat

a do jakých oblastí investovat, představuje významné rozhodnutí z hlediska jeho podnikatelské úspěšnosti. Ochrana práv průmyslového vlastnictví ve formě například patentu či ochranné známky bezesporu vede k dosažení určité konkurenční výhody na trhu. Možnost získání dotace pak do jisté míry může ovlivnit rozhodování podnikatele, zda do ochrany průmyslových práv investovat, či nikoliv. Existence dotačních programů by podnikatelům měla dopomoci k realizaci svých projektů, ale je na místě se ptát, zda jsou pro ně současně nastavené podmínky poskytování dotací dostatečně motivující.

Příspěvek si proto klade za cíl poukázat nejen na pozitiva, ale zejména na rizika a možná negativa spojená s využíváním dotačních programů. Především se hodlám zaměřit na to, jaké dotační podmínky mohou být klíčové z hlediska rozhodování podnikatele.

2 Příprava a další fáze projektu

Počáteční příprava, hodnocení a výběr projektu k realizaci by měly respektovat celkovou firemní strategii podnikatele. Při přípravě projektu může být velmi nápomocná tzv. SWOT analýza, která představuje metodiku strategického plánování. Analýza se soustředí na dvě širší kategorie – vnější faktory (příležitosti a rizika) a vnitřní faktory (silné a slabé stránky).¹ SWOT analýza by měla zahrnovat také rozbor možností financování daného projektu. Zdroje financování lze dělit na interní a externí, mezi něž patří také dotace (poskytované ze státního rozpočtu, ze specializovaných fondů apod).² Předpokladem poskytnutí dotací na ochranu práv průmyslového vlastnictví je předfinancování způsobilých výdajů³ z vlastních zdrojů žadatele, respektive příjemce.

Potenciální žadatel o dotaci musí již ve fázi přípravy projektu počítat s následujícími skutečnostmi. Podání žádosti o podporu je totiž nejsložitější a časově nejnáročnější částí dotačního řízení, a to zejména pro ty, kteří se s dotacemi nikdy nesešli. Je proto nutné důkladně prostudovat všechny dokumenty, podmínky a podrobné informace, jakým způsobem se žádost podává.

¹ MAREK, Dan a Tomáš KANTOR. *Příprava a řízení projektů strukturálních fondů Evropské unie*. 2. vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2009, s. 68.

² FOTR, Jiří a Ivan SOUČEK. *Investiční rozhodování a řízení projektů*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2011, s. 45–46.

³ Ke způsobilým výdajům viz kapitola 3.4.

Nyní se pokusím stručně a zjednodušeně nastínit další průběh dotačního řízení a celého projektu. Po podání žádosti o podporu následuje fáze hodnocení a výběru žádostí příslušným řídicím orgánem. V případě úspěchu se z žadatele stává příjemce dotace, který musí splňovat další povinnosti mu uložené, jinak mu hrozí sankce.⁴ V průběhu realizace projektu i po ní, dochází k monitorování projektu, kdy se zjišťuje, zda realizace vede ke splnění vytyčených cílů. K tomu slouží tzv. monitorovací indikátory. Dalšími kroky jsou žádost o platbu, kontrola, publicita a udržitelnost projektu.⁵

3 Příklad využití dotačního programu

3.1 Finanční podpora EU v programovém období 2014–2020

Jednou z možností, jak získat finanční podporu z dotačních programů, jsou projekty financované z Evropských strukturálních a investičních fondů Evropské unie (ESIF), které pomáhají naplňovat primární cíl kohezní politiky Evropské unie, kterým je podpora vyváženého a harmonického rozvoje snížením sociálních a ekonomických disparit mezi regiony.⁶

V aktuálním sedmiletém programovém období 2014–2020 je v České republice možné čerpat unijní prostředky na ochranu práv průmyslového vlastnictví díky pravidelným výzvám Operačního programu Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost (OP PIK), jehož celková alokace z Evropského fondu pro regionální rozvoj dosahuje částky 4,3 miliardy eur.⁷

Po celý rok 2018 je možné žádat o podporu prostřednictvím celoplošné Výzvy VI programu Inovace – Projekt na ochranu práv průmyslového vlastnictví. Cílem výzvy je „posílení inovační výkonnosti domácích firem a zvýšení jejich konkurenceschopnosti prostřednictvím účinnější ochrany duševního vlastnictví, zvláště na zahraničních trzích a rovněž zvýšení intenzity využívání nástrojů ochrany práv průmyslového vlastnictví nejen mezi malými a středními podnikateli, ale také u veřejných výzkumných institucí a vysokých škol.“ Plánovaná alokace výzvy činí 50 milionů Kč.⁸

⁴ K sankcím viz kapitola 4.

⁵ Odbor publicity EU. *Abeceda fondů EU 2014–2020*. Praha: Ministerstvu pro místní rozvoj České republiky, 2018, s. 8.

⁶ ZÁHRADNÍK, Petr. *Kohezní politika Evropské unie*. 1 vyd. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 4.

⁷ *Operační program Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost* [online]. Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky [cit. 24. 3. 2018].

⁸ *Výzva VI programu podpory Inovace – Projekt na ochranu práv průmyslového vlastnictví* [online]. Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky, 2017 [cit. 24. 3. 2018].

Základní informace o způsobu předkládání projektů a procesech souvisejících s jejich realizací jsou žadatelům a příjemcům poskytovány v podobě tzv. Pravidel pro žadatele a příjemce, což je metodický dokument připravený agenturou pro podnikání a inovace (API) ve spolupráci s Ministerstvem průmyslu a obchodu České republiky. Agentura pro podnikání a inovace plní funkci tzv. zprostředkujícího subjektu pro dotační programy Operačního programu Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost. Jedná se o státní příspěvkovou organizaci, která je podřízená Ministerstvu průmyslu a obchodu České republiky. Ministerstvo samo plní funkci tzv. řídicího orgánu zodpovědného za řádné provádění operačního programu.

3.2 Cílová skupina

O finanční podporu mohou žádat:

- malé a střední podniky splňující podmínky stanovené v Doporučení 2003/361/ES,
- veřejné výzkumné instituce,
- vysoké školy a ostatní instituce terciárního vzdělávání vykonávající činnost na základě zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách.

Podpora je poskytována podle Nařízení Komise (EU) č. 1407/2013 ze dne 18. prosince 2013 o použití článků 107 a 108 Smlouvy o fungování Evropské unie na podporu de minimis. V rámci dané výzvy nejsou podporovány projekty s výstupy v zemědělství, lesnictví, rybolovu a akvakultuře.⁹

3.3 Podporované aktivity

Finanční podporu lze získat na zajištění ochrany průmyslového vlastnictví v České republice a zahraničí, konkrétně ve formě:

- zveřejnění přihlášky vynálezů,
- udělení patentů,
- udělení ochranných známek,
- udělení užitných vzorů,
- udělení průmyslových vzorů.

Podpora je poskytována formou dotace a její výše činí 50% z prokázaných způsobilých výdajů v minimální výši 100 tisíc Kč a maximální výši 1

⁹ Ibid.

milion Kč.¹⁰ Právě ve výši financování způsobilých výdajů lze spatřit rozdíl oproti předchozí Výzvě II (která byla vyhlášena pro roky 2016-2017), u které činila minimální výše podpory pouze 40 tisíc Kč a maximální výše 1 milion Kč byla stejná jako u aktuální Výzvy VI.

3.4 Způsobilé výdaje k proplacení

Způsobilými výdaji k proplacení jsou jednak správní poplatky, dále pak překlady a služby oprávněných zástupců. Způsobilými výdaji však nejsou například výdaje vzniklé nebo uhrazené před datem přijatelnosti projektu, splátky půjček a úvěrů, DPH, výdaje na pojištění či udržovací poplatky.

Přijatelností projektu se rozumí soulad žádosti o podporu s podmínkami dotačního programu obsahující všechny náležitosti. Projekt také nesmí porušovat horizontální priority EU (udržitelný rozvoj a rovné příležitosti) a musí splňovat kritérium místní přijatelnosti (územní vymezení nalezneme vždy v konkrétní výzvě, např. u Výzvy VI je to území České republiky mimo hlavního města Prahy). Den přijatelnosti projektu je den podání projektové žádosti. Tím se dostáváme zpět k samotnému plánování projektu, kdy žadatel, respektive příjemce, musí svůj projekt předem pečlivě promyslet. Pokud chce podnikatel využít možnost získání dotace, musí sledovat data vyhlášení jednotlivých výzev, protože nelze žádat o proplacení výdajů vzniklých před dnem podání žádosti o podporu.

3.5 Žádost o platbu

Žádost o platbu k příslušnému orgánu je možné podat až ve chvíli, kdy je podnikateli udělena daná průmyslová ochrana. V okamžiku předložení žádosti o platbu musí být doloženy následující dokumenty:

- zveřejnění přihlášky vynálezu/patentu,
- patentová listina, popřípadě výpis z databáze patentů,
- potvrzení o/kopie zápisu ochranné známky, užitného vzoru nebo průmyslového vzoru do rejstříku,
- další povinné přílohy žádosti o platbu (uvedeny v Pravidlech pro žadatele a příjemce).¹¹

¹⁰ *Výzva VI programu podpory Inovace – Projekt na ochranu práv průmyslového vlastnictví* [online]. Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky, 2017 [cit. 24. 3. 2018].

¹¹ *Výzva VI programu podpory Inovace – Projekt na ochranu práv průmyslového vlastnictví* [online]. Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky, 2017 [cit. 24. 3. 2018].

Nabízí se otázka, co se stane, pokud dotyčný subjekt ochranu práv průmyslového vlastnictví nezíská a jakým způsobem tato skutečnost ovlivní průběh dotačního řízení. V takovém případě, kdy žadatel v průběhu realizace projektu zjistí, že na předmětné řešení mu nebude udělena ochrana práv průmyslového vlastnictví, provede tzv. změnové řízení, kterým si sníží indikátory povinné k naplnění a současně odpovídajícím způsobem sníží své způsobilé výdaje.¹²

4 Rizika spojená s dotačními programy

Je nezbytné si uvědomit, že finanční podpora je proplácena ex post, nutně je proto počáteční plné předfinancování projektu z vlastních zdrojů podnikatele. Na dotaci také není právní nárok a o její konečné výši rozhoduje řídicí orgán (Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky). Lze podat pouze jednu žádost o podporu za celé programové období, v rámci které ovšem může dotyčný subjekt podat libovolný počet žádostí o platbu, jejichž předmět se týká podporovaných aktivit programu. Jak jsem již uvedla, všechny výdaje musí vzniknout nejdříve v den přijatelnosti projektu, nikoliv dříve, a musí být doloženy průkaznými účetními doklady. Zfalšování data skutečného vzniku výdaje či uvádění nepravdivých informací může být v krajním případě posouzeno jako trestný čin.¹³

Příjemce dotace se týká celá řada povinností vyplývajících z Pravidel pro žadatele a příjemce, z rozhodnutí o poskytnutí dotace a samozřejmě také z právních předpisů, konkrétně ze zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Porušení těchto závazných podmínek může vést k sankcím. Příjemci hrozí jednak odnětí dotace, její neproplacení, krácení dotace, pozastavení plateb či odvod za porušení rozpočtové kázně. Příjemce dotace se musí podrobit kontrole ze strany kontrolních orgánů a musí sám včas předkládat monitorovací zprávy v průběhu realizace projektu i po jeho skončení. Příjemce dále není oprávněn převést práva a povinnosti vyplývající z rozhodnutí

¹² *Pravidla pro žadatele a příjemce z Operačního programu Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost – zvláštní část* [online]. Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky, 2018 [cit. 8. 5. 2018].

¹³ Dotační podvod dle § 212 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

o poskytnutí dotace na jiný subjekt bez předchozího souhlasu poskytovatele dotace, ale v rámci dotačního programu není stanoveno žádné omezení na pozdější nakládání se získanou ochranou průmyslového vlastnictví.¹⁴

5 Závěr

Cílem příspěvku bylo představení problematiky dotací na ochranu práv průmyslového vlastnictví. V textu byla nastíněna základní charakteristika Výzvy VI programu Inovace – Projekt na ochranu práv průmyslového vlastnictví cílící na malé a střední podniky, veřejné výzkumné instituce a vysoké školy. Domnívám se však, že aktuálně nastavené podmínky čerpání evropských dotací nejsou speciálně pro malé a střední podniky dostatečně motivační či dosažitelné.

Pokud vezmeme v potaz čistě finanční hledisko, tak v případě minimální stotisícové výše poskytované dotace a maximálně padesátiprocentní míry podpory způsobilých výdajů se jedná o velkou sumu peněz, kterou musí podnikatel sám předem vynaložit. Nutno dodat, že s nejistým výsledkem, vzhledem k faktu, že na dotaci není právní nárok. Také množství pravidel, s nimi spojená administrativní zátěž, četné kontroly a sankce jsou z pohledu příjemců dotací hodnoceny spíše negativně. Právě proto se pro nadcházející programové období po roce 2020 očekává zjednodušení pravidel pro čerpání finanční podpory z Evropských strukturálních a investičních fondů.

Literatura

Monografie

FOTR, Jiří a Ivan SOUČEK. *Investiční rozhodování a řízení projektů*. 1. vyd.

Praha: Grada Publishing, a. s., 2011, 408 s. ISBN 978-80-247-3293-0.

HORÁČEK, Roman, Karel ČADA a Petr HAJN. *Práva k průmyslovému vlastnictví*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017, 357 s. ISBN 978-80-7400-655-5.

MAREK, Dan a Tomáš KANTOR. *Příprava a řízení projektů strukturálních fondů Evropské unie*. 2. vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2009, 215 s. ISBN 978-80-87-029-56-5.

¹⁴ *Pravidla pro žadatele a příjemce z Operačního programu Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost – obecná část* [online]. Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky, 2018 [cit. 24. 3. 2018].

Odbor publicity EU. *Abeceda fondů EU 2014–2020*. Praha: Ministerstvu pro místní rozvoj České republiky, 2018, 41 s. ISBN 978-80-7538-169-9.

ZAHRADNÍK, Petr. *Kobezní politika Evropské unie*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017, 614 s. ISBN 978-80-7400-527-5.

Elektronické zdroje

Pravidla pro žadatele a příjemce z Operačního programu Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost – obecná část [online]. Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky, 2018. Dostupné z: <https://www.agentura-api.org/wp-content/uploads/2018/01/Pp%C5%BDP-obecn%C3%A1-%C4%8D%C3%A1st-%C4%8Distopis-15.1.2018.pdf>

Pravidla pro žadatele a příjemce z Operačního programu Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost – zvláštní část [online]. Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky, 2018. Dostupné z: <https://www.agentura-api.org/wp-content/uploads/2017/12/Priloha-c-2-Pravidla-pro-zadatele-a-prijemce-z-OP-PIK-zvlastni-cast.pdf>

Výzva VI programu podpory Inovace – Projekt na ochranu práv průmyslového vlastnictví [online]. Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky, 2017. Dostupné z: <https://www.agentura-api.org/wp-content/uploads/2017/12/Vyzva-VI-projekty-na-ochranu-prav-prumysloveho-vlastnictvi.pdf>

Operační program Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost [online]. Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky. Dostupné z: <http://www.dotaceu.cz/cs/Fondy-EU/2014-2020/Operacni-programy/OP-Podnikani-a-inovace-pro-konkurenceschopnost>

Právní předpisy

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Contact – e-mail

buzzkova.romana@gmail.com

Práva podnikatele v souvislosti s dispozicí s obchodní firmou

Kateřina Dlabajová

Katedra obchodního práva, Právnická fakulta,
Masarykova univerzita, Brno, Česká republika

Abstrakt

Ve své práci jsem se zaměřila na jednu z možností dispozice s obchodní firmou, kterou je převod. Nejprve jsem se zabývala otázkou vzniku obchodní firmy. Následně jsem řešila problémy spojené s převodem vlastnického práva k obchodní firmě, v rámci kterého jsem také přemýšlela nad okamžikem převodu vlastnického práva a také nad nově použitým slovním spojením „uvolněná obchodní firma“, které je použito v důvodové zprávě k občanskému zákoníku. Okamžik převodu není zákonem přesně dán a existuje několik okamžiků, které si mohou smluvní strany v převodní smlouvě ujednat. Vždy je však nutno brát v potaz skutečnost, že obchodní firma je zapisována do obchodního rejstříku. V neposlední řadě jsem se zamýšlela nad možností převodu užívacích práv k obchodní firmě pomocí licenční smlouvy a zkusila jsem se vymyslet řešení, jak by mohla být výhradní licence v praxi využitelná. Došla jsem k názoru, že k využívání výhradní licence bude potřeba úpravy obchodního rejstříku.

Klíčová slova

Obchodní firma; převod obchodní firmy; převod užívacích práv.

1 Úvod

Ve svém příspěvku se budu věnovat možnostem dispozice s obchodní firmou, které naskytla nová právní úprava občanského zákoníku, přičemž se nejvíce zaměřím na derivativní nabytí převodem. Před účinností výše zmíněného zákona byla obchodní firma spjata s podnikem a nebylo počítáno s možností s ní samostatně disponovat. V praxi se však může stát, že obchodní firma má větší hodnotu, než podnik (v nynější právní úpravě

přejmenován na závod) sám. Zřejmě i proto se zákonodárce rozhodl inspirovat úpravami jiných států jako je Velká Británie, Německo či Rakousko,¹ a dát jejím vlastníkům možnost osamostatnit obchodní firmu od zbytku závodu a samostatně s ní nakládat. Vyplývá z toho ovšem celá řada otázek a problémů, a to u každé jednotlivé možnosti dispozice, jejichž řešení dosud nenalzáme ani v judikatuře ani v odborných pojednáních.

2 Právní povaha obchodní firmy

Dříve než se pustím plně do zvoleného tématu, ráda bych se krátce zastavila u úpravy obchodní firmy z obecného pohledu.

Podnikatel, který není zapsán v obchodním rejstříku, je-li fyzickou osobou, užívá v právních vztazích svého jména a příjmení dle § 77 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jako „občanský zákoník“ nebo „obč. zák.“), popř. dalších jmen, které právo připouští. Je-li podnikatelem právnická osoba, je jejím označením dle ustanovení § 132 občanského zákoníku její název.²

Právní úprava však stanoví zvláštní označení osob zapsaných do obchodního rejstříku. Tímto označením je obchodní firma. Ustanovení § 423 odst. 1 obč. zák. definuje obchodní firmu jako „*jméno, pod kterým je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku.*“ Je tedy specifikem pouze pro zapsané podnikatele a odlišuje je tak od podnikatelů v obchodním rejstříku nezapsaných.

Druhá věta výše zmíněného ustanovení určuje, že „*podnikatel nesmí mít víc obchodních firem.*“ Je tedy povinností podnikatele zapsaného v obchodním rejstříku mít vlastní obchodní firmu, pod kterou vystupuje v právních vztazích, a to pouze a právě jednu. Zákonná úprava zde vyjadřuje zásadu jednotnosti, která je základem identifikační funkce obchodní firmy.

S účinností nového občanského zákoníku se z obchodní firmy stala věc. Věc v právním smyslu je definována jako vše rozdílné od osoby sloužící potřebě lidí. Obchodní firma splňuje obě podmínky. Není fyzickou ani právnickou

¹ MELZER, F., P. TÉGL a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III.* § 419–654. Praha: Leges, 2014, 1264 s., s. 16.

² POKORNÁ, J., E. VEČERKOVÁ a M. PEKÁREK. *Meritum Obchodní korporace a nekalá soutěž.* 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 33.

osobou a jejím účelem je, aby sloužila potřebě lidí a byla užitečná – zejména označovala a odlišovala od sebe podnikatele zapsané v obchodním rejstříku. Pokud jde o právní povahu obchodní firmy, je věcí nehmotnou dle ust. § 496 odst. 2 občanského zákoníku, dále věcí movitou, nezastupitelnou a neuzužitelnou. Má tedy možnost samostatně nabývat hodnoty. O tom, jaké hodnoty, rozhoduje lidská vůle, poznání a schopnosti člověka.³

I když nynější právní úprava dává možnost zvolit si obchodní firmu téměř jakoukoli, existují mantinely, které se nesmějí překročit. Tyto mantinely tvoří následující pravidla:

1. Obchodní firma nesmí být zaměnitelná.

Zásada nezaměnitelnosti (výlučnosti) firmy je vůdčí zásadou firemního práva, která je ukotvena v ust. § 424 obč. zák. Je úzce spjata s účelem obchodní firmy, kterým je odlišení podnikatelů. Toto pravidlo také podtrhuje ustanovení § 423 odst. 2 obč. zák., které přiznává ochranu práv tomu, kdo firmu po právu použil jako první.

2. Obchodní firma nesmí působit klamavě:

Toto pravidlo je také ukotveno ve výše uvedeném ustanovení § 424 obč. zák. a plyne ze zásady pravdivosti firmy. Občanský zákoník dává velký prostor pro autonomii vůle ve vytváření firmy. Posuzování klamavosti firem je tak přenecháno podnikatelům a případné spory budou řešeny nekalosoutěžními spory před obecnými soudy, které se budou opírat o dosavadní judikaturu.

Například Nejvyšší soud v rozsudku sp. zn. NS 29 Cdo 3580/2009 konstatuje: „*Obchodní firma vzbuzuje ve smyslu § 10 odst. 1 obč. zák. klamavý dojem, zabyvá-li se společnost ve skutečnosti jinou činností, než jakou má podle společenské smlouvy zapsánu v obchodním rejstříku. Slovní spojení „finanční úvěrová“ vzbuzuje dojem, že se společnost zabyvá poskytováním úvěrů či jiných finančních služeb.*“⁴

³ MELZER, F., P. TÉGL a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419–654.* Praha: Leges, 2014, 1264 s., s. 195.

⁴ POKORNÁ, J., E. VEČERKOVÁ a M. PEKÁREK. *Meritum Obchodní korporace a nekalá soutěž.* 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 36.

3. Podnikatel smí mít pouze jednu firmu.

Dle zásady jednotnosti nesmí mít podnikatel více firem. Není přitom rozhodné, zda má více živností. V rozporu s touto zásadou by bylo také zapsání zkratky obchodní firmy do obchodního rejstříku vedle úplného znění, neboť by již užívání firmy a vedle toho užívání zkratky vedlo k nepřipustné pluralitě firem.⁵

4. Firma musí jasně a určitě odlišovat podnikatele od ostatních podnikatelů.

Firma podnikatele nesmí být zaměnitelná s žádnou jinou firmou na celém území ČR. Nezáleží přitom na činnosti či lokalitě, ve které podnikatel působí. V rozporu se zákonem a zásadami je nejen stejné znění firem dvou podnikatelů, ale také podobné znění, pokud hrozí nebezpečí jejich zaměnitelnosti.

Tento názor je podložen též rozhodovací praxí. Například Nejvyšší soud se v rozsudku z 26. 10. 2004, sp. zn. 32 Odo 840/2004 vyjádřil, že zaměnitelnost je třeba posuzovat především z pohledu průměrného zákazníka.

Před návrhem na zapsání obchodní firmy do obchodního rejstříku je proto třeba, aby podnikatel provedl důkladnou lustraci, zda již pod stejnou či podobnou a zaměnitelnou firmou není zapsán jiný podnikatel.

Přezkum, zda stejná či podobná firma existuje, před zápisem vždy provádí rejstříkový soud, který se zaměřuje na případnou klamavost a zaměnitelnost.⁶ Do vytváření obchodní firmy i do tohoto přezkumu se promítají nejen výše zmíněné zásady firemního práva, zejména zásada výlučnosti, pravdivosti, nezaměnitelnosti či jasnosti.

Práva k obchodní firmě vznikají okamžikem zápisu obchodní firmy do obchodního rejstříku a trvají po dobu, po kterou jsou v něm zapsány.⁷ Zápis obchodní firmy má konstitutivní účinek. Tedy práva vztahující se k obchodní firmě, jejich vznik a existence, jsou navázána na existenci tohoto zápisu, stejně jako je vázána existence obchodních korporací,

⁵ Viz např. usnesení VS v Praze ze dne 2. 12. 2005, sp. zn. 7 Cmo 383/2005.

⁶ § 90 odst. 1 zák. č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob.

⁷ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s.

nositelů obchodních firem, na jejich zápis do obchodního rejstříku. Z logiky věci by nemohla společnost, která prozatím nevznikla, vlastnit majetek, tedy ani obchodní firmu.

Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob však pamatuje na ochranu firemního označení zakládáné, ale dosud neexistující obchodní korporace. Dává jí jako budoucímu vlastníkovu obchodní firmy možnost předběžného zápisu obchodní firmy do obchodního rejstříku. Ten je možný, pokud jej navrhnu všichni zakladatelé společnosti již založené, avšak prozatím nikoliv vzniklé. Přílohou takového návrhu musí být společenská smlouva. Návrh na zápis samotné společnosti do obchodního rejstříku pak musí být podán do jednoho měsíce od okamžiku zápisu obchodní firmy. Neučiní-li tak založená společnost, rejstříkový soud ex officio obchodní firmu z rejstříku vymaže.⁸

3 Převod obchodní firmy

Převod obchodní firmy můžeme podřadit pod obecnější pojem nakládání s firmou, kam patří především její nabytí, které může být originární nebo derivativní.

Originárním způsobem nabytí movité věci a vlastnického práva k ní může být přivlastnění, nález, přírůstek, vytvoření věci nové, zpracování, smísení či vydržení.⁹ Ne všechny instituty však zřejmě bude možné využívat u obchodní firmy.

Derivativním nabytím práva může být nabytí převodem nebo přechodem, přičemž obecně nemusí dojít pouze k nabytí vlastnického práva, ale také práv k užívání věci. Věc se nabývá od předchozího vlastníka. Toto nabytí může být úplatné či bezúplatné a nejčastěji převod probíhá pomocí kupní či darovací smlouvy.

I když by bylo zajímavé zkoumat jednotlivé způsoby nabývání firmy a vlastnického práva k ní, přesahuje to zaměření tohoto příspěvku, který má být věnován derivativnímu nabývání firmy jejím převodem.

⁸ DVOŘÁK, T. *Společnost s ručením omezeným*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 22.

⁹ PETR, B. *Nabývání vlastnictví originárním způsobem*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, 197 s.

Převod obchodní firmy je založen na právním jednání – vzájemné vůli a jednání stran vedoucí k převodu obchodní firmy z původního vlastníka na jinou osobu.

Jak už bylo řečeno, podle platné právní úpravy je obchodní firma nehmotnou movitou individuálně určenou věcí, pro jejíž převod nestanoví občanský zákoník žádná speciální pravidla. Je to přístup, který se do značné míry odlišuje od předchozí právní úpravy.

Obchodní firma tvořila podle § 11 odst. 3 obchodního zákoníku nedílnou součást podniku. Manipuloval-li vlastník se svým podnikem, bylo jasné dáno, že se toto týká podniku jako celku, od kterého nebylo možné obchodní firmu odloučit. Předmětem nájmu či prodeje však nemusel být vždy celý podnik, nýbrž jen i jeho část, avšak ani tehdy nebylo možno s firmou samostatně nakládat.¹⁰

Platná právní úprava rovněž výslovně neurčuje, zda prodej závodu znamená též prodej obchodní firmy či nikoliv. Jestliže však občanský zákoník obchodní firmu nově považuje za samostatnou věc nehmotnou movitou a její osamostatnění od závodu není výslovně zakázáno, nabízí se zde prostor pro výklad podle základní zásady soukromého práva – co není zákonem zakázáno, je dovoleno, který samostatný převod či přechod obchodní firmy umožňuje. Stejně tak je možné disponovat samostatně s obchodní firmou jako součástí závodu.¹¹

Vzhledem k tomu, že občanský zákoník neobsahuje výslovné podpůrné pravidlo, z něhož by vyplývalo, že při převodu závodu přechází též obchodní firma, pokud se smluvní strany nedohodnou jinak, je v zájmu právní jistoty převodce i nabyvatele, aby vždy učinili součástí převodní smlouvy ujednání o tom, zda firma přechází spolu se závodem nebo zda zůstává ve vlastnictví převodce.

Nedostatek speciální úpravy převodu obchodní firmy však působí mnohem závažnější potíže. Za základní a nejvýznamnější z nich považují způsob převodu vlastnického práva a okamžik jeho nabytí. Obchodní firma je bezpochyby věcí individuálně určenou. Při zkoumání okamžiku převodu vlastnického

¹⁰ ŠTENGLOVÁ, I., S. PLÍVA, M. TOMSA a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 13. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 12–13.

¹¹ Podnik byl zákonem č. 89/2012 Sb., občanským zákoníkem nahrazen pojmem závod.

práva je tedy nutné toto mít na paměti. Vlastnické právo k věci určené jednotlivě přechází podle § 1099 občanského zákoníku k okamžiku účinnosti smlouvy, ledaže je jinak ujednáno či stanoveno zákonem. Jedná se tedy o obecné ustanovení, které dává prostor nejen pro autonomii vůle stran, ale současně pro další úpravu v zákoně, neboť jak je uvedeno v důvodové zprávě k obč. zák.: „Převody vlastnického práva k movitým věcem vykazují určité zvláštnosti a vyžaduje se, aby na ně pamatovala zvláštní ustanovení.“

Potřebu takových zvláštních ustanovení dovozují ze specifik, kterými se obchodní firma jako nehmotná movitá věc vyznačuje a o nichž bylo pojednáno v úvodu tohoto příspěvku, zejména vznik firmy a vlastnického práva k ní zápisem do obchodního rejstříku, povinnost podnikatele mít pouze jednu firmu a zákaz zaměnitelnosti firmy.

Nelze se tedy v případě odpovědi na okamžik nabytí vlastnického práva spokojit pouze s tímto ustanovením, ale je nutné hledat odpověď také jinde.

Jedním ze zvláštních ustanovení, ve vztahu k ustanovení § 1099 občanského zákoníku, v poměru speciality¹², je § 1102 obč. zák., který hovoří o převodu vlastnického práva k věci zapsané do veřejného seznamu. Vlastnické právo k takové věci se nabývá až zápisem do veřejného seznamu, pokud ovšem zvláštní právní předpis nestanoví něco jiného. Takovou věcí je typicky nemovitost. Obchodní firma je však věcí, která označuje osobu podnikatele a obchodní rejstřík není veřejný seznam ve smyslu § 1102 obč. zák. Domnívám se tedy, že zápis firmy do obchodního rejstříku je specifický oproti ostatním zapisovaným věcem a to v ohledech již zmíněných shora (povinnost podnikatele být zapsán pod svou obchodní firmou, vázanost obchodní firmy na osobu podnikatele, nikoliv na věc, konstitutivní účinek zápisu, zákaz klamavosti a zaměnitelnosti firmy). Současně je však zmíněný konstitutivní účinek zápisu obchodní firmy do obchodního rejstříku do značné míry v souladu s úpravou nabytí vlastnického práva k věci podle § 1102 obč. zák. Mohli bychom proto uvažovat o postupu podle § 1102 obč. zák., ovšem v rámci analogie.

Problém však působí identifikační funkce obchodní firmy. Jak je uvedeno v ustanovení § 423 odst. 1 občanského zákoníku, podnikatel zapsaný

¹² SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 458.

v obchodním rejstříku smí mít současně pouze jednu obchodní firmu. Zároveň je jeho povinností obchodní firmu mít a pod ní vystupovat v právních vztazích. Také zde platí, že dva podnikatelé nesmí mít podobnou, natož stejnou obchodní firmu.

Při převodu obchodní firmy bude proto třeba obchodní firmu uvolnit a to tak, že nejprve podnikatel vlastníci obchodní firmu ji změni ve své společenské smlouvě či stanovách a navrhne její výmaz z obchodního rejstříku. Tím se stane prodávající firma po nějaký čas uvolněná, bez majitele, již vymazaná z obchodního rejstříku. Následně může kupující podnikatel realizovat totožné postupy, změnit vlastní společenskou smlouvu nebo stanovy a navrhnout zápis převáděné firmy do rejstříku. Návrh na zápis bez předchozího výmazu by překračoval meze zákonného zákazu zaměnitelnosti i požadavku na identifikační působení firmy, protože po určitou dobu by existovali vedle sebe dva podnikatelé s totožnou obchodní firmou. Pokud však bude obchodní firma z rejstříku vymazána, stane se nechráněnou a může si ji nechat zapsat kdokoli.

Budeme-li pátrat po jiném speciálním ustanovení o převodu movitých věcí a okamžiku nabytí vlastnického práva k nim, můžeme se nechat inspirovat obchodním zákoníkem a prozkoumat ustanovení o koupi závodu.

V případě koupě závodu jako celku nalezneme v občanském zákoníku speciální ustanovení a to § 2175 až 2183. Nabytí vlastnického práva kupujícím je pak upraveno v ustanovení § 2180. Podle prvního odstavce cit. ust. vlastnické právo k závodu jako celku přechází okamžikem zveřejnění údaje o uložení dokladu o koupi závodu do sbírky listin. Vedou se dohady, zda toto ustanovení je kogentní či dispozitivní.¹³ Mě však spíše v tuto chvíli zajímá možná analogie pro převody obchodní firmy.

Zdá se, že by postup analogický pravidlu v § 2180 obč. zák. pro převod firmy a nabytí vlastnického práva k ní mohl vyhovovat. Uložení převodní smlouvy do sbírky listin a zveřejnění údaje o tom by minimálně řešilo ochranu vlastnického práva k firmě u nabyvatele, třetím osobám by signalizovalo, že firemní označení bylo převedeno a slouží nyní k identifikaci jiného podnikatele, a vznikl by též časový prostor pro následné změny firmy v zakladatelských

¹³ EICHLEROVÁ, Kateřina. Nabytí vlastnického práva k obchodnímu závodu. *Bulletin advokacie* [online]. roč. 206, č. 1–2, s. 39.

dokumentech i v rejstříkovém zápise. Nevyřešenou těžkostí zůstává konstitutivní účinek výmazu a zápisu firmy, protože i zde nastane určité časové období, kdy převedená firma bude vymazána, ale podle účinků převodní smlouvy by stále měla existovat a být ve vlastnictví nabyvatele.

Další úvahy o využitelné speciální úpravě mě vedly k úvaze o použití konstrukce převodu podílu na obchodní korporaci.

V tomto případě nastávají dva okamžiky účinnosti. Jedním okamžikem je účinnost smlouvy mezi stranami a druhým pak vůči společnosti, jejíž podíl je převáděn.

Prvním okamžikem je účinnost smlouvy mezi stranami. Nabízí se hned několik možností a to:

1. okamžikem uzavření smlouvy – podpisem stran,
2. udělením souhlasu valné hromady (popř. jiného orgánu stanoveného ve společenské smlouvě),
3. jiným dohodnutým okamžikem – ten může být například vázán na odkládací podmínku.

Analogický postup převodu podílu poskytuje variabilitu, pokud jde o otázku nabytí vlastnického práva k převáděné firmě, osobně se se k němu přikláním. Strany si tak v případě převodu obchodní firmy mohou ve smlouvě určit okamžik převodu vlastnického práva k firmě, přičemž ten se může lišit od okamžiku zápisu firmy do rejstříku nabyvatele. Bude tedy na vůli stran, zda převod vlastnického práva naváží na účinnost smlouvy, výmaz z obchodního rejstříku původního vlastníka na okamžik zapsání firmy do rejstříku nabyvatele či na jiný okamžik. V případě, že by byl okamžik nabytí vlastnického práva zvolen jiný, než zapsání do rejstříku nabyvatele, bude nejspíše nutné ošetřit také možnou skutečnost, že z nějakého důvodu nebude zápis proveden a převod tak nebude účinný vůči třetím osobám.

Ani využití analogie k převodu podílu však neřeší základní problém, a to časové období, kdy je převáděná firma vymazána z obchodního rejstříku. V této době zde vzniká prostor pro třetí osoby, aby se obchodní formy zmocnily.

Mohlo by řešení spočívat v tzv. „uvolněné firmě“? Záměrně jsem uvedla slovní spojení uvolněná obchodní firma a nikoliv zaniklá. Slovo uvolněná

se nově objevilo v důvodové zprávě k občanskému zákoníku, avšak nijak více již není rozebíráno ani zákonem ani důvodovou zprávou.

Za dřívější právní úpravy převažoval názor, že výmazem firma zaniká, jak to ostatně vyplývá i z konstitutivního účinku výmazu. Například ve svém rozhodnutí spis. zn. 32 Odo 47/2004¹⁴ konstatuje Nejvyšší soud, že jestliže nástupnická právnická osoba nepřevzme obchodní jméno (obchodní firmu) současně s podnikem, obchodní jméno zanikne.

Vzniká tak další otázka. Je tedy nově obchodní firma výmazem z obchodního rejstříku uvolněná či výmazem i nadále zaniká, jak tomu bylo dle staré právní úpravy? Na straně jedné vzniká konstitutivním zápisem, měla by tedy výmazem zaniknout. Na stranu druhou však důvodová zpráva hovoří o jejím uvolnění, ale zákon jí neposkytuje žádnou právní ochranu ani na omezený čas.

V případě výmazu převáděné firmy bych se přikláněla k pojmu uvolněná obchodní firma. Avšak pokud si třetí osoba v mezičase firmu nechá zapsat, ať už v dobré víře či ne, je těžké odhadovat, kdo by případný spor o vlastnictví firmy vyhrál. Řešením by tak byla dodatečná úprava v zákoně, která by připouštěla možnost současného výmazu firmy z rejstříku jedné osoby a zápisu do rejstříku osoby druhé. Tím by nevznikl problematický a tajuplný časový úsek, v němž by firma existovala jako uvolněná. I přes to si myslím, že jestliže se zákonodárce rozhodl nechat firmu uvolnit místo zaniknout, zasloužila by si alespoň po nějaký čas ochranu.

4 Převodní smlouva

Vrátila bych se ještě krátce k náležitostem a potřebným úpravám skutečností v převodní smlouvě.

Zákon neukládá formu převodní smlouvy. V případě převodu obchodní firmy kupní smlouvou si nedokáží představit pouze ústní převod, neboť obchodní firma je jménem podnikatele zapsaného v obchodním rejstříku a uskutečnění zápisu obchodní firmy do rejstříku pouze na základě „dobrého slova“ bez písemného podkladu by tak jistě nemělo zdárný konec.

Pro darovací smlouvu, kterou se daruje věc zapsaná ve veřejném rejstříku (věci nemovitě, obchodní podíly, ochranné známky a další), je povinně

¹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2004, sp. zn. 32 Odo 47/2004.

stanovená písemná forma. Zprvu nepovinná písemná forma převodu se tak velmi často stává povinnou. Záleží samozřejmě na požadavcích jednotlivých institutů sloužících k převodu věci či práv, nutno vzít ale opět v potaz skutečnost, že obchodní firma je věcí zapisovanou do obchodního rejstříku a ať již půjde o jakýkoliv využitý institut, zapsání obchodní firmy do obchodního rejstříku se bez listiny zřejmě neobejde.

Vzhledem k velkému důrazu na zásadu autonomie vůle stran a zásadu dispozitivnosti je na uvážení stran, jakou převodní smlouvu zvolí a následně, co vše si ve smlouvě ujednájí a jakým způsobem. Nejčastější převodní smlouvou by v praxi mohla být smlouva kupní, neboť čím by podnikatel byl nejčastěji motivován k převodu své obchodní firmy, než právě ziskem z jejího prodeje.

Jelikož převod obchodní firmy nemá svá zvláštní ustanovení, nejsou upraveny povinné náležitosti smlouvy. Uvažujeme-li však převod kupní smlouvou, ve smlouvě by měl být ujednán alespoň předmět koupě, cena či způsob jejího určení a označení smluvních stran. Obligacní stránka náš však nemusí tak trápit jako stránka věcná. Opět se tak dostáváme k problému přechodu vlastnického práva a detailní úpravy převodu obchodní firmy.

Jak je výše zmíněno, bude nutné dohodnout okamžik převodu vlastnického práva a vyřešení případného problému vznikajícího, když se nepodaří firmu zapsat kupujícímu do rejstříku. Zde se nabízí jako vhodné řešení odkládací podmínka spojená s okamžikem zápisu firmy do rejstříku kupujícího. Jestliže ale nebude ujednána, je na dohodě stran, jak bude následně postupováno. Kupující ale jistě nebudou chtít přistoupit na riziko, že zaplatí za obchodní firmu, kterou následně nebudou moci užívat.

Nebylo by od věci upravit také možnou situaci, kdy třetí osoba předběhne v zápisu kupujícího, neboť jak je výše rozebíráno, problematika uvolnění obchodní firmy není nijak upravena zákonem a je sporná. Ke všemu kupující musí změnit svou společenskou smlouvu, s čímž mu vznikají výdaje finanční a časové. Pokud by požádal kupující podnikatel o zapsání jím nabývané firmy v době, kdy je tato firma zapsána v obchodním rejstříku pod předcházejícím či jiným vlastníkem, malou útechou mu je, že toto neznamena nikoliv neplatnost právního jednání spočívajícího ve změně společenské

smlouvy, ale „pouze“ nemožnost zapsání firmy do obchodního rejstříku.¹⁵ Toto „pouze“ je ale velkou nepřijemností a bez zápisu do rejstříku pro něj firma nemá zcela žádný význam.

5 Převod užívacích práv k obchodní firmě

Vlastník věci se vždy nemusí chtít svého vlastnictví vzdát, ale pouze poskytnout druhému možnost užívání své věci, svého know-how, a mít z poskytnutí finanční prospěch. Často se tak děje poskytnutím věci k užívání pomocí licenční smlouvy či franchisingové smlouvy.

Jak je uvedeno v ustanovení § 2358 odst. 1 občanského zákoníku: „Licenční smlouvou poskytuje poskytovatel nabyvateli oprávnění k výkonu práva duševního vlastnictví (licenci) v ujednaném omezeném nebo neomezeném rozsahu a nabyvatel se zavazuje, není-li ujednáno jinak, poskytnout poskytovateli odměnu.“

Cílem nabyvatele je těžit z toho, co již vymyslel a vybudoval poskytovatel. Nabyvatele k podpisu licenční smlouvy tak vede právě prospěch z věrohodnosti, úspěchu, dobré pověsti a známosti na trhu, které mu dávají výrazně lepší postavení, než v případě začínajícího podnikání se zcela novým neznámým jménem. V případě licence poskytované k obchodní firmě tak úmysl nabyvatele bezesporu nebude jiný.

Názory, zda je poskytování licencí k obchodní firmě nyní možné, se mohou lišit. Přikloníme-li se k myšlence, že poskytování licencí možné, nabízejí se zde argumenty, že obchodní firma je nyní věcí, samostatnou věcí, která nabývá během let své existence často velice významných hodnot. Nebylo by proto překvapivé, kdyby se podnikatel rozhodl těžit ze své dlouholeté práce právě prostřednictvím finančních výnosů z poskytnutí licence k jeho obchodní firmě.

Naopak proti licencím v tomto případě hovoří prozatím mnoho důvodů, které vycházejí také ze zásad obchodní firmy. Jedním z argumentů proti licencím je skutečnost, že obchodní firma má spolehlivě identifikovat jejího vlastníka a nositele ve vztazích s jinými podnikateli i spotřebiteli. V případě poskytnutí licence by tak druhý podnikatel používal obchodní firmu

¹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2007, sp. zn. 29 Odo 844/2006.

vlastníka a toto by bylo pro třetí osoby klamavé. Tím by došlo k prolomení zásady výlučnosti a pravdivosti firmy.

Zákon rozlišuje licenci výhradní a nevýhradní. V případě nevýhradní licenční smlouvy poskytovatel poskytuje nabyvateli právo, aby jeho obchodní firmu užíval, a současně poskytovatel neztrácí právo ji využívat ve stejný čas s nabyvatelem či poskytnout licenci dalším osobám. To však není prakticky u obchodní firmy proveditelné, neboť podnikatel smí mít pouze jednu obchodní firmu, resp. pouze jeden podnikatel smí obchodní firmu využívat, tedy dva podnikatelé nesmějí mít zapsanou stejnou obchodní firmu v obchodním rejstříku. Poskytnutí nevýhradní licence, kterou je umožněno nabývat licenci k předmětu licenční smlouvy neomezenému počtu osob, tak můžeme z možností dispozice s obchodní firmou vyloučit, neboť by byly prolomeny výše uvedené zásady výlučnosti a pravdivosti firmy.¹⁶

Ani poskytnutí licence výhradní není prozatím prakticky možné. Domnívám se ale, že toto by do budoucna reálně být mohlo. Podstata výhradní licence tkví v právu nabyvatele být jedinou osobou, která předmět licence užívá.¹⁷ Zásada pravdivosti a výlučnosti firmy by tak mohla zůstat zachována, když nebude mít nabyvatel možnost poskytnout licenci další osobě a vlastník firmy si nevýhradí ve smlouvě právo licenci také užívat, naopak se zaváže užívání obchodní firmy po čas poskytování licence zcela zdržet.¹⁸ Ani zásady nezaměnitelnosti, jednotnosti či pravdivosti by tak nemusely být dotčeny, neboť by osoba vystupující pod konkrétní firmou byla stále pouze jedna a třetí osoby by nebyly klamány. Problém však nastává v samotné praxi.

V případě poskytnutí výhradní licence by musel poskytovatel svou obchodní firmu z rejstříku vymazat, nahradit ji jinou firmou, kterou bude po čas licence využívat, a až poté poskytnout licenci práva k užívání licencované firmy nabyvateli. V případě výmazu firmy z obchodního rejstříku poskytovatele se však domnívám, že by zde mohl nastat problém se zásadou materiální pravdy, která nám dává jistotu, že na věci zapsané v obchodním rejstříku se můžeme spolehnout. Bylo by tedy v souladu se zásadou firemní pravdivosti, kdyby

¹⁶ POKORNÁ, J., E. VEČERKOVÁ a M. PEKÁREK. *Meritum Obchodní korporace a nekalá soutěž*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 43.

¹⁷ § 2360 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁸ *Ibid.*

jiný podnikatel byl zobrazován pod licencovanou obchodní firmou bez jakékoli poznámky, že využívá firmu poskytovatele a nejedná se tak o subjekt, který léta pod obchodní firmou vystupoval?

Řešením by mohlo být upravení zápisu do obchodního rejstříku, do kterého by bylo možné skutečnost poskytnutí výhradní licence zapsat. Stejně jako poznámka o statutárním orgánu nebo prokuře poskytuje informaci třetím osobám, kdo může jednat jménem podnikatele, informace o poskytnutí výhradní licence by poskytovala informaci, o jakého podnikatele se ve skutečnosti jedná a s kým vstupují třetí osoby do právních vztahů.

Vyznačení informace o používané firmě licenční smlouvou by se mohlo zaznamenat k zápisu obchodní firmy, a to jak u nabyvatele, tak u poskytovatele. Minimálně u poskytovatele by tak byly uvedeny dvě obchodní firmy. Pro větší právní jistotu bych se přikláběla k zápsání této informace již k názvu subjektu ve výsledcích hledání, jako je tomu v případě insolvenčního řízení. Co se týče přesné formulace, nehledala bych přílišné složitosti. V obchodním rejstříku by tak mohlo být u poskytovatele licence uvedeno:

Název subjektu: Nová firma, a. s.

Dobrá firma, a. s. – poskytnuta licence

Stejně jako u zahájeného insolvenčního řízení by slova „poskytnuta licence“ mohla obsahovat hypertextový odkaz, který by každého zavedl na výpis z obchodního rejstříku nabyvatele licence k obchodní firmě.

U nabyvatele by pak označení vypadalo podobně, opět s hypertextovým odkazem:

Název subjektu: Dobrá firma, s. r. o. – na základě licenční smlouvy

Původní smlouva s.ro. – pozastaveno užívání v právních vztazích od XY

Záměrně jsem u obou příkladů uvedla jiný právní dodatek podnikatele. Ten by v případě jiné právní formy stran smlouvy musel být zachován dle pravdivosti každého konkrétního subjektu, a tedy by vždy nemohl být součástí předmětu licence. Otázka právních dodatků je obsáhlou problematikou, na kterou však není zaměřen tento příspěvek. Uvažuji proto ponechání firemního dodatku u obchodních korporací a družstev dle zákona č. 89/2012 Sb., o obchodních korporacích a družstvech.

6 Závěr

Osamostatnění obchodní firmy občanským zákoníkem vytvořilo velký prostor pro její vlastníky. Vzhledem ke specifčnosti firmy bude vždy nutné zkoumat, zda využití nejrůznějších institutů bude u ní možné. Možnosti, které se nabízí, mohou být prodej, převod, darování, využití firmy jako zajišťovací institut, licence a další.

Nejčastěji nově využívanou dispozicí by se mohl stát převod obchodní firmy, a to jak vlastnického tak uživatelského práva k ní. Kvůli skutečnosti, že obchodní firma je zapisována do obchodního rejstříku s konstitutivním účinkem, není převod zdaleka jednoduchou záležitostí. Prvním z nich je okamžik převodu vlastnického práva, který může být stranami dohodnut hned několika způsoby. Okamžikem účinnosti smlouvy, zápisem do obchodního rejstříku nebo v jiný okamžik stanovený například odkládací podmínkou. Pro nabyvatele obchodní firmy je však zásadní moment zápisu firmy do rejstříku, počínaje kterým ji může využívat v obchodních vztazích.

Není jasné, zda firma výmazem z rejstříku zaniká či se uvolní. Důvodová zpráva k občanskému zákoníku hovoří o firmě uvolněné. Není jí však poskytována žádná ochrana a změna zániku na uvolnění není ničím podložena a vyřešena. Až praxe časem ukáže, co tato úprava způsobí.

Převádět je možné nejen vlastnické právo, ale právo uživatelské pomocí licenční smlouvy. V případě obchodní firmy prozatím není možné kvůli komplikacím způsobeným obchodním rejstříkem licenci využívat. Výhradní licence by nemusela být v budoucnu vyloučena, pokud by se skutečnost poskytnutí licence zapisovala poznámkou do rejstříku. Tím by byl též vyřešen problém se zásahem do základních zásad firemního práva.

Dispozice s obchodní firmou je stále novinkou, která v praxi může podnikatelům přinést prospěch. Jen čas však ukáže, co vše bude uskutečnitelné a co bude nutné upravit zákonem, aby dispozice byla umožněna.

Poděkování

Chtěla bych poděkovat prof. JUDr. Jarmile Pokorné, CSc., za upřímný zájem, velkou pomoc, připomínky a čas, který mi věnovala.

Literatura

Monografie

- BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava a Ivana ŠTENGROVÁ. Společnost s ručením omezeným, 2. vyd. Praha: 2006, 677 s. ISBN 80-7179-441-4.
- DĚDIČ, J., J. KRÍŽ a kol. *Judikatura k rekodifikaci. Obchodní společnosti*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 416. ISBN 978-80-7478-852-9.
- DVOŘÁK, T. *Společnost s ručením omezeným*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 696 s. ISBN 978-80-7478-633-4.
- EICHLEROVÁ, Kateřina. Nabytí vlastnického práva k obchodnímu závodu. *Bulletin advokacie* [online]. Roč. 2016, č. 1–2. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/nabyti-vlastnickeho-prava-k-obchodnimu-zavodu?browser=mobi>
- HURDÍK J., P. RABAN, J. A. BĚLOHLÁVEK, V. PLECITÝ, L. DOBEŠOVÁ, J. PELECH a L. ČIHÁK. *Občanské právo hmotné – Obecná část. Absolutní majetková práva*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o. ISBN 978-80-7380-377-3.
- HENDRYCH, D. a kol. *Právní slovník*. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 9788074000591.
- KOŽIAK, J. *Obchodní firma v judikatuře a právní praxi*. Brno, 2013. Disertační práce. Masarykova universita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Jarmila Pokorná. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/m6tuu/>
- LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s. ISBN 978-80-7400-529-9.
- MELZER, F., P. TĚGL a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419–654*. Praha: Leges, 2014, 1264 s. ISBN 978-80-7502-003-1.
- PĚTR, B. *Nabývání vlastnictví originárním způsobem*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, 197 s. ISBN 978-80-7400-332-5.
- POKORNÁ, J., E. VEČERKOVÁ a M. PEKÁREK. *Meritum Obchodní korporace a nekalá soutěž*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 636 s. ISBN 978-80-7478-873-4.

POKORNÁ, Jarmila, Eva VEČERKOVÁ a kol. *Firemní právo v České republice: Vývoj a srovnání s Německem a Slovenskem*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013, 332 s., Řada teoretická, Ed. S. č. 415. ISBN 978-80-210-6566-6.

SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, 1280 s. ISBN 978-80-7400-499-5.

ŠTENGLOVÁ, I., S. PLÍVA, M. TOMSA a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 13. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 1469 s. ISBN 978-80-7400-354-7.

ŠTENGLOVÁ, I., B. HAVEL, F. CÍLEČEK, P. KUHN a P. ŠUK. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017, 1128 s. ISBN 978-80-7400-540-4.

Národní soudy

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2007, sp. zn. 29 Odo 844/2006.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2004, sp. zn. 32 Odo 47/2004.

Právní předpisy

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních korporacích.

Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob.

Zákon č. 21/1992 Sb., zákon o bankách.

Contact – email

433167@mail.muni.cz

Problematika terminologie a systémů ochrany zeměpisných označení

Hana Kelbllová

Provozně ekonomická fakulta, Mendelova
univerzita v Brně, Česká republika

Abstrakt

Příspěvek se zaměřuje na zkoumání terminologie užívané při označování zboží zeměpisným označením. Pro tuto oblast práva duševního vlastnictví je typická terminologická nejednotnost, projevující se při označování zboží, ale i v judikatuře a odborné literatuře. Příčinou nejednotnosti je jednak historický vývoj zeměpisných označení v evropských státech a dále též různá úprava terminologie v mezinárodních smlouvách. Různorodost terminologie pro v zásadě stejný předmět právní ochrany, tj. označení výrobku názvem, který deklaruje vazbu na jeho konkrétní zeměpisný původ, způsobuje problémy zejména při ochraně zeměpisných označení na mezinárodní úrovni. Dále se příspěvek věnuje souvislosti mezi terminologií zeměpisných označení se systémy ochrany těchto označení v různých částech světa, pozornost je věnována i alternativním způsobům ochrany prostřednictvím kolektivních a certifikačních ochranných známek a rozlišením různých typů zeměpisných označení podle intenzity vztahu označovaného zboží a místa původu jeho výroby.

Klíčová slova

Terminologie; zeměpisná označení; zeměpisný původ výrobku

1 Úvod

Právní regulace zeměpisných označení patří do oblasti práv na označení, tj. je součástí průmyslových práv a širšího systému práva duševního vlastnictví. Z pohledu zařazení zeměpisných označení mezi ostatní práva duševního vlastnictví jsou zeměpisná označení svým charakterem a využitím nejbližší individuálním ochranným známkám. Stejně jako ochranné známky

slouží k označování výrobků a rozlišení od jiných výrobků stejného nebo podobného druhu. Obě označení přinášejí pro spotřebitele důležité informace. Při dalším srovnání zeměpisných označení s ochrannými známkami však lze mezi nimi identifikovat řadu rozdílů.

Zatímco ochrannou známku lze nalézt prakticky na jakémkoliv výrobku, místo výroby je irrelevantní, zeměpisné označení může být pouze na zboží, které vykazuje vazbu mezi kvalitou tohoto zboží a jeho zeměpisným původem. Jsou to většinou potraviny a zemědělské výrobky, vína, lihoviny a tradiční řemeslné výrobky nebo suroviny. Tyto výrobky označené zeměpisným označením vykazují určitou zvláštní kvalitu právě díky tomu, že byly vyrobeny v určitém konkrétním místě, spojením lokálních surovin, specifických řemeslných postupů, dovednosti místních lidí, speciální receptury apod. Zeměpisné označení musí být předtím, než je požádáno o jeho ochranu, užíváno, kdežto u označení přihlašovaného jako ochranná známka, tomu tak není. Zeměpisné označení je nepřevoditelné a nelze na něj poskytnout licenci, kdežto u ochranných známek tyto možnosti nakládání jsou právem umožněny. Zapsané zeměpisné označení je chráněno časově neomezeně a správní poplatky se platí pouze za přijetí žádosti k ochraně u příslušného úřadu. K udržení ochranné známky musí její vlastník platit poplatky za prodloužení doby ochrany. Zatímco funkcí ochranné známky je odlišit výrobky nebo služby jednoho podnikatele od výrobků a služeb jiného podnikatele, funkcí zeměpisného označení je deklarovat konkrétní zeměpisný původ výrobků.

Naprosto zásadním rozdílem mezi oběma právy na označení je však výlučnost vlastníka ochranné známky užívat a nakládat s touto známkou a oproti tomu „nevýlučnost“ tohoto práva u uživatelů zeměpisných označení, které může využívat každý výrobce či zpracovatel, který svoji výrobu umístí na příslušné území a dodrží stanovená pravidla. Jak uvádějí Týč a Charvát: „Zeměpisné označení má kolektivní povahu.“¹

2 Typy označení obsahující zeměpisný název

Při označování výrobků a služeb pro účely prodeje na trhu, se používají různé názvy obsahující název určitého zeměpisného místa, přičemž lze

¹ Týč, Vladimír a Radim CHARVÁT. *Zeměpisná označení v mezinárodních smlouvách a v právu Evropské unie*. Praha, 2016, s. 19.

rozlišit několik možností užití zeměpisného názvu na zboží nebo službě. Při vnímání těchto názvů by si spotřebitel měl uvědomit, která z těchto označení mu signalizují skutečný zeměpisný původ zboží nebo služby a která tuto funkci fakticky neplní. Jedná se o následující možnosti:

1. Označení sice obsahuje odkaz na zeměpisné místo, ale je to označení druhu potraviny, např. frankfurtské párky, turecký med, vídeňský řízek, vídeňská káva, španělský ptáček. Některé z těchto názvů, kdysi v historii byly spojeny s konkrétním místem, případně také s přesnou recepturou výroby (frankfurtské – vídeňské párky), následně však zdruhověly.
2. Další možností je, že se jedná o ochrannou známku, tj. označení vůbec nijak nesouvisí s uvedeným zeměpisným místem, výrobek může být vyráběn kdekoliv na světě, např. Philadelphia smetanový sýr nebo Kilimanjaro pro oblečení.
3. Poměrně často se spotřebitel setká také s označením, v kterém státě či zemi byl výrobek vyroben. U výrobků obecně se jedná o údaj Made in..., v případě nápojů Brewed in..., Bottled in... Telec (2016) tyto údaje charakterizuje jako právně prosté údaje o původu zboží (zemi původu), nicméně konstatuje, že tyto údaje zpravidla mívají značnou vypovídací hodnotu o výrobku samém v očích veřejnosti.²
4. Nebo nakonec, jedná se o skutečné chráněné označení původu nebo chráněné zeměpisné označení, např. „Hořické trubičky“, „Olomoucké tvarůžky“, španělské víno „Rioja“, šperk „Český granát“, „Carrarský mramor“ apod.

Pouze posledně zmíněná chráněná zeměpisná označení informují spotřebitele o skutečném původu výrobku, konkrétním místě výroby, lokalizaci použitých surovin. V Evropské unii jsou tato označení chráněná pouze pro potraviny, zemědělské výrobky, víno a lihoviny, v České republice i jinde ve světě, požívají ochranu i názvy nezemědělských výrobků, případně služeb.

Ochrana zeměpisných označení v právu EU pro potraviny a zemědělské výrobky má v současnosti dvě formy. Za prvé jsou to „Chráněná označení původu“, zkratka „CHOP“ (Protected Designation of Origin – PDO),

² TELEC, Ivo. Některé základní otázky práva na označení zeměpisného původu výrobků. In: *Právní rozhledy 1/2016*, [cit. 4. 2. 2018].

a za druhé „Chráněná zeměpisná označení“, zkratka CHZO (Protected Geographical Indications – PGI).

„Označením původu“ se rozumí název, který identifikuje produkt:

- a) pocházející z určitého místa či regionu nebo ve výjimečných případech z určité země
- b) jehož jakost nebo vlastnosti jsou zásadně nebo výlučně dány konkrétním zeměpisným prostředím s jeho vlastními přírodními a lidskými činiteli a
- c) u něhož všechny fáze produkce probíhají ve vymezené zeměpisné oblasti.

Označení původu však mohou nést i produkty, pro jejichž výrobu suroviny³ pocházejí ze zeměpisné oblasti širší nebo jiné, než je vymezená zeměpisná oblast, pokud jsou splněny tyto podmínky:

- a) je vymezena oblast produkce surovin,
- b) existují zvláštní podmínky produkce surovin,
- c) existuje režim kontroly zajišťující dodržování podmínek produkce surovin,
- d) dotyčná označení původu byla uznána za označení původu v zemi původu před 1. květnem 2004.

„Zeměpisným označením“ se rozumí název, který identifikuje produkt:

- a) pocházející z určitého místa, regionu nebo země,
- b) jehož danou jakost, pověst nebo jiné vlastnosti lze přičíst především jeho zeměpisnému původu a
- c) u něhož alespoň jedna z fází produkce probíhá ve vymezené zeměpisné oblasti.

Vazba mezi vlastnostmi zboží a jeho zeměpisným původem je u chráněného zeměpisného označení volnější než u chráněného označení původu, jedná se však o dva rovnocenné systémy ochrany. Pro zápis chráněného zeměpisného označení je tedy postačující, aby pouze jedna výrobní fáze (příprava, zpracování, výroba) probíhala ve vymezeném území, splnění podmínek pro zápis je tedy podstatně snadnější. Nutno konstatovat, že většina označení

³ Pro tento účel, podle nařízení č. 1151/2012, čl. 5. odst. 3), lze za suroviny považovat pouze živá zvířata, maso a mléko.

pocházející z České republiky, zapsaná v databázi DOOR u Evropské komise,⁴ je zapsaná v režimu chráněné zeměpisné označení. Je jich celkem 23 a jsou to např. Karlovarské oplatky, Olomoucké tvarůžky, Štramberské uši, Znojenské pivo, České pivo, Budějovické pivo, Hořické trubičky, dvě varianty názvu Jihočeská Niva a další názvy.⁵ V současné době (leden 2018) je podána žádost o zápis dalšího, 24. chráněného zeměpisného označení pro ČR a to „Český modrý mák.“

Podstatně náročnější co do vymezení místa a podmínek výroby je chráněné označení původu, kterých z České republiky je na evropské úrovni zapsáno v současnosti pouze šest: Vřesetarská cibule, Chamomilla bohemica, Český kmín, Nošovické kysané zelí, Pohořelický kapr a Žatecký chmel.

Pro doplnění přehledu chráněných názvů v právu EU (podle nařízení č. 1151/2012), je třeba ještě zmínit zaručené tradiční speciality (ZTS) což je označení, které nemá vazbu na zeměpisný původ, nicméně jsou takto označeny potraviny vyrobené podle nějaké tradiční, dlouhodobě užívané receptury, jako jsou v ČR a SR např. „Tradiční Špekáčky“, „Spišské párky“ nebo „Pražská šunka.“

3 Jiné způsoby klasifikace zeměpisných názvů

Zeměpisná označení lze třídit z různých úhlů pohledu. Takto je možné rozlišovat přímá a nepřímá zeměpisná označení. Přímá jsou tvořena slovem – zeměpisným názvem státu, oblasti, města – oficiálním názvem tohoto místa.⁶ Tato zeměpisná označení umožňují spotřebiteli bezprostředně porozumět odkazu na zeměpisné místo vyjádřené v tomto názvu (např. „České pivo“, „Irská whiskey“, „Švýcarské hodinky“).

Nepřímá zeměpisná označení lze chápat tak, že to mohou být i nezeměpisné názvy nebo symboly, které spotřebiteli naznačují zeměpisný původ výrobku. Byl by to např. symbol švýcarského červeného kříže evokujícího švýcarský původ výrobku, obrázek větrného mlýna vzbuzujícího dojem, že výrobek pochází z Nizozemska.

⁴ Database of Origin and Registration [online]. [cit. 2017-11-30].

⁵ Ibid.

⁶ MANTROV, VADIM. *EU Law on Indication of Geographical Origin Theory and Practice*. Springer International Publishing Switzerland, 2014, s. 51.

Mimo tuto klasifikaci stojí skupina tradičních jmen, jako je „Basmati“ pro indickou rýži a „Feta“ pro řecký sýr, které nejsou názvy konkrétních míst, ale tradičně odkazují na zeměpisný původ těchto výrobků. Do této skupiny lze zařadit i historické názvy, původně užívané jako zeměpisné názvy, např. „Austerlitz“, „Carlsbad liqueur“. Tyto názvy mohou být doplněny obrazovými symboly evokujícími příslušné místo – např. zřídelní pramen uvedený na líkéru. Vždy je však podmínkou, u přímých, nepřímých i tradičních zeměpisných označení, že označení musí být spotřebitelem vnímána jako odkaz na zeměpisný původ zboží.

Zeměpisná označení lze také rozlišovat podle vztahu k zeměpisnému původu na jednoduchá (prostá) a kvalifikovaná zeměpisná označení.⁷ První typ, jednoduchá zeměpisná označení, znamená prosté spojení zboží a jeho zeměpisného původu. Druhý typ, kvalifikované zeměpisné označení, navíc značí, že zboží má díky tomuto zeměpisnému původu zvláštní vlastnosti, které vznikly v důsledku působení tohoto původu, takže v tomto případě existuje také kvalitativní vztah mezi zbožím a zeměpisným místem.

V literatuře je často zdůrazňováno,⁸ že kvalita v případě kvalifikovaných zeměpisných označení zahrnuje nejen tradičně vnímané vlastnosti jako chuť, vůně, vzhled, ale také výrobní postupy, které respektují ochranu přírodního prostředí, neboť se má za to, že pozitivní vlastnosti zboží nemohou vznikat v prostředí zatíženém nebo znečištěným.

Je třeba si uvědomit, že právní úprava zeměpisných označení chrání pouze označení či název výrobku, ale nikoliv výrobek samotný. Složení výrobku, postup jeho přípravy, zpracování, výroby může být chráněno jako jiný předmět práva duševního vlastnictví, nejčastěji jako patent nebo know-how.

Zeměpisná označení výrobků z historického pohledu vznikla samovolně, tak že spotřebitelé začali určité výrobky označovat názvem zeměpisného místa, odkud pocházely. Posléze se tato označení natolik vžila, že dosáhla obecné známosti.⁹ Evropské státy, díky historickému vývoji a tradiční potravinářské

⁷ MANTROV, VADIM. *EU Law on Indication of Geographical Origin Theory and Practice*. Springer International Publishing Switzerland, 2014, s. 51.

⁸ GANGJEE, DEV. *Relocating the Law of Geographical Indications*. Cambridge University Press, 2012, s. 300.

⁹ TELEČEK, Ivo. Některé základní otázky práva na označení zeměpisného původu výrobků. In: *Právní rozhledy*, roč. 2016, č. 1.

i řemeslné výrobě, jsou prostředím, ze kterého pochází v celosvětovém měřítku asi nejvíce zeměpisných označení. Z této různorodé historické tradice ovšem také vyplývá různorodost tradičně používaných termínů – indications, appellations, denomination, marks, certification. Konkrétně např.: Appellation of origin, Denomination of Origin, Controlled Denomination of Origin, Controlled Denomination of Origin Guaranteed, Protected Geographical Indication. Z toho plyne i skutečnost, že tyto názvy jsou používány zaměnitelně, nejednotně, v různých jazykových variantách.

V literatuře se jako dva nejčastěji používané zastrešující pojmy objevují termíny „zeměpisná označení“ – geographical indications (zkratka GIs) a „označení zeměpisného původu“ – indications of geographical origin“ (zkratka IGOs). Jinak se lze setkat s rozmanitým spektrem pojmů. Mantrov (2014), kromě výše zmíněných, uvádí: geographical identifiers, indications and designations of goods origin, geographical names, indications of origin, geographical denominations.¹⁰ Při pokusu přeložit tyto termíny do češtiny se ukazuje, že čeština nabízí pro většinu z nich pouze slovo „označení.“ Nicméně ani ESD (SDEU) nepoužívá ve své judikatuře jednotnou terminologii.

4 Terminologie mezinárodních smluv

Nakonec k terminologickému zmatku přispěly i mezinárodní smlouvy týkající se zeměpisných označení, tj. Pařížská unijní úmluva (z roku 1883), Madridská dohoda o potlačování falešných nebo klamavých údajů o původu zboží z roku (1891), Lisabonská dohoda na ochranu označení původu a o jejich mezinárodním zápisu (1958), Dohoda TRIPS (1994) a také předpisy EU, které se částečně terminologicky rozcházejí.

Například v Evropské unii a pochopitelně v České republice je zákonem definováno a chráněno označení původu zboží i zeměpisné označení, podle dohody TRIPS je chráněno pouze zeměpisné označení a podle Lisabonské dohody pouze označení původu, přičemž obsah definic těchto pojmů se částečně překrývá. Navíc, k těmto čtyřem mezinárodním dohodám zdaleka nepřistoupila většina států světa, dokonce ani členů EU, takže terminologické problémy mají i zásadní praktický dopad, neboť různost pojmů s sebou nese i různou míru právní ochrany.

¹⁰ MANTROV, VADIM. *EU Law on Indication of Geographical Origin Theory and Practice*. Springer International Publishing Switzerland, 2014, s. 15.

Pařížská unijní úmluva, jako první mnohostranná mezinárodní úmluva týkající se ochrany průmyslových práv, prakticky neobsahovala definici označení jako označení zeměpisného původu zboží a ani tam nebyla uvedena výslovná forma ochrany zeměpisných označení. Přesto však sloužila k potlačování nekalé soutěže, pokud zneužitím zeměpisného názvu docházelo k „*přímému nebo nepřímému užívání falešného označení původu výrobku nebo totožnosti výrobce, továrníka nebo obchodníka.*“

Historicky první mezinárodní smlouvou sjednocující regulaci a ochranu zeměpisných označení byla Madridská dohoda o potlačování falešných nebo klamavých údajů o původu zboží z roku 1891. V této dohodě bylo v čl. 1 stanoveno: „*Každý výrobek nesoucí falešný nebo klamavý údaj, jímž je přímo nebo nepřímo označen jako země nebo místo původu některá ze zemí, na něž se vztahuje tato Dohoda, nebo některé místo ležící v některé z těchto zemí, bude zabaven při dovozu v každé z uvedených zemí. K zabavení dojde rovněž v zemi, kde byl falešný nebo klamavý údaj o původu připojen, nebo v zemi, kam byl výrobek opatřený tímto falešným nebo klamavým údajem dovezen.*“ Bohužel dopad této smlouvy byl omezený, neboť v současné době přistoupilo k této dohodě pouze 36 států.

Lisabonská dohoda na ochranu označení původu a o jejich mezinárodním zápisu z roku 1958¹¹ usnadnila mezinárodní ochranu označení původu a také v čl. 2 poprvé definovala označení původu (Appellation of Origin, AO) jako „... *zeměpisný název země, oblasti nebo místa sloužící k označení, odkud pochází výrobek, jehož jakost anebo znaky jsou dány výlučně nebo podstatně zeměpisným prostředím, čítaje v to činitele přírodní a činitele lidské.*“

Za účelem ochrany označení původu ve smluvních stranách Lisabonské dohody byl vytvořen jednotný registrační systém tzv. Lisabonský systém, který je spravován WIPO (World Intellectual Property Organisation – Světová organizace duševního vlastnictví se sídlem v Ženevě). Bohužel dosud k Lisabonské dohodě přistoupilo pouze 28 států, což také znamená, že míra harmonizace ochrany označení původu je na mezinárodní úrovni velmi nízká.¹² Navíc, bohužel, signatáři nejsou významné země v oblasti meziná-

¹¹ Lisabonská dohoda na ochranu označení původu a o jejich mezinárodním zápisu ze dne 31. října 1958, revidovaná ve Stockholmu dne 14. července 1967, změněná dne 28. září 1979 (vyhláška č. 67/1975 Sb., ve znění vyhlášky č. 79/1985 Sb.

¹² *Members of the Lisbon Union Assembly* [online]. [cit. 2018-01-26]. Dostupné z: <http://www.wipo.int/treaties/en>

rodního obchodu jako např. Spojené státy, většina členů EU, Japonsko nebo Kanada. Pro signatářské státy, mezi nimi i Českou republiku, však přece jen členství má význam v tom, že označení původu registrované v Lisabonském systému těžko může být později označeno jako druhový název.

Klíčovou mezinárodní dohodou pro ochranu předmětů práva duševního vlastnictví i zeměpisných označení, byla Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (dále jen TRIPS) z roku 1994, která je součástí Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO).¹³ Z toho plyne, že je závazná pro všechny členy WTO, včetně hospodářsky nejvýznamnějších států světa i České republiky, a má tím pádem skutečně celosvětovou působnost. Poskytuje také přístup k mezinárodnímu řešení sporů. Další výhodou této dohody je, že podle TRIPS není poskytnutí ochrany zeměpisným označením vázáno na předchozí formální registraci, jak je tomu např. v ČR, a proto budou s TRIPS slučitelné i právní úpravy nevycházející z konceptu formálního práva na označení.¹⁴ Nevýhodou dohody, alespoň z pohledu evropského, je stanovení dvou typů ochrany zeměpisných označení, vyšší úroveň pro vína a lihoviny a nižší úroveň pro ostatní výrobky. Dohoda nevytváří žádnou přímou mezinárodní ochranu zeměpisných označení, jako Lisabonská dohoda, označení musí být chráněno na národní úrovni a smluvní stát TRIPS pouze musí umožnit řízení o ochraně na vnitrostátní úrovni. Podmínkou pro poskytnutí ochrany je však to, že označení uvádí spotřebitele v omyl – klame jej, či se jedná o nekalou soutěž. Postačí tedy, když například americký producent vína, na vinětu lahve připojí k názvu „Champagne“ tzv. delokalizační doložku, např. California, tedy skutečné místo výroby a z pohledu dohody TRIPS je to v pořádku, neboť neklame spotřebitele o skutečném původu zboží. To je naprosto neslučitelné se systémem ochrany zeměpisných označení zavedeným v Evropě. Právě v dohodě TRIPS se naplno projevila neochota států „nového světa“ tj. zejména USA, Kanady, Austrálie a dalších, zavést stejný standard ochrany, jako je v evropských zemích.

¹³ Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights – TRIPS), příloha 1C Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO), sdělení MZV č. 191/1995 Sb.

¹⁴ DOBRÍCHOVSKÝ, TOMÁŠ. *Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, dohody TRIPS a aktivit WIPO*. Praha: Linde, 2004, s. 112.

Jak uvádějí Týč a Charvát (2016), zatímco dohoda TRIPS přinesla pro ostatní práva duševního vlastnictví spolehlivější ochranu v souvislosti s mezinárodně obchodními transakcemi, při nichž jsou tato práva masově porušována, pro ochranu zeměpisných označení toto konstatovat nelze.¹⁵

Naopak Dobřichovský (2004) zmiňuje, že díky dohodě TRIPS a v ní obsažené široké definici zeměpisného označení je na mezinárodní úrovni pokryta ochrana i užšího pojmu označení původu zboží.¹⁶

Historicky poslední iniciativou v oblasti mezinárodních dohod je revize Lisabonské dohody o označení původu a zeměpisných označeních provedená tzv. Ženevským aktem v roce 2015. Ženevský akt reflektuje vývoj ochrany zeměpisných označení v posledních desetiletích a obsahuje některé zásadní změny na poli mezinárodní ochrany zeměpisných označení. Dosud však nevstoupil v platnost.

5 Systémy ochrany

V důsledku specifických historických a ekonomických okolností, různé právní tradice a i rozdílnosti regulace zeměpisných označení na mezinárodní úrovni se ve světě vyvinuly nezávislé vnitrostátní systémy právní úpravy zeměpisných označení, včetně prostředků pro poskytnutí ochrany.

Lze tak v zásadě rozlišit celkem tři hlavní ochranné systémy práv k zeměpisným označením:

1. Prostřednictvím systému kolektivních a certifikačních ochranných známek – tuto ochranu využívá asi 56 zemí, např. Spojené státy, Austrálie, Kanada, Japonsko, části Afriky a mnoho arabských zemí.
2. Prostřednictvím systému „sui generis“ nebo též registračního systému – asi 111 států, včetně 28 zemí EU.¹⁷
3. Prostřednictvím jiných právních předpisů (např. právo nekalé soutěže, známkové právo, právo ochrany spotřebitele, celní právo apod.).

¹⁵ TÝČ, Vladimír a Radim CHARVÁT. *Zeměpisná označení v mezinárodních smlouvách a v právu Evropské unie*. Praha: Leges, 2016, s. 72.

¹⁶ DOBŘICHOVSKÝ, Tomáš. *Moderní trendy práv ke duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, dohody TRIPS a aktivit WIPO*. Praha: Linde, 2004, s. 112.

¹⁷ GIOVANNUCI, D., T. JOSLING, W. KERR, B. O'CONNOR a M. T. YEUNG. *Guide to geographical indications: Linking products and their origin*. Geneva: International Trade Centre, 2009, s. 207.

Zatímco v EU je právní úprava označování výrobků a služeb víceméně harmonizována a ochranné známky a zeměpisná označení představují nezávislé instituty průmyslových práv, nelze to stejně říci o právních předpisech třetích zemí. Zejména zeměpisná označení nejsou chráněna na stejné úrovni a stejným způsobem jako v Evropě. Právě státy „nového světa,“ patří k zemím, které nemají v právním řádu ochranu zeměpisných označení jako samostatného práva duševního vlastnictví, ale ochrana zeměpisných názvů výrobků je poskytována prostřednictvím systému certifikačních nebo kolektivních ochranných známek.¹⁸ Například americký zákon o ochranných známkách určuje, že zeměpisné názvy, které by jinak byly považovány za popisné, a tudíž nemohou být předmětem zápisu ochranné známky, neboť neprokazují rozlišovací způsobilost, mohou být registrovány jako certifikační ochranné známky. Certifikační známky jsou k dispozici každému, kdo splňuje podmínky certifikace obvykle udělené patentovým úřadem.

Ani certifikační nebo kolektivní známky však nemají žádnou jednotnou mezinárodně uznanou definici, takže jsou oba tyto pojmy definovány v národních právních řádech různým způsobem. Lze však přece jenom rozpoznat některé shodné rysy.

Rozdíl mezi kolektivními a certifikačními ochrannými známkami není v jejich podstatě, ale v jejich formě. Kolektivní známky informují spotřebitele o tom, že výrobce dodržuje určitá pravidla stanovená sdružením výrobců. Certifikační známka informuje, že zboží vykazuje určité kvalitativní standardy definované a kontrolované majitelem takové známky. Některé jurisdikce dovolují registraci pouze certifikační známky, např. Kanada, jiné země pouze kolektivní známky např. Rakousko, Dánsko, jiné dovolují obojí, např. Spojené Státy, Velká Británie.¹⁹

6 Závěr

Konflikt států „starého“ a „nového“ světa, tedy zjednodušeně řečeno, konflikt Evropy a Spojených států, je hlavním mottem diskusí o dalším

¹⁸ ROGITS, D. EU Geographical Indications v US Trade Marks: TKO against the International Harmonisation of the Protection of Geographical Indications? *Intellectual Property Quarterly*, roč. 2010, č. 4, s. 410.

¹⁹ MANTROV, VADIM. *EU Law on Indication of Geographical Origin Theory and Practice*. Springer International Publishing Switzerland, 2014, s. 85.

vývoji ochrany zeměpisných označení v posledních 20 letech. Zatímco aktivity evropských států směřují k rozšíření vyšší úrovně ochrany podle článku 23 TRIPS i na jiné výrobky než víno a lihoviny, k úsilí o vytvoření mezinárodního registru zeměpisných označení a k rozvoji a zlepšení standardů pro ochranu zeměpisných označení v rámci regionálních i bilaterálních dohod, státy „nového světa“ chápou zavedení evropských pravidel ochrany zeměpisných označení jako vytváření dalších překážek mezinárodního obchodu, zakotvení konkurenční výhody pro tradiční evropské výrobky, zejména víno a potraviny.

Evropské státy, k jejichž iniciativě se připojily i některé rozvojové země argumentují proti rozdílné úrovni ochrany tím, že konkurenti, kteří nepatří k zeměpisné oblasti chráněného zeměpisného označení si toto zeměpisné označení pro jiné výrobky než vína a lihoviny „uzurpují“ a těží z jeho pověsti, přičemž legitimní držitelé práv k zeměpisnému označení nemají možnost se bránit proti tomuto zneužití, pokud neoprávněný producent zmíní skutečný původ výrobku.²⁰ Dalšími argumenty pro zavedení stejné míry ochrany zeměpisných označení u všech výrobků je obrana proti zdruhovění názvu i to, že nelegitimní výrobci neoprávněně zaujímají podíl na trhu patřící oprávněným držitelům práv k zeměpisnému označení. Nakonec i argument, že oprávněný držitel, pokud uplatní žalobu na základě čl. 22 dohody TRIPS, nese poměrně zatěžující důkazní břemeno prokázat klamání spotřebitele (či veřejnosti) a nekalou soutěž.²¹

Zásadní překážkou možných budoucích dohod o sjednocení mezinárodní ochrany zeměpisných označení je však zcela určitě nejednotnost terminologie používané v této oblasti práva duševního vlastnictví. Projevuje se nejen na úrovni národních právních řádů, ale i v mezinárodních smlouvách, literatuře, judikatuře a v dohledné době nelze očekávat, že by došlo k nějakému obecně přijatému mezinárodnímu konsensu.

²⁰ BANERJEE, R. a M. MAJUMDAR. In the mood to compromise? Extended protection of geographical indications under TRIPS Article 23. *Journal of Intellectual Property Law and Practice*, Oxford University Press, 2011, roč. 6, č. 9, s. 659, 660.

²¹ *Ibid.*, s. 660.

Literatura

- BANERJEE, R. a M. MAJUMDAR. In the mood to compromise? Extended protection of geographical indications under TRIPS Article 23. *Journal of Intellectual Property Law and Practice*, 2011, roč. 6, č. 9, s. 657–663. ISSN 1747-1532.
- DOBŘICHOVSKÝ, Tomáš. *Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, dohody TRIPS a aktivit WIPO*. Linde Praha, 2004. ISBN 80-7201-467-6.
- GANGJEE, DEV. *Relocating the Law of Geographical Indications*. Cambridge University Press, 2012. ISBN 978-0-521-19202-6.
- GIOVANNUCI, D., T. JOSLING, W. KERR, B. O'CONNOR a M. T. YEUNG. *Guide to geographical indications: Linking products and their origin*. Geneva: International Trade Centre, 2009. ISBN 92-9137-365-6
- MANTROV, VADIM. *EU Law on Indication of Geographical Origin Theory and Practice*. Springer International Publishing Switzerland, 2014. ISBN 978-3-319-05689-0.
- ROGITS, D. EU Geographical Indications v US Trade Marks: TKO against the International Harmonisation of the Protection of Geographical Indications? *Intellectual Property Quarterly*, roč. 2010, č. 4, s. 403–416. ISSN 1364-906X
- TELEC, Ivo. Některé základní otázky práva na označení zeměpisného původu výrobků [online]. In: *Právní rozhledy*, roč. 2016, č. 1. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrgzpxa4s7gfpngxzr&groupIndex=3&rowIndex=0>
- TÝČ, Vladimír a Radim CHARVÁT. *Zeměpisná označení v mezinárodních smlouvách a v právu Evropské unie*. Praha: Leges, 2016, 240 s. ISBN 978-80-7502-187-8.
- Database of Origin and Registration* [online]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/agriculture/quality/door/list.html>

Lisabonská dohoda na ochranu označení původu a o jejich mezinárodním zápisu ze dne 31. října 1958, revidovaná ve Stockholmu dne 14. července 1967, změněná dne 28. září 1979 (vyhláška č. 67/1975 ve znění vyhlášky č. 79/1985 Sb. [online]. Dostupné z: <http://www.upv.cz/cs/pravni-predpisy/mezinarodni/mezinarodni-smlouvy-spravovane-wipo.html>

Contact – email

kelblova@mendelu.cz

Tvorba obchodní firmy, náležitosti názvu právnické osoby, zákaz klamavosti a zaměnitelnosti

Karolína Menšíková

Katedra obchodního práva, Právnická fakulta,
Masarykova univerzita, Brno, Česká republika

Abstrakt

Cílem tohoto příspěvku je přiblížit širokému obecnstvu tvorbu obchodní firmy, požadavky a náležitosti obchodní firmy, a to se zaměřením na tvorbu obchodní firmy jak právnické tak fyzické osoby. Autorka se snaží uchopit firemní volnost při tvorbě obchodní firmy při zakládání kapitálových a osobních obchodních společností a družstev, a to s ohledem na různé druhy firemních kmenů (tj. osobní, věcné, smíšené a fantazijní firemní kmeny) a otázky jedinečnosti obchodní firmy, především pak nemožnosti dovolávat se právní ochrany podobné obchodní firmy s jinou obchodní firmou již dříve zapsanou v obchodním rejstříku, tzv. práva priority. Dále jsou rozebrány zásady, na kterých stojí firemní právo, především zásada nezaměnitelnosti, tedy jedinečnosti obchodní firmy, dále též zákaz její klamavosti. Tyto zásady jsou popsány s pomocí judikatury vyšších soudů ČR. Závěrem se autorka vyjadřuje k absolutní a relativní (nekalosoutěžní) právní ochraně obchodní firmy s přihlédnutím k zásadní judikatuře českých soudů.

Klíčová slova

Jedinečnost obchodní firmy; tvorba obchodní firmy; zákaz zaměnitelnosti a klamavosti.

1 Úvod

Pro detailní rozebírání obchodní firmy je nejprve vhodné vymezit základní pojmy. Obchodní firma je definována v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“). V § 423 OZ je stanoveno, že „*obchodní firma je jméno, pod kterým je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku.*“ Obchodní firmu

tak mohou mít pouze podnikatelé – fyzické či právnické osoby zapsané do obchodního rejstříku. Ti, kteří nejsou zapsáni v obchodním rejstříku užívají označení, které se skládá z jejich jména, případně názvu u právnických osob.¹ V případě podnikatelů zapsaných v obchodním rejstříku, kteří ve své podstatě nepodnikají (tzv. fiktivní podnikatelé, podnikatelé podle formy) se také užívá obchodní firma. Kritériem je zde opravdu zápis v obchodním rejstříku a splňování právní formy obchodní korporace pro zápis. Jedná se zejména o akciové společnosti a družstva, které jsou založeny za účelem vzájemné podpory svých členů nebo třetích osob.²

Obchodní firma má několik zásadních funkcí pro podnikatele a ostatní, kteří se s obchodní firmou podnikatele dostanou do styku. Jedná se zejména o funkci identifikační, která má za cíl přesně identifikovat subjekt, ke kterému patří. Obchodní firma tak musí být nezaměnitelná a jednoznačná, aby nedošlo ke ztížené až mylné identifikaci podnikatele. Schopnost třetích osob rozlišit jednotlivé podnikatele od sebe navzájem je další z hlavních funkcí obchodní firmy. Rozlišovací funkce mnohdy splývá s identifikační funkcí. Konečně obchodní firma má i funkci reklamní, resp. propagační, která spočívá ve schopnosti oslovit možnou klientelu.³

Tvorba obchodní firmy se řídí několika významnými zásadami. Mezi ně patří: zásada zákazu klamavosti, jasnosti firmy, dohledatelnosti osob, jednotnosti firmy, výlučnosti firmy a veřejnosti firmy.⁴ Pro současnou právní úpravu je nejdůležitější zásada výlučnosti, která nachází svůj výraz v zákonném zákazu zaměnitelnosti a klamavosti dle § 424 OZ.

2 Tvorba obchodní firmy

Ještě před účinností současného občanského zákoníku se na obchodní firmu nahlíželo jako na konstrukci složenou ze dvou základních částí, a tou byl firemní kmen a firemní dodatek. V aktuálním znění zákona však toto

1 KOŽIAK, Jaromír. *Obchodní firma v novém občanském zákoníku*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 9.

2 POKORNÁ, Jarmila. In: BEJČEK, Josef, Petr HAJN, Jarmila POKORNÁ a kol. *Obchodní právo: obecná část, soutěžní právo*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 61.

3 KOŽIAK, Jaromír. *Obchodní firma v novém občanském zákoníku*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 9–10.

4 VEČERKOVÁ, Eva. In: BEJČEK, Josef, Petr HAJN, Jarmila POKORNÁ a kol. *Obchodní právo: obecná část, soutěžní právo*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 113–117.

pravidlo již chybí a obchodní firma už není povinně složena z těchto částí, i když se toto dělení mnohdy ještě v teorii používá, a to především k vymezení různých typů firemních kmenů a dodatků. Firemní kmeny tak mohou být osobní, věcné, smíšené či fantazijní.⁵ Co se týče dodatků ty dělíme na mandatorní a fakultativní.⁶

Osobní firma je tvořena jménem podnikatele fyzické osoby případně i jménem člověka, ke kterému má právnická osoba zvláštní vztah. Příkladem osobní firmy může být Karel Nováček; Smutný a Veselá, s. r. o. Zvláštním případem osobní firmy je užití pouze jména člověka a ničeho dalšího. Jedná se o užití patronymu (z řečtiny *patros* – otec a *nomos* – jméno), který tvoří celou obchodní firmu. Mezi nejznámější patronymy patří Baťa, Opel atd.⁷

Věcná firma je užívána především právnickými osobami jako podnikateli, kdy se v takovéto firmě odráží činnost či předmět jejich podnikání. Výjimkou není ani užití této firmy u fyzických osob jako podnikatelů. Příklad těchto obchodních firem může být: České dřevařské závody Praha, a. s.; Zemědělec Martin.

Na smíšenou firmu se hledí jako na kombinaci různých typů firem dohromady, ovšem nejčastěji se kombinují osobní a věcné kmeny. Tato kombinace je užívána především právnickými osobami, aby poukázaly nejen na předmět svého podnikání či činnosti, ale také aby podtrhly unikátnost své společnosti zvláštním vztahem k určitému člověku. Může se jednat o firmy jako: Výrobní družstvo bratrů Novákových; Nováček – advokát v Kelči.

Posledním druhem firmy je firma fantazijní, která se tvoří výrazy (velmi často abstraktními až výstředními), které nesouvisí s činností podnikatelem ani jménem člověka, ke kterému má podnikatel zvláštní vztah. Fantazijní firmy může užít jak fyzická, tak právnická osoba jako podnikatel. Příkladem fantazijních firem může být Rákosníček – muž; Stardust – CZ, s. r. o.⁸

⁵ VEČERKOVÁ, Eva. In: BEJČEK, Josef, Petr HAJN, Jarmila POKORNÁ a kol. *Obchodní právo: obecná část, soutěžní právo*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 120.

⁶ PELIKÁNOVÁ, Irena. *Obchodní právo: učebnice*. 2., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, s. 297.

⁷ POKORNÁ, Jarmila. In: POKORNÁ, Jarmila, Eva VEČERKOVÁ a kol. *Firemní právo v České republice: vývoj a srovnání s Německem a Slovenskem*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 60–62.

⁸ VEČERKOVÁ, Eva. In: BEJČEK, Josef, Petr HAJN, Jarmila POKORNÁ a kol. *Obchodní právo: obecná část, soutěžní právo*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 120.

I když jsou pojmy firemní kmen a dodatek dle aktuální právní úpravy přežitkem, stále se v praxi lze setkat i s různými druhy dodatků, a to jak fakultativních, tak mandatorních. Mezi mandatorní dodatky patří povinný dodatek označující právní formu právnické osoby. Může se jednat o úpravu obsaženou v OZ např. u spolků, pokud jsou podnikateli, pak dodatek musí obsahovat právní formu z.s. V zákoně o obchodních korporacích (dále jen „ZOK“) má každá korporace specifický dodatek, např. k. s., v. o. s., s. r. o., a. s. a družstvo. V tomto zákoně se zaměňuje pojem dodatek za označení, což je nevhodné užití kvůli úpravě nekalé soutěže, která s pojmem označení pracuje v jiném smyslu.

Fakultativní dodatky na druhou stranu pouze volně doplňují a přesněji vymezují znění obchodní firmy, což je stejné jako u firemních kmenů. Rozlišování mezi kmenem a dodatkem obchodní firmy bylo v mnoha případech v minulosti obtížné. Je tedy vítáno, že současná právní úprava již toto rozdělení na kmeny a dodatky nerozlišuje.⁹

2.1 Obchodní firma fyzické osoby

Nynější právní úprava je pro obchodní firmy fyzických osob více benevolentní než předchozí úprava, a to vzhledem k upuštění povinnosti tvořit obchodní firmu pouze z osobního jména a příjmení člověka. Dle OZ si podnikatelé – fyzické osoby mohou vytvořit obchodní firmu i s věcnou, fantazijní, smíšenou či užijí svůj pseudonym. Dále se nemusí striktně dodržovat formální znění osobního jména a příjmení, mohou se užít i zdvořilý či domácí označení jména. Významnou podmínkou ze zákona je ale potřeba, aby z obchodní firma fyzické osoby bylo patrné, že patří fyzické osobě nikoliv právnické. V případě, že se člověk jmenuje Hezký nebo užívá pseudonymu např. Karamelka, je třeba užít dodatků, které doplní firemní kmen tak, aby nebylo pochyb, že patří fyzické osobě. V těchto případech by kmeny byly doplněny např. o povolání daných podnikatelů.¹⁰

V případě, že fyzická osoba nemá obchodní firmu, tedy není zapsána v obchodním rejstříku, musí podnikat pod vlastním jménem. Tato úprava

⁹ KOŽIAK, Jaromír. *Obchodní firma v novém občanském zákoníku*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. s. 10–12.

¹⁰ VEČERKOVÁ, Eva. In: BEJČEK, Josef, Petr HAJN, Jarmila POKORNÁ a kol. *Obchodní právo: obecná část, soutěžní právo*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 121–122.

je tedy přísnější oproti volnější úpravě obchodní firmy fyzických osob. Podnikatelé fyzické osoby nemají povinnost nechat se zapsat do obchodního rejstříku dle § 42 písm. b) zákona č. 304/2013 o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Tím je ztížena dohledatelnost fyzické osoby-podnikatele, pokud není alespoň zapsána v živnostenském rejstříku. Veřejná dohledatelnost v rejstříku a povinnost uvádět v rejstříku požadované údaje, tak ospravedlňuje aktuální volnější požadavky na tvorbu obchodní firmy fyzické osoby. Není tak možné chápat striktní pravidla na užívání jména fyzické osoby-podnikatele nezapsaného v obchodním rejstříku jako diskriminační, a to také kvůli jistotě zákazníkům, že daný podnikatel podniká pod svým jménem, když není dohledatelný v obchodním rejstříku.

Zajímavá situace nastává, pokud se podnikatelé jmenují stejně. Je celkem běžné, že k takovému jevu dochází u typicky českých jmen a příjmení jako je např. Jan Novák. V případě, že by podnikatelé byli zapsáni v obchodním rejstříku, tak náleží dle práva priority dříve zapsané obchodní firmě právní ochrana dle § 423 odst. 2 OZ. Ta se shoduje s nároky jako při nekalosoutěžním jednání – tj. zdržení se závadného stavu, odstranění závadného stavu, přiměřené zadostiučinění, náhrada škody a vydání bezdůvodného obohacení dle § 2988 OZ. Ovšem zdržovací nárok soudy ve své praxi neuvádějí, protože by to mělo za následek nemožnost podnikat se stávající shodnou obchodní firmou. Nejčastěji se tedy uloží podnikateli, aby svou obchodní firmu změnil, aby již nebyla zaměnitelná s dříve zapsanou firmou.

Avšak v případě fyzických osob-podnikatelů nezapsaných v obchodním rejstříku se má věc jinak. Na místě je užít dodatků dle § 422 OZ, který by dostatečně odlišily osoby, a to uvedením např. povolání nebo místa podnikání. Otázka je, kdo by řešil klamavost dodatků, když tyto osoby nejsou zapsané v obchodním rejstříku a dále jaké práva má nezapsaný podnikatel jako fyzická osoba. Jelikož se nejedná o obchodní firmu, pak by právní ochrana patřila jménu člověka dle § 78 odst. 1 OZ. Poškozený by se pak mohl domáhat, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek. Z dikce zákona tak nevyplývá, že má poškozený nárok i na náhradu škody, přiměřené zadostiučinění a vydání bezdůvodného obohacení jako při zásahu do obchodní firmy dle § 423 odst. 2 OZ. Náhrada škody a možnost vydání bezdůvodného obohacení se však opírá v těchto případech o obecnou

úpravu v občanském zákoníku, není proto nutno to zvláště v zákoně uvádět. V případě nemateriální újmy je situace jiná, jelikož zde patrně nárok nebude, protože uplatnění takového nároku vyžaduje výslovnou zákonnou úpravu (viz § 2894 odst. 2 OZ).

2.2 Obchodní firma právnické osoby

Obchodní firma právnických osob je *lex specialis* k názvu právnických osob dle § 132 a násl. OZ. Jménem právnické osoby je buďto její název dle § 132 OZ anebo obchodní firma, pokud je právnická osoba zapsána do obchodního rejstříku jako podnikatel. Dále obchodní firmou se dle § 423 OZ rozumí jméno, (což je i název právnické osoby) pod kterým je podnikatel zapsán v obchodním rejstříku. Z tohoto vymezení definic je název právnické osoby možno chápat jako obecnou úpravu (*lex generalis*) k obchodní firmě u zapsaných podnikatelů – právnických osob. I u obchodní firmy takovýchto podnikatelů je třeba, aby byly splňovány požadavky v ustanovení § 132 a násl. OZ. U těch nezapsaných podnikatelů není možno užívat obchodní firmu a je třeba se spokojit pouze s názvem.¹¹

2.3 Užití jména člověka v názvu právnické osoby a ve firmě podnikatele

Dle obecného ustanovení § 133 OZ může název právnické osoby ale i obchodní firma právnické osoby – podnikatele obsahovat jméno člověka, k němuž má právnická osoba zvláštní vztah. Jménem člověka se rozumí jméno a příjmení člověka dle § 77 OZ. Není podmínkou, aby byly užity obě dvě části jména člověka v názvu. Člověk tak na základě dispozitivnosti může určit v souladu se zákonem, jaká jména může název obsahovat.¹²

Je-li člověk živ, lze užít jeho jméno v názvu právnické osoby jen s jeho souhlasem, pokud zemřel, aniž dal souhlas, je vyžadováno souhlasu jeho manžela, a pokud není manžela, pak souhlas zletilého potomka, a pokud není on, souhlas předka.

¹¹ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník I: obecná část (§ 1–654): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, Velké komentáře, s. 699.

¹² SVEJKOVSKÝ, Jaroslav. In: SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, Lenka DEVEROVÁ a kol. *Právnické osoby v novém občanském zákoníku: komentář: [§ 118–418]*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 38.

Jak je vidno z dikce zákona, je možné použít jméno člověka v názvu právnické osoby pouze se souhlasem jeho či jeho blízkých osob. Pokud člověk zemřel, aniž dal souhlas postupuje se dle přesně určené posloupnosti stanovené v zákoně, tedy manžel nebo zletilý potomek nebo konečně předek.

Druhým a posledním požadavkem pro použití jména člověka je jeho zvláštní vztah k dané právnické osobě. V tomto případě není rozhodující stupeň příbuzenství k člověku, jehož jméno má být v názvu použito.¹³

Průlomovým rozhodnutím k pojetí zvláštního vztahu člověka k právnické osobě je případ společnosti s názvem David Petroni, s. r. o. Městský soud v Praze nepovolil zápis této obchodní firmy, a to z důvodu, že užití potenciálního jména člověka (lze tedy předpokládat, že je někdo nositelem tohoto jména) může vést ke klamavosti a dále že nebyl naplněn zvláštní vztah právnické osoby ke jménu člověka, a to zejména kvůli tomu, že člověk s tímto jménem nefiguruje v hierarchii společnosti ani k ní nemá žádný jiný vztah.

Zakladatelé společnosti se odvolali k Vrchnímu soudu v Praze i s přihlédnutím k tomu, že Městský soud v Praze povolil zápis firem jako Adam Maxwell, s. r. o., kde se jednalo o stejný případ. Odvolací soud potvrdil rozhodnutí soudu prvního stupně, když stanovil, že jméno člověka užití v obchodní firmě obchodní společnosti musí mít věcnou či logickou spojitost s danou společností. Neexistuje žádný rozumný důvod, proč by určitý člověk (či i jen potenciálně existující jméno člověka) měl být ve spojitosti s právnickou osobou, s níž nemá nic společného. Vrchní soud uzavírá že kritérium zvláštního vztahu je splněno u osob, kteří jsou zakladateli či společníky obchodních společností nebo jež určitou právnickou osobu přímo či nepřímo zaštitily nebo uvedly v život či veřejnou známost.

Argumenty obou soudů nepovažují za přesvědčivé zejména proto, že zdůrazňují nutnost individuálního vztahu člověka k podnikatelskému subjektu, který má vyplývat z předložených zakladatelských dokumentů. Pokud opravdu někdo existuje se jménem David Petroni, tak může být třeba známý zakladatelů, který jim pomohl v začátcích podnikání. Zde je ovšem potřeba dodat souhlas k užití jména. Pokud nikdo s takovým jménem neexistuje, pak z toho vyplývá velká míra tvořivosti zakladatelů při tvorbě obchodní

¹³ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník I: obecná část (§ 1–654): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, Velké komentáře, s. 703–705.

firmy, aby se stala jedinečnou a dobře zapamatovatelnou atd. Zde je ovšem problém klamavosti, kdy si veřejnost, která se dostává do styku s takovou společností může myslet, že opravdu nějaký člověk se jménem Petroni žije a dozajisté musí být důvod, proč je jeho jméno použito ve firmě. Ztotožňují se se závěrem soudů, že kvůli aspektu způsobilosti klamat veřejnost je tedy třeba omezit míru kreativity zakladatelů při tvorbě obchodní firmy.

2.4 Odvolání souhlasu k užití jména člověka ve firmě

V druhém odstavci zmiňovaného ustanovení OZ je stanoveno, že pokud v názvu právnické osoby bylo užito příjmení a existuje-li důvod spočívající v důležitém zájmu na ochranu rodiny, pak se může rodina domáhat ochrany spočívající v upuštění od užívání tohoto příjmení (obdobně se použije § 78 odst. 3 OZ). Ochrany se domáhá primárně člověk, jehož jména bylo užito, následně manžel nebo jiná dotčená osoba, a to i za života zainteresované osoby. Užívání příjmení ve firmě právnické osoby – podnikatele může rodina vnímat jako atak na kteréhokoliv člena rodiny či neoprávněný zásah do svého příjmení, a to nejčastěji v případech, kdy příjmení v názvu je spojeno s negativně vnímanými produkty.¹⁴

Odvolání souhlasu k užití jména člověka v názvu právnické osoby a v obchodní firmě právnické osoby – podnikatele je upraveno odlišně. Pro odvolání souhlasu jména člověka v názvu jakékoli právnické osoby se užije § 133 odst. 3 OZ, ale firemní označení podnikatelů má svou speciální úpravu v § 428 OZ. Odvolat souhlas s užitím svého jména v obchodní firmě právnické osoby má tedy právo ten, kdo k tomu má tak závažný důvod, že po něm nelze spravedlivě požadovat, aby jeho jméno bylo v obchodní firmě využíváno. Mezi takovéto důvody patří zejména změna převažující povahy podnikání právnické osoby nebo změna vlastnické struktury obchodní korporace. Za těchto podmínek má právo odvolat souhlas i právní nástupce osoby, která souhlas udělila.¹⁵

¹⁴ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník I: obecná část (§ 1–654): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, Velké komentáře, s. 705–706.

¹⁵ Ibid.

2.5 Zaměnitelnost a klamavost firem

V minulosti byla právní úprava ohledně klamavosti a zaměnitelnosti širší než ta současná. V § 10 odst. 1 obchodního zákoníku bylo stanoveno: „*firma nesmí být zaměnitelná s firmou jiného podnikatele a nesmí působit klamavě. K odlišení firmy nestačí rozdílný dodatek označující právní formu. U fyzické osoby postačí zpravidla k odlišení uvedení jiného místa podnikání. Má-li fyzická osoba stejné jméno s jiným podnikatelem působícím v téže místě, je povinna doplnit ve firmě údaj o jménu dostatečně odlišujícím dodatkem ve smyslu § 9 odst. 1.*“ Současný občanský zákoník pouze konstatuje, že obchodní firma nesmí být klamavá a zaměnitelná s jinou, avšak definici klamavosti ani zaměnitelnosti neobsahuje. Tyto definice jsou odvozené až z praxe soudů. Zaměnitelnost je tak považována za určitou formu klamání v tom, že je firma nezpůsobitelná odlišit se od ostatních firem, což odporuje zásadě firemního práva – zásadě jedinečnosti. Ze zaměnitelnosti tak může vzniknout nekalosoutěžní skutková podstata nebezpečí vyvolání záměny a parazitování. Klamavost je odlišným pojmem od zaměnitelnosti, a to kvůli tomu, že cílí k dosažení klamavého dojmu u osob, které přijdou s touto firmou do styku (např. obchodní firma obsahuje záměrně odlišný předmět podnikání od skutečného). Soudy sice ve svých rozhodnutích vymezují oba pojmy odlišně, ale praxe je mnohdy chybně spojuje v jeden pojem.¹⁶

V praxi se užívá tzv. škála zaměnitelnosti a klamavosti, kdy bývá mnohdy problematické určit stupeň zaměnitelnosti a klamavosti, a to vzhledem k jejich subjektivnímu povaze. Škála má pět základních bodů: absolutní nezaměnitelnost – ideální stav, firmy jsou nezaměnitelné; malý stupeň zaměnitelnosti; střední zaměnitelnost – firmy jsou zaměnitelné v některých případech; vysoký stupeň zaměnitelnosti – firmy jsou běžně zaměnitelné a absolutní zaměnitelnost, která spočívá v identickém znění obchodních firem.¹⁷

Jak už bylo uvedeno v předchozím odstavci, tak zaměnitelnost a klamavost jsou subjektivní povahy, jelikož hlavním kritériem pro posouzení klamavosti a zaměnitelnosti firmy je reakce dotázaného, který se s ní dostal do styku. V praxi soudů by ale tak docházelo k odlišným názorům dotázaných, a proto byl vytvořen standard, podle kterého by měla být zaměnitelnost a klamavost

¹⁶ KOŽIAK, Jaromír. *Obchodní firma v novém občanském zákoníku*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 33–34.

¹⁷ *Ibid.*, s. 35.

hodnocena, což je dle ustálené judikatury Nejvyššího soudu pohled průměrného zákazníka.¹⁸ Průměrný zákazník je pojem, který se nepřekrývá s pojmem průměrný spotřebitel, i když je tak mnohdy uváděno. Průměrným zákazníkem samozřejmě může být i spotřebitel, ale v mnoha případech se bude spíše jednat o dalšího podnikatele, který s druhým podnikatelem, jehož obchodní firma je posuzována spolupracuje, např. mu dodává zboží. Judikatura Nejvyššího soudu dovodila, že průměrný zákazník klamavost a zaměnitelnost nijak detailně nezkoumá jako odborník v daném oboru, ale spíše se jedná o jeho prvotní dojem ze znění obchodní firmy. Jedná se zejména o takového zákazníka, který má dostatek informací, je v rozumné míře pozorný a opatrný, a to s ohledem na sociální, kulturní a jazykové faktory, a lze od něho očekávat, že přihlédně k podstatným rozdílům mezi značkami, označením výrobků apod.¹⁹

2.6 Judikatura ke klamavosti a zaměnitelnosti firem

Judikatura obsahuje velké množství případů, které mají dočinění s obchodní firmou, níže zmíněné vystihují problematiku pohledu průměrného zákazníka a dominantního prvku v obchodní firmě.

- I když judikatura dovodila, že užití shodného výrazu ve dvou obchodních firmách nevede samo o sobě k zaměnitelnosti firem, jelikož firmy je vždy nutné zkoumat jako celek, tak judikatura dovodila, že většina firem má dominantní prvek, který je významný pro posouzení zaměnitelnosti a klamavosti. Dle usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 1729/2006 je v přirozenosti zákazníků, že jim utkví v paměti pouze určitá výrazná, dominující část firmy. Zaměnitelnost tak může nastat jen kvůli nedostatečné originalitě slov obsažených ve firmě a při nedostatečné lustraci již zapsaných firem. Samozřejmě že zaměnitelnost v dominantním prvku může být i záměrná, proto je třeba aby poctiví zakladatelé společností dostatečně zkontrolovali, zda jejich firma není zaměnitelná s jinou.
- Pohled průměrného zákazníka byl mimo jiné užit i v rozsudku Vrchního soud v Olomouci, sp.zn. VSOL 4 Cmo 445/2003, ve kterém je uvedeno, že není výlučně rozhodující jen úplné slovní znění obou

¹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2010, sp. zn. 29 Cdo 3580/2009.

¹⁹ KOŽIAK, Jaromír. *Obchodní firma v novém občanském zákoníku*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 36–37.

firem, ale je nutno přihlížet k dojmu, který vzniká u průměrného zákazníka. Tomu totiž utkví v paměti dojem, který v něm obchodní firma vytvořila. Dále je přirozené, že zákazníkovi utkví v paměti jen výrazná část obchodní firmy. Pojem průměrný zákazník je v tomto rozsudku spojován i s problémem rozlišování dominantního prvku obchodních firem.

3 Závěr

Cílem příspěvku nebylo naleznutí inovativního přístupu k právní úpravě obchodní firmy, ale shrnutí současné právní úpravy s přesahem do předchozí a vytvoření právního povědomí o tomto v praxi velmi užívaném institutu. Příspěvek popisuje rozdíly v tvorbě obchodních firem fyzických a právnických osob jako podnikatelů a pravidel při neužívání obchodní firmy. Jedná se o případy fyzických osob podnikatelů a přísnější úpravy uvádění jejich jména, pokud nejsou zapsáni v obchodním rejstříku. S touto úpravou se ztotožňuji. Co se týče odvolání souhlasu k užití jména člověka v obchodní firmě právnických osob – podnikatelů a v pouhém názvu právnických osob je patrná odlišná právní úprava. Odvolání souhlasu k užití jména v obchodní firmě je přísnější, protože vyžaduje tak závažný důvod, že není možné po odvolávajícím spravedlivě požadovat, aby jeho jméno bylo ve firmě užíváno. Tato speciální úprava se mi jeví jako vhodná kvůli veřejnosti obchodní firmy a jejím uvedením v obchodním rejstříku. K uvedené judikatuře ohledně užití jména člověka v obchodní firmě mám své výhrady k rozhodnutí obou soudů. Je důvodné, že převažuje zájem ochránit veřejnost před možným uvedením v omyl, že dané jméno Petroni patří člověku, který je spojen s danou společností. Avšak postup jakým se soudy omezily na hledání zvláštního vztahu je nedostatečný. Navíc bylo porušeno legitimní očekávání, že jiná obchodní firma s vymyšleným jménem bude také zapsána do rejstříku (viz Adam Maxwell, s. r. o.). Co se týče klamavosti a zaměnitelnosti je správné, že byl judikaturou dovozen pojem průměrného zákazníka a problematiky rozlišování firem se stejnými dominantními prvky.

Literatura

BEJČEK, Josef, Petr HAJN, Jarmila POKORNÁ a kol. *Obchodní právo: obecná část, soutěžní právo*. Praha: C. H. Beck, 2014, 383 s., Academia iuris. ISBN 978-80-7400-547-3.

KOŽIAK, Jaromír. *Obchodní firma v novém občanském zákoníku*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, 124 s. ISBN 978-80-210-6420-1.

LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník I: obecná část (§ 1–654): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, Velké komentáře, 2380 s. ISBN 978-80-7400-529-9.

PELIKÁNOVÁ, Irena. *Obchodní právo: učebnice*. 2., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 576 s. ISBN 978-80-7357-525-0.

POKORNÁ, Jarmila, Eva VEČERKOVÁ a kol. *Firemní právo v České republice: vývoj a srovnání s Německem a Slovenskem*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, 330 s. ISBN 978-80-210-6566-6.

SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, Lenka DEVEROVÁ a kol. *Právnícké osoby v novém občanském zákoníku: komentář: [§ 118–418]*. Praha: C. H. Beck, 2013, 544 s. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-445-2.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2010, sp.zn. 29 Cdo 3580/2009.

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 1729/2006.

Rozsudek Vrchního soud v Olomouci, sp.zn. VSOL 4 Cmo 445/2003.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 3. 2018].

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 3. 2018].

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 3. 2018].

Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 3. 2018].

Contact – e-mail

mensikova.karolina@gmail.com

Možnosti ovlivnění a inspirace úpravy obchodní firmy ochrannou známkou

Jakub Pobl

Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno, Česká republika

Abstrakt

Obchodní firma a ochranná známka jsou práva na označení, která mají mnoho společných znaků. Na základě společných znaků, které zejména tvoří funkce a zásady, můžeme s ohledem na trend vzájemného sblížení uvažovat o možnostech a mezích jejich vzájemného ovlivnění a inspirace. Tato inspirace může vést k řešení řady problémů s nimiž se obchodní firma na rozdíl od ochranných známek potýká. V příspěvku pro ilustraci řeším problém „přeplněnosti“ obchodního rejstříku skrze pohled známkového práva. Zabývám se možnými řešeními v podobě omezení území absolutní ochrany obchodní firmy, jejího navázání na předmět podnikání a upuštění od čisté slovní podoby obchodní firmy.

Klíčová slova

Funkce; obchodní firma; obchodní rejstřík; ochranná známka; zásady.

1 Úvodem – koherentní právní úprava práv na označení

Práva k obchodní firmě i ochranné známce řadíme mezi tzv. průmyslová práva, konkrétně práva na označení.¹ Nebál bych se je nazvat nejvýznamnějšími právy na označení, i proto že při zvolení vhodné strategie jejich užití a propagace se jejich hodnota může rovnat nebo dokonce převyšovat hodnotu samotné podstaty obchodního závodu.² *Brand building* bezesporu usnadňuje logicky provázaná a koherentní právní úprava, a to nejen ve vztahu

¹ KNAP, Karel. Systém práv k nemotným statkům. In: KNAP, Karel, Milena OPLTOVÁ, Jan KRÍŽ a Michal RŮŽIČKA. *Práva k nemotným statkům*. 1. vyd. Praha: Codex, Nakladatelství Hugo Grotia, a. s., 1994, s. 22–23.

² POKORNÁ, Jarmila. Obecné výklady o obchodní firmě. In: POKORNÁ, Jarmila, Eva VEČERKOVÁ a kol. *Firmní práva v České republice: vývoj a srovnání s Německem a Slovenskem*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013, s. 65.

k zápočetní funkci těchto práv na označení, ale rovněž k dispozicím s nimi a k samotné zápisné způsobilosti. Dobrá právní úprava by se měla vyvíjet alespoň stejným tempem, jako se vyvíjí společnost, zejména technické možnosti společnosti, a reagovat tak na její potřeby. Či ještě lépe by je měla stimulovat.

Obě práva na označení jsou zahrnuta v Pařížské úmluvě na ochranu průmyslového vlastnictví z roku 1883³, která byla již několikrát revidována, avšak revize se obchodní firmy na rozdíl od ochranných známek vůbec nedotkly. Na nadnárodní úrovni obchodní firma není téměř řešena, což je nejspíše způsobeno malým zájmem ze strany podnikatelů o obchodní firmu jako předmět obchodování. Tento malý zájem pak vyvěrá z provázanosti obchodní firmy na konkrétní národní úpravu, což vytváří pomyslný začarovaný kruh. Výše zmíněné dokládá fakt, že v rámci ekonomické integrace byla v rámci Evropské unie zavedena ochranná známka Evropské unie⁴ a v rámci implementace směrnic ovlivňuje komunitární právo český právní řád rovněž pouze ve vztahu k ochranným známkám a nikoli obchodní firmě. V důsledku implementace směrnic Evropské unie se právní úprava národní ochranné známky⁵ velmi blíží úpravě ochranné známky Evropské unie. Vzhledem k blízkosti právní úpravy ochranné známky národní a ochranné známky Evropské unie, budu pro veškerá doporučení a úvahy vycházet z právní úpravy zákona o ochranných známkách.

Domnívám se, že je to právě nadnárodní úprava, co přispělo k tomu, že zákon o ochranných známkách je moderním a v praxi dobře použitelným předpisem, kdežto právní úprava obchodní firmy vtělená do občanského zákoníku je poněkud strohá, bohatá na výkladové nejasnosti a je otázkou (kterou budu vzhledem k rozsahovým možnostem tohoto příspěvku řešit pouze ve značně zúžené podobě), zda některé instituty v ní upravené, nejsou

³ Viz vyhláška ministra zahraničních věcí č. 64/1975 Sb., o Pařížské úmluvě na ochranu průmyslového vlastnictví ze dne 20. března 1883, revidované v Bruselu dne 14. prosince 1900, ve Washingtonu dne 2. června 1911, v Haagu dne 6. listopadu 1925, v Londýně dne 2. června 1934, v Lisabonu dne 31. října 1958 a ve Stockholmu dne 14. července 1967.

⁴ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2017/1001 ze dne 14. června 2017, o ochranné známce Evropské unie. In: *EUR-Lex* [cit. 1. 3. 2018].

⁵ Zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách a o změně zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů.

pouhou ozvěnou doby minulé bez odrazu jakékoli reálné společenské potřeby. Za nejvýraznější příklad takových institutů považuji v praxi ignorované a nepoužitelné nástupnické dodatky u obchodní firmy.

Jestliže je zde na straně jedné poměrně jasná a komplexní právní úprava ochranných známek, a na straně druhé úprava obchodní firmy ve výše nastíněné podobě, nabízí se závěry vztahující se k ochranným známkám aplikovat i na problematiku firemní. Vždy je však třeba, z hlediska použitelnosti závěrů, brát v potaz vzájemná specifika⁶ těchto práv na označení vyplývající především z jejich funkcí, zásad a de lege lata rovněž i právní úpravy. Možnosti, ale zároveň i meze inspirace těchto práv na označení, vnímám právě skrze funkce, které by měly plnit a zásady, které k naplnění těchto funkcí přispívají. Zároveň je zde trend tato práva na označení vzájemně přibližovat⁷, avšak je otázkou, zda s vývojem společnosti a jejich technických možností nepostupuje tento proces nedostatečnou rychlostí. Zejména pak s ohledem na masové rozšíření sítě elektronické komunikace a užití elektronické komunikace jako takové.

V souvislosti s vývojem společnosti se zaměřím na jeden z nejpalcivějších problémů spojených s obchodní firmou, a to otázku „přeplněnosti“⁸ obchodního rejstříku a její možné řešení optikou ochranných známek. Pro podnikatele je výhodné zvolit vhodně znění obchodní firmy a její případné provázání s ochrannými známkami, čímž se výrazně podpoří soutěžní funkce těchto práv na označení. V současné době jsou však začínající podnikatelé v důsledku „přeplněnosti“ obchodního rejstříku, která je ještě umocňována přísným posuzováním vzájemné zaměnitelnosti obchodní firmy ze strany soudů, nuceni volit takové znění obchodní firmy, které nedovoluje naplno využít potenciálu soutěžní funkce, kterou následně realizují zejména prostřednictvím ochranných známek.

⁶ POKORNÁ, Jarmila. Obecné výklady o obchodní firmě. In: POKORNÁ, Jarmila, Eva VEČERKOVÁ a kol. *Firemní práva v České republice: vývoj a srovnání s Německem a Slovenskem*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013, s. 62–63.

⁷ Důvodová zpráva k § 423 občanského zákoníku. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 20. 3. 2018].

⁸ „Přeplněností“ je myšleno komplikované hledání nové nezaměnitelné obchodní firmy, která by dokázala vhodně plnit soutěžní funkci obchodní firmy. Tyto komplikace jsou způsobeny zejména množstvím již zapsaných obchodních firem do obchodního rejstříku a rovněž přísným posuzováním zaměnitelnosti ze strany rejstříkových soudů.

2 Principy spojující obchodní firmu a ochrannou známku

Zákonodárce v rámci rekonstrukce přikročil ke koncepčnímu posunu obchodní firmy od práva výlučně osobního spíše k právu majetkovému⁹, čímž ji o další krok přiblížil právě k ochranným známkám. Nejvýznamnějším společným znakem obchodní firmy a ochranné známky, a dle mého názoru rovněž účelem existence těchto institutů, je jejich individualizační funkce, která je však navázána na různé předměty. Zatímco obchodní firma individualizuje osobu podnikatele, ochranná známka slouží k individualizaci a následné identifikaci výrobků a služeb.¹⁰

2.1 Společné funkce

Již zmíněná individualizační funkce by měla v rámci obchodní firmy sloužit k přesné identifikaci subjektu, kterému náleží.¹¹ Má sloužit posílení principu právní jistoty tím, že nutí podnikatele odhalit jejich vlastní identitu.¹² Součástí staré právní úpravy byl dokonce požadavek, aby podnikatel činil právní úkony pod svou firmou.¹³ Opravdu však obchodní firma slouží k přesné identifikaci subjektu? Na rozdíl od jména a příjmení, které slouží k identifikaci fyzických osob, u obchodní firmy by nemělo docházet k tomu, že dva podnikatelé budou mít totožnou obchodní firmu. Praxe je však poněkud jiná. Zejména díky období před elektronizací obchodního rejstříku v něm jsou zapsány totožné či téměř totožné obchodní firmy pro různé podnikatele.¹⁴ Proto nelze bez dalšího tvrdit, že obchodní firma slouží k jednoznačné identifikaci podnikatele. Situace je v tomto obdobná jako při identifikaci člověka, neboť tak jako se v praxi užívá k identifikaci fyzické osoby

⁹ Důvodová zpráva k § 423 občanského zákoníku. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 20. 3. 2018].

¹⁰ POKORNÁ, Jarmila. Obecné výklady o obchodní firmě. In: POKORNÁ, Jarmila, Eva VEČERKOVÁ a kol. *Firemní práva v České republice: vývoj a srovnání s Německem a Slovenskem*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013, s. 62.

¹¹ MŮNKOVÁ, Jindřiška. Ochrana obchodního jména a hospodářská soutěž. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 20. 3. 2018].

¹² POKORNÁ, Jarmila. Obecné výklady o obchodní firmě. In: POKORNÁ, Jarmila, Eva VEČERKOVÁ a kol. *Firemní práva v České republice: vývoj a srovnání s Německem a Slovenskem*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013, s. 49.

¹³ § 8 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku.

¹⁴ Například po zadání slova „elmont“ do elektronického obchodního rejstříku, objeví se hned na prvních pozicích následující společnosti: ELMONT, s. r. o. „v likvidaci“, ELMONT, spol. s r. o., ELMONT, s. r. o.

nejen její jméno a příjmení, ale rovněž bydliště a datum narození, u podnikajících právnických osob je to kromě obchodní firmy ještě i adresa sídla a identifikační číslo osoby (dále jen „IČO“).

Polemiku o tom, zda podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku musí právně jednat pod svou obchodní firmou z důvodu jeho jednoznačné identifikace, rozvířilo přijetí současné právní úpravy, v níž není tento imperativ výslovně uveden. Pokud bychom skutečně dovodili, že podnikatel není povinen právně jednat pod svou obchodní firmou, pak by takový závěr značně otrásl základy firemního práva a podstatně by se snížil význam institutu obchodní firmy jako takového. Na druhou stranu by takový závěr mohl znamenat jakési uvolnění svázanosti právní úpravy obchodní firmy, která souvisí s tím, že by se mělo jednat o jednoznačný identifikátor podnikatele, v důsledku čehož by nemusel být kladen takový důraz na nezaměnitelnost obchodní firmy či její podobu. Což by opět vedlo ke sblížení institutů obchodní firmy a ochranné známky. Nicméně převažující názor je takový, že zásada firemní povinnosti je stále platnou, jen byla vypuštěna z textace platné právní úpravy.¹⁵ Hlavním argumentem pro tento závěr je případná neplatnost či nicotnost takového právního jednání v důsledku nedostatečné identifikace a možné pochybnosti o totožnosti subjektu. K závěru o neplatnosti takového právního jednání, dle mého názoru, nelze dojít zcela automaticky a ve všech případech, avšak spíše by k němu docházelo výjimečně. Pokud by byl subjekt dostatečně identifikovatelný i jiným způsobem například skrz adresu sídla a IČO. Nelze taktéž pominout jistý posun v nahlížení na uzavřená právní jednání, který přinesl v současnosti účinný občanský zákoník, tedy preferenci platnosti¹⁶ právních jednání.

Ve vztahu k ochranným známkám Soudní dvůr EU ve věci *Pfizer inc. proti Eurim-pharm GmbH*¹⁷ vyložil individualizační funkci jako významnou zejména pro spotřebitele či konečného uživatele, jimž poskytuje jistotu, že do takto označeného výrobku nebylo bez předchozího souhlasu vlastníka ochranné známky zasaženo, tedy že nedošlo k pozměnění jeho původního

¹⁵ Viz například KOŽIÁK, Jaromír. *Obchodní firma v novém občanském zákoníku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013, s. 22.

¹⁶ § 574 občanského zákoníku.

¹⁷ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 3. prosince 1981, *Pfizer Inc. proti Eurim-Pharm GmbH*, C-1/81. In: Curia [online]. [cit. 18. 3. 2018].

stavu. Soudní dvůr EU u ochranných známek velmi silně spojil funkci identifikační s funkcí garanční. Garanční funkce je jak u obchodní firmy, tak ochranné známky vyjádřena ve vnímání daného označení veřejností, s nímž spojuje atributy jako je míra jakosti, cena, obliba a další.

Funkce, která napomáhá veřejnosti odlišit u obchodní firmy jednotlivé subjekty a konkrétní výrobky a služby se nazývá diverzifikační. Domnívám se, že v rámci výrobků a služeb plní tuto funkci primárně ochranné známky, ale pokud není zboží či služby žádnou ochrannou známkou opatřeno, tak tuto funkci může přebrat obchodní firma, která je na relevantním trhu známá. Zároveň diverzifikační funkce stále slouží k odlišení jednotlivých druhů práv na označení od sebe navzájem.

Vlastní všem průmyslovým právům je funkce ochranná, z níž vyplývá oprávnění vlastníka obchodní firmy a ochranné známky chránit se proti všem zásahům do svých práv na označení. Ve svých důsledcích s ní souvisí funkce monopolizační, neboť po zápisu v příslušném rejstříku by bez souhlasu vlastníka nemělo dojít k tomu, že bude přihlášena totožná ochranná známka či zapsána totožná obchodní firma.

Jestliže účelem funkce garanční je působit na zákazníky, pak jejím odrazem je funkce soutěžní, která působí ve prospěch vlastníka daných práv na označení, a která mu skrze proslulost založenou na stejných attributech, jako u funkce garanční, pomáhá získat komparativní výhodu oproti jeho konkurentům na trhu. Soutěžní funkce obou práv na označení exponenciálně roste za předpokladu, že je užívání daných práv prováděno koncepčně a v určité návaznosti.¹⁸ Součástí této funkce je i funkce investiční, která pracuje s *goodwillem* vlastníka těchto označení, a který je z větší části v těchto právech na označení koncentrován. Pokud podnikatel o své dobré jméno a pověst svých výrobků a služeb dbá, stávají se tato práva na označení v případě jejich prodeje velmi důležitou majetkovou hodnotou.¹⁹ V případě samostatného prodeje obchodní firmy a ochranné známky, jakožto nemovitých věcí lze říci, že se jedná toliko o úplatný převod *goodwillu*.

¹⁸ Za příklad může posloužit OF společnosti Hamé, s. r. o. a jedna z jejích OZ, kombinovaná OZ obsahující nápis Hamé a vyobrazení medvěda.

¹⁹ POKORNÁ, Jarmila. Obecné výklady o obchodní firmě. In: POKORNÁ, Jarmila, Eva VEČERKOVÁ a kol. *Firemní práva v České republice: vývoj a srovnání s Německem a Slovenskem*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013, s. 50.

2.2 Vybrané zásady firemního práva a jejich uplatnění v rámci známkoprávní úpravy

Z výše zmíněných funkcí vyplývají zásady těchto práv na označení a skrze ně mohou být dané funkce realizovány. Zásady jsou specifickým pramenem, neboť ovlivňují právní úpravu a její výklad, avšak i skrze právní úpravu jsou naopak ovlivňovány zásady samotné. Důležitost, respektive „síla“²⁰ těchto zásad je v čase proměnlivá a nezřídka se jednotlivé zásady ocitnou ve vzájemném střetu. V takovém případě je třeba jednu zásadu na úkor druhé omezit a nalézt tak rovnováhu, která bude co nejlépe vyhovovat funkcím práv na označení.

Zásada firemní povinnosti byla zmíněna již výše. V rámci ochranných známek lze mluvit o jakési její modifikované době. Na rozdíl od obchodní firmy je registrace ochranné známky právem a nikoli povinností. Avšak za situace, kdy subjekt má ochrannou známku registrovanou, má rovněž povinnost ji užívat. Účelem této povinnosti ale není jednoznačně identifikovat subjekt, jako je tomu u obchodní firmy, nýbrž se jedná o opatření proti tzv. blokážním ochranným známkám, které by byly registrovány jen z důvodu, aby tak nemohl učinit nikdo jiný, což by byl důsledek monopolizační funkce registrované ochranné známky. Sankcí za takové jednání je prohlášení ochranné známky za neplatnou či její zrušení.

Mají-li obchodní firma a ochranná známka plnit svou nejdůležitější funkci, kterou představuje funkce identifikační, respektive diverzifikační, nelze opomenout zásadu nezaměnitelnosti. Zaměnitelnost však není černobílým jevem, kdy lze konstatovat že označení je buď zaměnitelné či nikoli, ale jedná se o jev škálový, který se pohybuje na stupnici od absolutní nezaměnitelnosti až ke shodnosti, mezi nimiž je značné množství jednotlivých mezistupňů.²¹ Před vyslovením závěru o nepřijatelné zaměnitelnosti je na místě posuzovat všechny relevantní skutečnosti. V posledních letech došlo ke značnému posílení zásady veřejnosti skrze elektronizaci veřejných rejstříků a značné rozšíření přístupu k internetu, což se, dle mého názoru, mělo významněji projevit v benevolentnějším posuzování zaměnitelnosti jednotlivých

²⁰ Silou se rozumí důraz na konkrétní zásadu kladený.

²¹ KOŽIAK, Jaromír. *Obchodní firma v novém občanském zákoníku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013, s. 34–36.

práv na označení. Prakticky kdokoli dnes může skrze svůj mobilní telefon s přístupem na internet téměř okamžitě zjistit například přesný tvar zapsané obchodní firmy a veškeré údaje dostupné z veřejných rejstříků. Přísně posuzovaná zaměnitelnost je u obchodní firmy důvodem, proč někteří podnikatelé volí dlouhé a těžko zapamatovatelné znění své obchodní firmy, jen aby se vyhnuli její potenciální zaměnitelnosti. V rámci ochranných známek není tento problém až tak palčivý, neboť jejich podoba nemusí být pouze slovní. U ochranných známek je obecně zásada nezaměnitelnosti oproti obchodní firmě oslabena. Toto lze dovozovat i ze skutečnosti, že Úřad průmyslového vlastnictví v praxi u přihlašované ochranné známky nezkontroluje zaměnitelnost *ex officio* nikterak důkladně a daleko větší důraz je, v duchu obecné zásady právní – vlastnictví zavazuje, kladen na aktivitu samotného oprávněného, která se má projevit formou námitek. Oslabení se rovněž projevuje ve stanovení pětileté lhůty k prohlášení mladší ochranné známky za neplatnou z důvodu zaměnitelnosti, přičemž po uplynutí lhůty se této možnosti již nelze dovolat. U ochranných známek Evropské unie dokonce EUIPO při přihlášce ochranné známky Evropské unie nezkontroluje případnou zaměnitelnost *ex officio* vůbec, avšak až na základě případných vznesených námitek. Všechna práva duševního vlastnictví jsou spojena se zásadou teritoriality. Což znamená, že ochrana je jim poskytována jen na určitém předem vymezeném území. U ochranných známek je tato zásada v rámci nadnárodní spolupráce oslabena možností registrace ochranné známky Evropské unie či mezinárodní ochranné známky na základě Madridské dohody o mezinárodním zápisu ochranných známek a Protokolu k této dohodě²². Dochází však spíše jen k rozšíření území, na němž je ochrana poskytována, než ke skutečnému překonání této zásady na základě mezinárodních dohod. V rámci obchodní firmy je ochrana před zaměnitelností vztáhnuta na území celé České republiky, na rozdíl například od úpravy obchodní firmy v Německu, kde se zákaz zaměnitelnosti zpravidla vztahuje pouze na obec, v níž má podnikatel své sídlo.²³

²² Madridská dohoda o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer, a. s. [cit. 25. 2. 2018].

²³ POKORNÁ, Jarmila. Firma v německém právu. In: POKORNÁ, Jarmila, Eva VEČERKOVÁ a kol. *Firemní práva v České republice: vývoj a srovnání s Německem a Slovenskem*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013, s. 225.

Zásada firemní přisnosti je důkazem toho, jak se posílení jednotlivých funkcí práv na označení, v tomto případě funkce soutěžní, může skrze změnu právní úpravy vést téměř až k zániku zásady. S rekodifikací byla zásada firemní přisnosti oslabena takovým způsobem, že se změnila spíše na zásadu „firemní volnosti“²⁴, neboť podnikatel není při tvorbě své obchodní firmy téměř vůbec svazován pravidly plynoucími z právní úpravy. V rámci ochranných známek je podnikatel limitován de facto pouze zápisnou způsobilostí toho daného označení.

Společnou zásadou pro obě práva na označení je zásada priority. Ta je u obchodní firmy vyjádřena přímo v občanském zákoníku tak, že „ochrana práv k obchodní firmě náleží tomu, kdo ji po právu použil poprvé“²⁵. Vzhledem k tomu, že obchodní firma vzniká zápisem do obchodního rejstříku, lze o jejím užití mluvit až od této chvíle, proto zpravidla bude právo priority svědčit dříve zapsané obchodní firmy.²⁶ Formulace tohoto zákonného ustanovení však vyvolává otázky, zda se zákonodárce nechtěl přiblížit k francouzskému pojetí obchodní firmy, které je mnohem blíže pojetí zásady priority u ochranných známek. Dle právní úpravy u ochranné známky právo priority svědčí mimo jiné i nezapsanému označení, které nemá pouze místní dosah.²⁷

3 Úvahy de lege ferenda – přeplněnost obchodního rejstříku

Možností, v čem by se *de lege ferenda* mohla právní úprava obchodní firmy inspirovat tou známkoprávní je nespočet. Některé z nich jsem již nastínil výše. Skrze inspiraci ochrannými známkami lze řešit i velký problém s nímž se potýká právní praxe, kterým je „přeplnění“ obchodního rejstříku, které souvisí s poměrně vysokou měrou zaměnitelnosti téměř každé nově zapsané obchodní firmy. Nehledě na stále se snižující množinu volných

²⁴ KOŽIAK, Jaromír. *Obchodní firma v novém občanském zákoníku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013, s. 17.

²⁵ § 423 odst. 2 občanského zákoníku.

²⁶ DEVÁTÝ, Stanislav a Petr TOMAN. *Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob*. 2. vyd. Praha: Linde Praha, a. s., 2001, s. 84.

²⁷ § 7 odst. 1 písm. g) zákona o ochranných známkách.

obchodních firem, které jsou s ohledem na jejich nezaměnitelnost a použitelnost^{28, 29} v obchodním styku způsobilé k zápisu. Podnikajících právnických osob je již téměř půl milionu, přičemž jejich počet se od rekonstrukce zvýšil o sto tisíc. Zejména opuštění povinnosti skládat základní kapitál u s. r. o. spolu s urychlením a zjednodušením zápisu do obchodního rejstříku, který nyní mohou provádět i notáři, přispěly k poměrně značnému navýšení jejich počtu. Tento problém „přeplněnosti“ přivilo i umožnění přímých zápisů do obchodního rejstříku právě ze strany notářů. Ti v případě existence vyššího rizika, že by soud mohl shledat obchodní firmu zaměnitelnou, navrhnou zakladatelům její změnu a ti ji ve většině případů akceptují. Tímto dochází k ještě většímu zúžení množiny volných obchodních firem.

3.1 Zúžení území absolutní ochrany obchodní firmy – teritorialita

De lege lata se území, v němž se obchodní firma a národní ochranné známce poskytuje ochrana nikterak neliší. Obě se z pohledu zaměnitelnosti posuzují z hlediska celé České republiky.³⁰ Na rozdíl například od německé právní úpravy. Jedno z řešení, jak podstatně zvětšit množinu volných obchodních firem, nesouvisí přímo s inspirací ochrannými známkami, ale spočívá spíše v zásadě teritoriality, která je jim společná. Tímto řešením by mohlo být zúžení území, v němž je absolutní ochrana obchodní firmě poskytována. Nabízí se zvážit možnost omezení na území kraje či rovnou obce dle sídla podnikatele.

V německé právní úpravě se dle § 30 HGB zákaz zaměnitelnosti vztahuje na určité místo či určitou obec podle toho, které z vymezení má větší rozlohu.³¹ Toto vymezení se v Německé spolkové republice dostalo do právní úpravy dlouho předtím, než byl zaveden elektronický obchodní rejstřík. Kontrolu zaměnitelnosti nově zapisovaných obchodních firem prováděly rejstříkové soudy pouze v obvodu předmětného soudu, neboť nebylo reálné prověřovat

²⁸ Teoreticky se množina volných firem nezmenšuje nikterak podstatně, neboť není předepsaná délka obchodní firmy. Avšak s ohledem na použitelnost obchodní firmy v obchodním styku ke zmenšení množiny skutečně dochází dochází.

²⁹ ELLÁŠ, Karel. Některé otázky spojené s právní úpravou obchodního jména akciových společností. *Obchodní právo*, 1999, č. 6, s. 4.

³⁰ PLÍVA, Stanislav. In: ŠTENGLOVÁ, Ivanka, Stanislav PLÍVA, Miloš TOMSA a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 13. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 26.

³¹ HÜBNER, Ulrich. *Handelsrecht*. 5. vyd. Heidelberg: Müller, 2004, s. 82.

zaměnitelnost obchodních firem na území celé země. Nicméně v právní úpravě stále zůstává i přes elektronizaci obchodního rejstříku, a přestože má mnoho kritiků, kteří poukazují na to, že podnikatel v současné době již nepůsobí pouze v rámci jednoho konkrétního místa či obce.³² Zastánci této úpravy argumentují, že subjekt není ze strany veřejnosti identifikován pouze na základě obchodní firmy, ale například i sídla, čímž dochází k dostatečnému³³ naplnění identifikační funkce, a proto nevidí relevantní důvod pro změnu této úpravy.³⁴

V minulosti byla v české právní úpravě přítomna jistá obdoba výše uvedené teritoriality dle německého práva, konkrétně: „*U právnické osoby postačí k odlišení od obchodního jména jiné právnické osoby uvedení jiného sídla, jestliže tyto osoby nepodnikají v totéž oboru nebo v oborech zaměnitelných při hospodářské soutěži.*“³⁵ V rámci novelizace byla tato úprava vypuštěna, přestože zásada nezaměnitelnosti byla i skrze úpravu před novelizací prosazována daleko silněji nežli v úpravě německé, neboť uvedení sídla muselo být na rozdíl od německé úpravy obsaženo přímo v obchodní firmě a pouze za podmínky, že se na relevantním trhu nevyskytuje podnikatel s totožným firemním kmenem. Nedomnívám se však, na rozdíl od autorů komentářové literatury³⁶, že vypuštění tohoto ustanovení z právní úpravy neznamená automaticky nemožnost odlišení dvou obchodních firem osob podnikajících v odlišných oborech jen prostřednictvím uvedení sídla. Avšak došlo jen k odstranění nevyvratitelné právní domněnky nezaměnitelnosti, a tudíž nedochází k odlišení ve všech případech. Opačný závěr by vedl k obdobně nevhodnému zjednodušení a paušalizaci kvůli níž zákonodárce v rámci novelizace tuto úpravu nejspíše vypustil. To ovšem nic nemění na tom, že takovouto změnou právní úpravy byla zásada nezaměnitelnosti opět posílena.

³² OETKER, Hartmut. *Handelsrecht*. 6. vyd. Heidelberg: Springer, 2010, s. 103.

³³ POKORNÁ, Jarmila. Firma v německém právu. In: POKORNÁ, Jarmila, Eva VEČERKOVÁ a kol. *Firemní práva v České republice: vývoj a srovnání s Německem a Slovenskem*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013, s. 227–228.

³⁴ BURGARD, Ulrich. HGB § 21. In: CANARIS, Claus–Wilhelm, Mathias HABERSACK a Carsten SCHÄFER (eds.). *Handelsgesetzbuch. Großkommentar. Band 1. Einleitung; § 1–47h*. 5. vyd. Berlin: De Gruyter Recht, 2009, s. 909.

³⁵ § 10 odst. 1 věta druhá zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku (účinný od 1. 1. 1992 do 31. 12. 2000).

³⁶ PLÍVA, Stanislav. In: ŠTENGLOVÁ, Ivanka, Stanislav PLÍVA, Miloš TOMSA a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 13. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 26.

Omezení teritoriality po vzoru německé právní úpravy do českého právního řádu na území obce by znamenalo zásadní rozšíření množiny volných firem. Další pozitivum by se pak mohlo projevit v rámci finanční kontroly. Společnosti ve snaze skrýt se před finanční kontrolou volí adresu svého sídla v městské části Praha 2. Takto zvolená teritorialita by mohla stimulovat zájem právnických osob volit svá sídla dle místa v němž podnikatel reálně sídlí a beneficiem by se tak mohlo stát daleko atraktivnější znění obchodní firmy vzhledem k nižšímu počtu podnikatelských subjektů. Argumentem proti takovéto změně je, že Česká republika je relativně malým trhem a jakékoli další dělení dle obcí či krajů je krokem zpět, který by byl od elektronizace obchodního rejstříku jen velmi těžko obhajitelný s ohledem na již zmiňovaný fakt, že centrum ekonomických zájmů podnikatele se ne vždy shoduje s jeho sídlem a rovněž podnikatelské aktivity se zpravidla neomezují na území jednoho kraje či dokonce obce.³⁷ V neposlední řadě, pokud by zásada teritoriality nebyla provázána s hlediskem relevantního trhu, jak tomu bylo v minulosti, pak by mohla vzniknout jiná nežádoucí situace. Častěji by docházelo k situacím, kdy by podnikatelům nebylo umožněno využívat slovní ochranou známku ve znění své obchodní firmy, neboť by již byla zaregistrována jiným podnikatelem s totožnou obchodní firmou se sídlem v jiné obci či kraji. Ve svém důsledku by tak došlo ke vzájemnému oddálení těchto práv na označení.

3.2 Obchodní firma provázána s předmětem podnikání

Ochranné známky jsou registrovány a ochrana z tohoto zápisu plynoucí je jim poskytována pouze ve zvolených třídách výrobků a služeb dle Niceské dohody.³⁸ Analogií ve vztahu k obchodní firmě by mohlo být omezení její absolutní ochrany pouze na předmět podnikání daného podnikatele zapsaného v obchodním rejstříku. Takovýto přístup by však vyvolal hned několik komplikací. Ochranné známky disponují daleko propracovanějším třídíkem výrobků a služeb, nežli je tomu u předmětů podnikání zapisovaných do obchodního rejstříku. Vzhledem k tomu, že takovéto užití zapi-

³⁷ KOŽIAK, Jaromír. *Obchodní firma v novém občanském zákoníku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013, s. 40.

³⁸ Niceská dohoda o mezinárodním třídění výrobků a služeb pro účely zápisu značek. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer, a. s. [cit. 25. 3. 2018].

sovaného předmětu podnikání nebylo zamýšleno, bylo by třeba posoudit, jak nahlížet na podobné předměty podnikání z hlediska zaměnitelnosti obchodní firmy. Navíc velká většina podnikatelů má v předmětu podnikání zapsanu mimo jiné i *výrobu, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona*. Bylo by možno uvažovat o vypracování nového třídníku, který by byl založen na předmětu podnikání. Je ale otázkou, zda je vůbec vhodné takovýmto způsobem svazovat podnikatele. Jako nejpodstatnější problém takovéto úpravy vnímám, že by podnikatel, který je zapsán do obchodního rejstříku, mohl být zásadním způsobem omezen v následném rozšíření předmětu svého podnikání. Pokud by zde byl již jiný podnikatel se zaměnitelnou OF a předmětem podnikání o nějž by chtěl rozšířit své podnikatelské aktivity první podnikatel, nebylo by možné takto rozšířený předmět podnikání zapsat do obchodního rejstříku.

Tentýž problém by mohl nastat, byla-li by absolutní ochrana obchodní firmy spojena s relevantním trhem, na němž se podnikatel pohybuje. V takovémto pojetí vyvstává navíc otázka, jak v okamžiku zápisu obchodní firmy u nově vzniklého podnikatele určit relevantní trh na němž se bude pohybovat.

3.3 Změna pojmu „obchodní firma“

Po úkroku stranou v podobě pojmu „obchodní jméno“ se česká právní úprava přiznala k dlouhodobě užívanému pojmu „obchodní firma“, který byl užíván prakticky již od roku 1863. Zákonodárce se v tomto případě rozhodl nerespektovat fakt, že veřejnost tento pojem spojuje již od jeho vzniku s podnikatelem samotným, popřípadě s obchodním závodem. Byl tak opětovně zakotven pojem, který je veřejnosti nesrozumitelný, respektive má v obecné češtině jiného významu. Toto vnímám jako velmi nešťastné řešení, neboť zde je pouze mizivá pravděpodobnost, že by došlo k posunu vnímání tohoto pojmu ze strany veřejnosti, když doposud se tak ani v nejmenším nestalo. Mnohem příhodnější pojem by bylo „označení“³⁹ podnikatele“, které významově daleko lépe vystihuje podstatu pojmu obchodní firmy a je plně využitelné pro fyzické i právnické osoby.

³⁹ KOŽIAK, Jaromír. *Obchodní firma v novém občanském zákoníku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013, s. 16.

3.3.1 Obchodní firma jakožto jméno

Definici obchodní firmy jakožto jména⁴⁰ vnímám jako poněkud svazující. Přestože se jedná o legislativní zkratku, která činí v případě podnikající právnické osoby obsah pojmů „jméno, název, obchodní firma“ identickými⁴¹, neboť „*jménem právnické osoby je její název*“. Použití pojmu „jméno“ podvědomě evokuje spojení se jménem⁴² fyzické osoby, což samo o sobě podsouvá představu, že obchodní firma musí být vyjádřena ve slovní podobě.⁴³ Řešením by bylo odklonění od vzájemné provázanosti pojmů, kdy by se současný pojem obchodní firmy definoval jako „označení podnikatele zapsaného do obchodního rejstříku. Vzhledem k provázanosti právní úpravy však vnímám jako vhodnější doplnit k názvu právnické osoby, že jím může být i jiné než slovní označení. Po takovéto změně by bylo možno uvažovat o výraznějším přiblížení samotné podstaty obchodní firmy a ochranných známek, neboť by se dalo uvažovat o obchodní firmě nejen slovní, ale i kombinované, grafické atd. Teoreticky by obchodní firma v takovém případě mohla být vyjádřitelná ve stejných podobách, které lze chránit ochrannou známkou. Vždy je však třeba brát v potaz identifikační funkci, kterou plní a měla by plnit i do budoucna.

3.3.2 Obchodní firma v jiné než slovní podobě

Po přizpůsobení elektronického obchodního rejstříku by nejstřízlivější změnu mohlo představovat připuštění obchodní firmy v klasické slovní podobě s barevným provedením. Jako druhou představitelnou vnímám podobu kombinovanou, kdy by slovní vyjádření bylo grafiky zpracováno (rozložení textu, vlastní druh písma etc.) popřípadě doplněno méně výraznou obrazovou částí. K tomu, aby mohla být obchodní firma užívána v zapsané podobě, tedy v podobě, v níž by požívala absolutní ochranu, by bylo nutné umožnit veřejnosti její stažení ve vhodném grafickém formátu z obchodního rejstříku. S takovýmto řešením by po stránce technické proveditelnosti

⁴⁰ § 423 odst. 1 občanského zákoníku.

⁴¹ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav. In: SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, Lenka DEVEROVÁ a kol. *Právnické osoby v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 35.

⁴² Viz § 77 odst. 1 občanského zákoníku.

⁴³ POKORNÁ, Jarmila a Eva VEČERKOVÁ. Firma v nových podmínkách. In: BEJČEK, Josef a kol. (eds.). *Dny práva 2012 – Days of Law 2012: Bermudský trojúhelník obchodního práva II* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 1898. [cit. 24. 3. 2018].

nebyl nejmenší problém. Odvážnější by bylo pojetí obchodní firmy v obrazové podobě, kde by text vůbec nebyl přítomen.

Skepticky nahlížím na obchodní firmu v podobě vyššího stupně grafického znázornění, ať už se jedná například o podobu prostorovou či holografickou. Taková podoba obchodní firmy je stále v dnešní době s ohledem na stav technologií nepředstavitelná. Domnívám se ale, že do budoucna nelze ani takovéto podoby obchodní firmy vyloučit s ohledem na pokrok v oblasti virtuální reality. V současné době však s ohledem na ústní či písemnou formu právního jednání bez užití prostředků elektronické komunikace není takováto podoba obchodní firmy možná. Ještě markantnější je to pak v případě upuštění od grafické podoby obchodní firmy, čímž by se otevřela cesta k obchodní firmě zvukové nebo čichové.

3.3.3 Problémy spojené s takovýmto pojetím obchodní firmy

Nejsilnějším argumentem proti upuštění od obchodní firmy pouze jako slovního vyjádření je fakt, že právní jednání neprobíhá pouze formou elektronické komunikace, ale rovněž prosté písemné či ústní.⁴⁴ Tímto argumentem lze vyloučit čistě obrazovou obchodní firmu bez jakéhokoli textu, avšak nemusí tomu tak být u kombinované a už vůbec ne barevné slovní podoby. Za předpokladu, že by nebylo umožněno zapisovat obchodní firmy lišící se pouze grafickým provedením, tak by k identifikaci podnikatele postačilo pouze prosté znění obchodní firmy ve slovní podobě. Z důvodu přesnější identifikace doplněné o sídlo či IČO. Podnikatel by vzhledem k platnosti a přičitatelnosti svého právního jednání byl motivován užívat obchodní firmu co nejhojněji v její zapsané podobě, čímž by realizoval i její soutěžní funkci. Avšak ani dnes z užití obchodní firmy v jiném než autentickém zapsaném tvaru nelze bez dalšího dovozovat neplatnost⁴⁵ takového právního jednání. Právě naopak pokud je z jiných údajů podnikatel dostatečně identifikovatelný. Takovýto přístup by znamenal značné oslabení zásady jednotnosti obchodní firmy (srovnej rozsudek Krajského soudu v Ostravě

⁴⁴ POKORNÁ, Jarmila. Obecné výklady o obchodní firmě. In: POKORNÁ, Jarmila, Eva VEČERKOVÁ a kol. *Firmní práva v České republice: vývoj a srovnání s Německem a Slovenskem*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013, s. 54.

⁴⁵ Srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. ledna 2001, sp. zn. 22 Cdo 2480/2000 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. ledna 2002, sp.zn. 21 Cdo 315/2001.

ze dne 24. června 1995, sp. zn. 15 Co 318/95)⁴⁶, který však dle mého názoru lze obhájit opět velmi silným principem veřejnosti obchodní firmy zapsané v obchodním rejstříku. Dle mého názoru nelze dovodit, že bychom takovýmto řešením rezignovali na princip jednotnosti obchodní firmy, pokud by bylo umožněno užívat obchodní firmu v její autentické podobě i prostém znění. Situaci vnímám obdobně jako v rámci ústního právního jednání, kdy je obchodní firma de facto používána jejím vyslovením rovněž pouze ve svém znění, které je přiléhavě formě probíhajícího právního jednání.

Druhým argumentem proti této úpravě je úvaha, zda by nedošlo ke ztížení a zpomalení obchodního styku, pokud by obchodní partner při jednání s podnikatelem majícím obchodní firmu musel nahlédnout do obchodního rejstříku na její přesný tvar, popřípadě sídlo a IČO, aby mohl svého obchodního partnera dostatečně identifikovat. Tento argument však shledávám neopodstatněným, neboť již v současné době patří k obezřetné praxi při právním jednání s podnikatelem nahlédnout do obchodního rejstříku a ověřit si veškeré jím sdělené údaje či zkontrolovat způsob jednávání za podnikatele. Toto platí, pokud se nejedná o běžné spotřebitelské nákupy. Ty ale již dnes probíhají způsobem, že se zákazník obchodní firmu prodávajícího mnohdy dozví až po uzavření smlouvy, například z dokladu za zaplacení. Ve většině případů jej přesná identifikace podnikatele začne zajímat až v okamžiku, kdy se vyskytne určitý problém, například v podobě vadného plnění, aby mohl podnikatele identifikovat a úspěšně uplatnit nároky z vadného plnění.

Třetí argument je čistě pragmatický, přesto z mého pohledu nejsilnější. Spočívá v konstatování, že by šlo o právní úpravu příliš progresivní, na kterou doposud nejsou spíše konzervativní český zákonodárce a veřejnost připraveni. Zda by výhody v podobě poměrně podstatného rozšíření množiny volných obchodních firem a přiblížení k ochranným známkám převážily komplikace a náklady spojené se zavedením takovéto úpravy. Dále je otázkou, zda by podnikatelé měli vůbec zájem o zapsání obchodní firmy v jiné nežli slovní podobě. Za situace, kdy se ochranné známky progresivně

⁴⁶ „návrh na zápis zkráceného znění obchodního jména společnosti v obchodním rejstříku (vedle již zapsaného obchodního jména) je nutno ve smyslu ustanovení § 28 odst. 1 písm. a) a odst. 5 ObchZ posuzovat jako změnu zapísovaných skutečností, týkajících se obchodního jména společnosti. Vyhovění takovému návrhu by ve svých důsledcích vedlo k pluralitě obchodních jmen jedné a téže společnosti.“

vyvíjí a implementací směrnice 2015/2436⁴⁷ po vzoru ochranné známky Evropské unie upustí od nutnosti grafického znázornění, jakožto podmínky zápisu ochranné známky a do budoucna postačí, když bude přihlašované označení vyjádřitelné v rejstříku způsobem, který veřejnosti a příslušným orgánům umožňuje přesně určit předmět ochrany⁴⁸, zda nenastal čas upustit od vnímání obchodní firmy pouze v její slovní podobě. V podobné situaci se ve vztahu k ochranné známce nacházela i prvorepubliková právní věda, kdy dlouho odmítala zápis jiné, než dvourozměrné ochranné známky. Vzhledem ke zmíněné směrnici a závěrům o zápisné způsobilosti které přináší, je v dnešní době takový právní názor úsměvný.

4 Závěr

Lze shrnout, že vzájemné přibližování obchodní firmy a ochranných známek otevírá mnoho možností k inspiraci a aplikaci závěrů z oblasti známkoprávní na problematiku firemní. Tyto možnosti ovlivnění mají své přirozené hranice ve funkcích těchto práv na označení a jednotlivých zásadách. Přestože během času může docházet k posílení či oslabení některých funkcí či dokonce zániku zásad, je třeba mít na paměti, že přes veškeré sblížování zůstává obchodní firma primárně identifikátorem podnikatele zapsaného do obchodního rejstříku, kdežto předmětem ochrany ochranných známek jsou zboží a služby. To však neznamená, že bychom měli rezignovat na snahu o jejich větší sblížení, s ohledem na rozvoj technických možností společnosti a mimo jiné i v zájmu usnadnění *brand buildingu*.

De lege ferenda lze vzájemné sblížení užít k řešení problémů spojených s obchodní firmou. Mnou rozebraným příkladem je problém „přeplněnosti“ obchodního rejstříku. Zúžení území absolutní ochrany obchodní firmy se mi nejvíce jeví jako vhodná cesta, neboť Česká republika je relativně malý trh a podnikatelé velmi často podnikají v celém jeho rozsahu. Přestože podobné zúžení i přes kritiku funguje v Německé spolkové republice, jeho aplikace by vedle k vzájemnému oddálení obchodní firmy a ochranných známek,

⁴⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2015/2436 ze dne 16. prosince 2015, kterou se sblížují právní předpisy členských států o ochranných známkách. In: *EUR-Lex*.

⁴⁸ ZDVIHALOVÁ, Martina a kol. *Rozlišovací způsobilost ochranných známek: individuální, kolektivní a certifikační ochranné známky*. 1.vyd. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016, s. 28.

neboť by z hlediska teritoriality požívaly ochrany v jinak vymezeném území. Provázání obchodní firmy s předmětem podnikání, stejně jako ochranné známky jsou provázány s třídami výrobků a služeb, by rovněž mohlo být řešením k navýšení počtu množiny volných obchodních firem, ale nemožnost rozšíření podnikání o předmět, v němž má zaměnitelnou obchodní firmu zapsán jiný podnikatel, tvoří takovou překážku v rozvoji podnikání, která rozhodně převáží nad pozitivy plynoucími z takového pojetí obchodní firmy.

Skutečným řešením problému „přeplněnosti“ obchodního rejstříku by mohlo být umožnění zápisu obchodní firmy nikoli jen ve slovní, ale i kombinované podobě. Jiné podoby jsou v současné době neaplikovatelné. Z hlediska identifikační funkce by takováto podoba obchodní firmy svůj úkol stále plnila a její užití ve tvaru prostého znění by umožnilo identifikaci subjektu v právních jednáních, která by neprobíhala formou písemné elektronické komunikace. Rovněž by nedošlo k omezení plynulosti obchodního styku. Nicméně v blízké budoucnosti neočekávám, že by došlo k umožnění zápisu například kombinované obchodní firmy, a to z důvodu konzervativnosti českého zákonodárce. To však nic nemění na faktu, že by se problémem „přeplněnosti“ obchodního rejstříku měl zákonodárce v co nejkratší době začít zabývat.

Literatura

- BURGARD, Ulrich. HGB § 21. In: CANARIS, Claus–Wilhelm, Mathias HABERSACK a Carsten SCHÄFER (eds.). *Handelsgesetzbuch. Großkommentar. Band 1. Einleitung; § 1–47 b.* 5.vyd. Berlin: De Gruyter Recht, 2009. ISBN 978-89949-407-5.
- DEVÁTÝ, Stanislav a Petr TOMAN. *Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob.* 2. vyd. Praha: Linde Praha, a. s., 2001. ISBN 80-7201-297-5.
- Důvodová zpráva k občanského zákoníku. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 20. 3. 2018].
- ELIÁŠ, Karel. Některé otázky spojené s právní úpravou obchodního jména akciových společností. *Obchodní právo*, 1999, č. 6, s. 2–11.
- HÜBNER, Ulrich. *Handelsrecht.* 5. vyd. Heidelberg: Müller, 2004, s. 338. ISBN 3-8114-1819-X.

- KOŽIAK, Jaromír. *Obchodní firma v novém občanském zákoníku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013, s. 124. ISBN 978-80-210-6420.
- KNAP, Karel, Milena OPLTOVÁ, Jan KRÍŽ a Michal RŮŽIČKA. *Práva k nemotným statkům*. 1. vyd. Praha: Codex, Nakladatelství Hugo Grotia, a. s., 1994, s. 245. ISBN 80-901185-3-4.
- Madridská dohoda o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer, a. s. [cit. 25. 3. 2018].
- MUNKOVÁ, Jindřiška. Ochrana obchodního jména a hospodářská soutěž. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 20. 3. 2018].
- Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2017/1001 ze dne 14. června 2017, o ochranné známce Evropské unie. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 1. 3. 2018]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=>
- Niceská dohoda o mezinárodním třídění výrobků a služeb pro účely zápisu známek. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer, a. s. [cit. 25. 3. 2018].
- OETKER, Hartmut. *Handelsrecht*. 6. vyd. Heidelberg: Springer, 2010, s. 309. ISBN 978-3-642-12977-3.
- POKORNÁ, Jarmila a Eva VEČERKOVÁ. Firma v nových podmínkách. In: BEJČEK, Josef a kol. (eds.). *Dny práva 2012 – Days of Law 2012: Bermudský trojúhelník obchodního práva II* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 1897–1912. [cit. 24. 3. 2018]. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/Bermudskytrojuhelnik/Bermudskytrojuhelnik.pdf
- POKORNÁ, Jarmila, Eva VEČERKOVÁ a kol. *Firemní práva v České republice: vývoj a srovnání s Německem a Slovenskem*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013, s. 332. ISBN 978-80-210-6566-6.
- Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 24. června 1995, sp. zn. 15 Co 318/95.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. ledna 2001, sp. zn. 22 Cdo 2480/2000.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne ne 20. ledna 2002, sp.zn. 21 Cdo 315/2001.

Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 3. prosince 1981, *Pfizer Inc. proti Eurim-Pharm GmbH*, C-1/81[online]. In: *Curia*. [cit. 18. 3. 2018].

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2015/2436 ze dne 16. prosince 2015, kterou se sblíží právní předpisy členských států o ochranných známkách. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 24. 1. 2018]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32015L2436>

SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, Lenka DEVEROVÁ a kol. *Právníkové osoby v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 540. ISBN 978-80-7400-445-2.

ŠTENGLOVÁ, Ivanka, Stanislav PLÍVA, Miloš TOMSA a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 13. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s.1469. ISBN 978-80-7400-354-7.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 64/1975 Sb., o Pařížské úmluvě na ochranu průmyslového vlastnictví ze dne 20. března 1883, revidované v Bruselu dne 14. prosince 1900, ve Washingtonu dne 2. června 1911, v Haagu dne 6. listopadu 1925, v Londýně dne 2. června 1934, v Lisabonu dne 31. října 1958 a ve Stockholmu dne 14. července 1967. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer, a. s. [cit. 1. 3. 2018].

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

Zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách a o změně zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer, a. s. [cit. 25. 2. 2018].

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

ZDVIHALOVÁ, Martina a kol. *Rozlišovací způsobilost ochranných známek: individuální, kolektivní a certifikační ochranné známky*. 1. vyd. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016, s. 207. ISBN 978-80-87956-36-6.

Contact – e-mail

421654@mail.muni.cz

Konflikt práva na ochranu proti nekalosoutěžnímu jednání a práva na užívání ochranné známky

Lukáš Weiss

Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno, Česká republika

Abstrakt

Príspevek se zaměřuje na problematické otázky zapsaných ochranných známek. Autor si je vědom rozsáhlosti problematiky nekalé soutěže, a proto smyslem tohoto příspěvku je posouzení otázky, za jakých podmínek vlastník ochranné známky naplňuje svým jednáním skutkovou podstatu nekalé soutěže, a pokud se vlastník ochranné známky, kterou užívá po právu, dopouští nekalosoutěžního jednání, je možné její užívání zakázat soudem, bez ohledu na zrušení Úřadem průmyslového vlastnictví, anebo ji vlastník může dále užívat. Autor zohledňuje jak teoretický přístup k řešení otázky, avšak v potaz bere rovněž problémy a praktické důsledky rozhodovací praxe, zejména s ohledem na rozhodovací praxi Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 31 Cdo 3375/2015 ze dne 8. 3. 2017. Příspěvek nastiňuje i možné budoucí úvahy v této právní oblasti.

Klíčová slova

Nekalá soutěž; ochranná známka; právo na ochranu před nekalým soutěžním jednáním; právo na užívání ochranné známky; zdržovací nárok.

1 Úvod

Při dosahování cílů (vyšších zisků, expanze, aj.) v hospodářské soutěži hledá každý subjekt (ať už se jedná o fyzickou či právnickou osobu) různé prostředky k jejich naplnění. Jedním z nich je i volba označení (obchodní firmy nebo ochranné známky) pod kterým soutěžitel prezentuje sebe i své výrobky. Volba označení je na vůli subjektu, který se chce soutěže účastnit.

Spolu s možností přeshraničního obchodu a jednoduššího přístupu na společný trh vzniká mezi soutěžiteli přirozeně větší konkurenční

prostředí, kde každý usiluje o eliminaci konkurence, to vše s vidinou dosažení vyšších zisků, dobrého jména, aj. Ačkoliv má konkurenční boj příznivé následky pro zákazníka, což se projevuje například ve snížení cen, zvyšování kvality, větší dostupnosti zboží a služeb, širší nabídka a další, přesto je nutné eliminační boj regulovat a stanovit pravidla, aby nedocházelo k nekalosoutěžnímu jednání (v opačném případě takové jednání musí být sankcionováno a dotčené osoby musí být chráněny).

V závislosti na nedávném rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky („NS“) ze dne 8. 3. 2017, sp. zn. 31 Cdo 3375/2015 se příspěvek věnuje posouzení vzájemné korelace nekalé soutěže a užívání ochranné známky. Konkrétní otázky, které si autor příspěvku klade jsou, za jaké situace vlastník ochranné známky naplní jejím užíváním znaky nekalé soutěže, a pokud se nekalé soutěže užíváním ochranné známky dopustí, je možné její užívání zakázat soudním rozhodnutím bez ohledu na to, jestli byla ochranná známka zrušena Úřadem průmyslového vlastnictví („ÚPV“). Odpověď na tyto otázky byla soudní praxí řešena odlišně, jak ukáže další rozbor tématu.

2 Vymezení pojmů

K lepšímu pochopení celé problematiky vzájemného vztahu práva na označení a práva nekalé soutěže považuje autor za vhodné alespoň obecně vymezit pojmy jako ochranná známka, obchodní firma a nekalá soutěž (respektive kdy jednání naplní podmínky generální klauzule nekalé soutěže).

2.1 Ochranná známka

Ochranná známka patří spolu s obchodní firmou a zeměpisným označením mezi tzv. práva na označení a je vyjádřena různě v závislosti na právním řádu. V českém právním řádu lze nalézt termín „ochranná známka“, jak jej definuje zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách („ZOZ“).

Ochranná známka zastává několik funkcí (tyto lze dovést ze zákoných požadavků), které musí být naplněny, aby bylo označení chráněno jako ochranná známka.¹ První funkce je identifikační (rozlišovací) neboli schopnost odlišit jednoho soutěžitele a jeho výrobek (nebo služby)

¹ SLOVÁKOVÁ, Z. *Průmyslové vlastnictví*. 1. vyd. Praha: Orac, 2003, s. 87.

od výrobku (či služby) jiného soutěžitele.² Zákazník nebo spotřebitel je pak schopen orientovat se v záplavě konkurujících si zboží, které je mu mnohdy prezentováno pod zkráceným popisem,³ který zcela nevypovídá o jeho identifikaci.

Ochranná známka zastává i funkci ochrannou, garanční, propagační a hospodářskou. Právě hospodářská neboli soutěžní funkce slouží k prosazení se v soutěži mezi konkurenty. Horáček vymezuje hospodářskou funkci takto: „*Ochranná známka znamenala již mnohokrát v historii úspěch zboží či podnikatele na trhu s určitými výrobky nebo uspěla zavedení podniku a jeho výrobků mezi spotřebitele. Pokud byla dokonale provedena a správně použita, měla pokaždé vliv na usměrnění spotřebitelské poptávky a znamenala vždy zvýšení obrátu výroby ... Ochranná známka, zvláště v současné době, se jeví jako propagační gigant.*“⁴ Účastí na trhu se ochranná známka dostává do interakce se soutěžním právem, tedy i s právem nekalé soutěže, dojde-li k jejímu zneužití.

Obchodní firma je označení podnikatele. Ustanovení § 423 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník („OZ“) obchodní firmu definuje jako jméno, pod kterým je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku, přičemž každý podnikatel smí mít pouze jednu obchodní firmu. V odst. 2 téhož paragrafu si nelze nepovšimnout, že zákonodárce výslovně uvádí souvislost s částí OZ týkající se ochrany před nekalou soutěží (§ 2976–2990 OZ), kdy dotčený podnikatel má právo na tuto ochranu.

Jak zapsaná ochranná známka, tak obchodní firma jsou formálním právem, které vzniká až zápisem do příslušného rejstříku. Požadavek zápisu je nutné ze zákona dodržet, aby se dotčený subjekt mohl domáhat ochrany pomocí příslušných ustanovení o nekalé soutěži nebo zákona o ochranných známkách.

2.2 Nekalá soutěž

Úprava nekalé soutěže je obsažena v § 2976–2990 OZ. Pro posouzení, zda soutěžitel překročil pravidla konkurenčního boje a jedná

² Viz např. HORÁČEK, R., K. ČADA a P. HAJN. *Práva k průmyslovému vlastnictví*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 359.

³ HART, T., S. CLARK a L. FAZZANI. *Intellectual property law*. Sixth edition. Palgrave Macmillan, 2013, s. 85.

⁴ HORÁČEK, R., K. ČADA a P. HAJN. *Práva k průmyslovému vlastnictví*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 293.

nekalosoutěžně, zákonodárce vymezil pravidla v podobě tzv. generální klauzule v § 2976 OZ, „*Kdo se dostane v hospodářském styku do rozporu s dobrými mravy soutěže jednáním způsobitým přivodit újmu jiným soutěžitelům nebo zákazníkům, dopustí se nekalé soutěže.*“⁵

První podmínkou generální klauzule je jednání v hospodářském styku. Dle Hajna: „*Jde o takové jednání, kterým jsou – jak to vyjadřovala tradiční nauka – sledovány soutěžní cíle, soutěžní účel či záměr.*“⁶ Za jednání v hospodářském styku lze tak považovat jednání v právních i neprávních vztazích, které je přímo či nepřímo schopno ovlivnit jednání soutěžitele (i ostatních soutěžitelů), ať už pozitivně či negativně, a to po právu či neprávem. Rozpoznat, jestli byla tato podmínka naplněna, nečiní v praxi problém.

Poněkud obtížnější je posouzení, zda došlo k naplnění druhé podmínky, tedy jestli je jednání v rozporu s dobrými mravy soutěže. Nejedná se přitom o dobré mravy, tak jak jsou vymezeny v úvodních ustanoveních OZ, nýbrž o specifickou soutěžní kategorii.⁷ K pojmu dobré mravy soutěže se vyjádřil Krajský soud v Brně v rozhodnutí ze dne 29. 10. 2007, sp. zn. 25 Cm 254/2004 takto: „*I když zákon výslovně nedefinuje pojem dobrých mravů soutěže, lze pod ním rozumět určité všeobecné (tedy v hospodářské soutěži platné), mimoprávní či etické zásady a normy, které jsou kladeny na všechny, kteří se v dané hospodářské oblasti projevují – vyvíjí svoji činnost za účelem dosažení určitého prospěchu, které vymezují, co v dané hospodářské oblasti lze považovat za poctivé, slušné, sledující vlastní prospěch, avšak nepoškozující jiného. Dobré mravy soutěže přitom jako kategorie norem jsou svou povahou objektivní... jsou kategorií nezávislou na subjektivním vnímání jednotlivého soutěžitele. Je tedy také nerozhodný motiv tohoto jednání, nýbrž rozhodný je projevený výsledek jednání.*“ Obecnými kritérii dobrých mravů soutěže jsou zjištění, zda jednání slouží (prosazování kvalitou, cenou, lepší službou), nebo odporuje funkčnosti soutěže (tedy obelhání účastníků soutěže). Při posuzování

⁵ Definice generální klauzule vychází z čl. 10bis odst. 2 Pařížské unijní úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví „*Nekalou soutěží je každý soutěžní činnost, která odporuje poctivým zvyklostem v průmyslu a obchodu*“.

⁶ HAJN, P. Generální klauzule proti nekalé soutěži. In: HORÁČEK, R., K. ČADA a P. HAJN. *Práva k průmyslovému vlastnictví*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 339.

⁷ Viz např. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR [Vážný – č. 12.336] „*V onom směru jest rozlišovati mezi dobrými mravy vůbec a mezi dobrými mravy soutěže. Jsou jednání, jež jsou sice podle zásadě obecné morálky nežádáná, mohou však býti žádaná s přísnějšího hlediska dobrých mravů soutěže...*“.

označení je otázka rozporu s dobrými mravy soutěže otázkou právní a její zodpovězení náleží soudu, nikoliv znalci,⁸ a to i v případech, kdy jde o spory průmyslové, patentové, o ochranných známkách apod.⁹

Třetí podmínkou je jednání způsobilé přivodit újmu jiným soutěžitelům nebo zákazníkům. Zákonodárce zde užívá opět širšího pojmu újma, který zahrnuje hmotnou (škodu) i nehmotnou újmu. U této podmínky je nutno vždy přihlídnout k tomu, o jaký vztah účastníků soutěže jde (B2B nebo B2C). Zásadou *neminem leadere* neboli nikomu neškodit se soutěžitelé musí řídit pouze ve vztahu k zákazníkovi, neboť mezi soutěžiteli je předpoklad vzájemného soupeření na trhu. Obecně tak škodit ostatním soutěžitelům lze, ale pouze za předpokladu, že takové jednání a metody právo nezakazuje.

Nekalosoutěžní jednání je řazeno mezi tzv. *obrožovací delikt*, to znamená, že o nekalosoutěžní jednání může jít i tehdy, když ještě nenastalo a ani nenastane, ale toto porušení hrozí,¹⁰ tedy i potencialita je trestána. Toto plyne ze samotného textu zákona „*jednáním způsobilým přivodit újmu jiným soutěžitelům nebo zákazníkům*“ Nikdy však nesmí jít o tzv. *bagatelní jednání*, kdy je újma natolik zanedbatelná a nevýznamná, že se otázka nekalé soutěže neřeší.¹¹

Výhodu právní úpravy v OZ je její celková pružnost a šíře, pro kterou ji lze aplikovat na nejrůznější skutkové děje nekalosoutěžního jednání,¹² včetně případů, se kterými nebylo (ani nemohlo) být počítáno. Tato pružnost a šíře je dána generální klauzulí v § 2976 odst. 1 OZ. Tyto výhody (či nevýhody) se projevují právě v interpretaci a aplikaci příslušných ustanovení o nekalé soutěži v soudní praxi.

3 Sřet práva na ochranu proti nekalé soutěži a ochranné známky

Při hledání odpovědi na otázku, zda vlastníku ochranné známky lze soudem uložit povinnost zdržet se jejího užívání, je nejprve nutno zodpovědět, zda

⁸ Viz např. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR [Vážný č. 10.521] „*otázka rozporu s dobrými mravy soutěže je otázkou právní a řeší ji soudy podle svého mravního a právního, zákonům odpovídajícího přesvědčení, nikoli znalci*“.

⁹ HAJN, P. Generální klauzule proti nekalé soutěži. In: HORÁČEK, R., K. ČADA a P. HAJN. *Práva k průmyslovému vlastnictví*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 339.

¹⁰ Ibid.

¹¹ HAJN, P. Oddíl 2. Generální klauzule proti nekalé soutěži. In: HORÁČEK, R., K. ČADA a P. HAJN. *Práva k průmyslovému vlastnictví*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 339.

¹² Pomocí rozšiřující funkce generální klauzule.

se vlastník ochranné známky může užíváním ochranné známky (jednáním na trhu) vůbec dopustit nekalosoutěžního jednání. K tomu se v usnesení ze dne 12. 6. 1995 vyjádřil Vrchní soud v Praze: „*Užití i zapsané ochranné známky může být jednáním proti dobrým mravům soutěže a tedy jednáním nekalé soutěže, proti kterému se dotčený má právo bránit, a soud je povinen mu ochranu práv poskytnout... „*“¹³ dále také „*Zápis známky, byť i řádně nabytý, má jen formální ráz a i rozhodnutí o známkovém právu je jen formální. Výkon tohoto formálního práva se nesmí přičítati zásadě hmotného práva... „*“¹⁴ Tato rozhodnutí jsou v souladu s rozhodnutími prvorepublikových soudů, viz např. Vážný 11397 „*právo známkové musí být vykládáno tak, aby se nikdy neocitlo v rozporu s principem soutěžní slušnosti. „*“¹⁵

K uvedeným závěrům, že ochranná známka může být shledána jako nekalosoutěžní se poněkud skepticky vyjádřil Hajn, když uvedl: „*Star, kdy je ochranná známka řádně (podle známkového zákona) zaregistrována příslušným správním orgánem, je později soudem shledána jako nekalosoutěžní, nepřispívá... k právní jistotě „*“¹⁶

K naplnění znaků nekalé soutěže při užívání ochranné známky, kterým se zabývá tento příspěvek, dochází zejména tehdy, pokud ochranné známky různých soutěžitelů obsahují shodné prvky (*viz níže případ „Májka“*) nebo ochranná známka obsahuje firemní označení jiného soutěžitele, případně jsou v ochranné známce využity prvky, které jsou charakteristické pro firmu jiného soutěžitele (*viz níže případ „Bobemka“*). Užíváním ochranné známky se její vlastník může dopustit nekalosoutěžního jednání, v němž porušitel může těžit neoprávněnou výhodou ze záměny výrobků různých soutěžitelů nebo může též parazitovat na pověsti výrobků postiženého soutěžitele.

Fakt, že v případě ZOZ se jedná o veřejnoprávní předpis, naproti tomu OZ je předpisem soukromoprávním, přináší otázku vzájemných práv a povinností z těchto předpisů plynoucích, a nutnost zabývat se otázkou, zda má některý právní předpis aplikační přednost a která ustanovení o nekalé soutěži lze aplikovat na nekalosoutěžní užívání ochranné známky.

¹³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 6. 1995, sp. zn. 3 Cmo 1446/94.

¹⁴ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 6. 2002, sp. zn. 3 Cmo 589/2000.

¹⁵ HAJN, P. a J. MACEK. *Rozhodnutí ve věcech obchodního jména a nekalé soutěže*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 264.

¹⁶ HAJN, P. *Soutěžní chování a právo proti nekalé soutěži*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2000. s. 284.

Vzájemný vztah práva na ochranu proti nekalé soutěži a práva na užívání ochranné známky byl již v minulosti rozebrán právní vědou i soudní praxí. Obě práva jsou práva subjektivní a jsou upraveny odlišnými prameny práva objektivního (OZ a ZOZ). Právo nekalé soutěže a právo k ochranné známce se tak mohou dostat do střetu, neboť vzájemný vztah těchto dvou právních úprav není řešen uspokojivě – obě jsou upraveny zákony, tedy právními předpisy stejné právní síly a žádný z nich přímo nestanoví, kdy lze užít který zákon. Právní věda k vzájemnosti právních předpisů zaujímá tři různé přístupy. Prvním přístupem je vztah, který je založený na zásadě speciality *lex specialis derogat legi generali*. Druhý přístup je založen na principu vzájemné *subsidiarity* užití, což znamená, že není-li určitá otázka upravena ve zvláštním předpisu, posoudí se dle jiného právního předpisu, jenž se uplatní subsidiárně.¹⁷ Třetí přístup (zastáván právní vědou i soudní praxí) je založený na poměru vzájemné *komplementarity* obou předpisů (předpisy se vzájemně doplňují). Komplementaritu lze v tomto případě demonstrovat tak, že pokud otázku nelze řešit právem známkovým, lze ji řešit právem nekalé soutěže a naopak. Otázky výslovně řešené jednou z právních úprav mají být řešeny touto právní úpravou.¹⁸ Čermák uvedl, že komplementarita „*spočívá v první řadě v tom, že právo nekalé soutěže a známkové právo jsou dvě na sobě relativně nezávislé právní úpravy stejné právní síly (právní síly zákona) a že každou z nich je nutno aplikovat v mezích její působnosti.*“¹⁹ Jaké jsou meze působnosti při aplikaci ustanovení nelze jednoznačně říct. Ze zákona nelze dovodit, kdy soud poskytuje ochranu proti nekalé soutěži v mezích působnosti a kdy jsou meze překročeny.

Ke komplementaritě se vyslovila i rozhodovací praxe, kdy NS uvádí: „*Pro posouzení možného střetu právní úpravy ochranných známek a práva nekalé soutěže je nutné vycházet ze vzájemného poměru komplementarity obou úprav. Každou z těchto právních úprav je nutné posuzovat samostatně a na vzájemný vztah těchto úprav je nutné nahlížet tak, že pokud vlastník starší ochranné známky využívá svého práva k ochranné známce*

¹⁷ ČERMÁK, K. jr. O vztazích mezi právem nekalé soutěže a známkovým právem. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 42.

¹⁸ MUNKOVÁ, J. K některým otázkám rozhodování nekalosoutěžních sporů. *Soudní rozhledy*, 1998, č. 7, s. 20; a ČERMÁK, K. jr. O vztazích mezi právem nekalé soutěže a známkovým právem. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 40.

¹⁹ ČERMÁK, K. jr. O vztazích mezi právem nekalé soutěže a známkovým právem. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 39.

v hospodářském styku v rozporu s dobrými mravy soutěže tak, že jeho jednání je způsobilé přivodit újmu jiným soutěžitelům, spotřebitelům nebo dalším zákazníkům, je možné mu uložit zdržovací povinnost ve vztahu k jeho ochranné známce, stejně jako povinnost zaplatit přiměřené zadostiučinění, náhradu škody a vydat bezdůvodné obobacení.“²⁰

Právní úprava ochranných známek a příslušná ustanovení o nekalé soutěži tak společně přispívají k existenci trhu a k ochranně soutěžních vztahů. Veřejnoprávní a soukromoprávní ochrana se vzájemně doplňují, což má za následek širší ochranu, tedy nejen pomocí ZOZ, ale i pomocí příslušných ustanovení o nekalé soutěži v OZ. Oba dva předpisy jsou tedy schopné obstát vedle sebe a doplnit se v případě potřeby, přičemž ale každý chrání svoji specifickou oblast.²¹

4 Uložení povinnosti zdržet se užívání ochranné známky

4.1 Povinnost užívat ochrannou známku

Povinnost užívat ochrannou známku, tj. povinnost prezentovat se na trhu pomocí výrobků a služeb pro které byla ochranná známka zapsána,²² ZOZ zmiňuje v ustanovení § 13 a § 14, kdy toto užívání musí být řádné. Co je řádné užívání vymezuje s odkazem na judikaturu soudního dvora²³ v komentáři Charvát: „*řádné užívání znamená skutečné užívání známky. Jedná se o takové užívání, které neslouží jen k pouhému zachování práv z ochranné známky, tj. o fiktivní užívání.*“²⁴ Užívání ochranné známky tak musí být v souladu s účelem pro který byla zapsána (vytvoření nebo udržení prodeje zboží či služeb).²⁵

Pokud vlastník tuto známku neužívá řádně po dobu pět let (nepřerušeně),²⁶ ÚPV ji v řízení zahájeném na návrh třetí osoby zruší (§ 31 odst. 1 písm.

²⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 5. 2012, sp. zn. 23 Cdo 4948/2010.

²¹ ČERNÝ, M. Ochranné známky a nekalá soutěž II. In: *Epravo.cz* [online]. 2002. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/ochranne-znamky-a-nekala-soutez-II-18018.html>

²² ZAPLETAL, J. Povinné užívání ochranné známky. *Právní rádce*, 2004, č. 9, s. 14.

²³ Rozhodnutí SDEU ze dne 11. 3. 2003, sp. zn. C-40/01, věc *Ansul BV v. Ajax Brandbeveiliging BV*.

²⁴ CHARVÁT, R. § 13. Zákon o ochranných známkách. Komentář. In: KOUKAL, P., R. CHARVÁT, S. HEJNOVÁ a M. ČERNÝ. *Zákon o ochranných známkách. Komentář*. Praha. Wolters Kluwer, 2017, s. 256.

²⁵ *Ibid.*, s. 256.

²⁶ Není neobvyklé, že k registraci ochranné známky dojde ještě před uvedením produktu na trh. Právě to je důvod, proč je tato doba pěti letá a ne kratší.

a ZOZ). Tato povinnost má své logické opodstatnění, neboť pokud by se v rejstříku hromadily ochranné známky, které nikdo neužívá, vytvářela by se tím bariéra pro registraci jiných zaměnitelných označení, které by mohly být užívány naplno.²⁷

Užívá-li však vlastník ochrannou známku nekalosoutěžním způsobem, lze k ochranně před takovýmto jednáním aplikovat ustanovení o nekalé soutěži. Základní nároky na ochranu před nekalou soutěží vymezuje § 2988 OZ „*Osoba, jejíž právo bylo nekalou soutěží obroženo nebo porušeno, může proti rušiteli požadovat, aby se nekalé soutěže zdržel nebo aby odstranil závadný stav. Dále může požadovat přiměřené zadostiučinění, náhradu škody a vydání bezdůvodného obobacení.*“ (Autor příspěvku se dále zabývá pouze nárokem zdržovacím).

Zdržovací nárok lze uplatnit tehdy, pokud nekalosoutěžní jednání trvá nebo hrozí, nebo je nutné bránit dalšímu jednání.²⁸ Zdržovací nárok má tedy povahu preventivní.²⁹ Není-li jednání schopné vyvolat stav nekalé soutěže i do budoucna, neměl by soud uložit povinnost zdržet se dalšího jednání.

Je vhodné podotknout, že pokud dojde užíváním nekalosoutěžní známky k porušení práv o nekalé soutěži a zároveň práv z ochranné známky či obchodní firmy, jedná se o dva samostatné (nezávislé) právní tituly, dva nároky plynoucí z jednoho jednání,³⁰ jak ve svém rozhodnutí ze dne 13. 9. 2005 uvedl i Vrchní soud v Praze: „*I když nárok vlastníka na ochranu práva z ochranné známky a nárok soutěžitele na ochranu před nekalou soutěží jsou samostatnými právními tituly, které vycházejí z odlišné hmotněprávní úpravy.*...“³¹

27 MALIŠ, P. Povinnost užívání ochranné známky a důsledky jejího porušení – I. Díl. In: *pravoit.cz* [online]. 2008. Dostupné z: <http://www.pravoit.cz/novinka/povinnost-uzivani-ochrannne-znamky-a-dusledky-jejeho-poruseni-i-dil>

28 Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 9. 2008, sp. zn. 3 Cmo 120/2008 „*Předpokladem pro uložení povinnosti zdržet se určitého jednání je – krom prokázání závadnosti tohoto jednání (zde tedy, že jde o jednání porušující práva žalobce z ochranných známek či (a) jednání nekalé soutěže) – i zjištění soudu, že je uložení takové povinnosti do budoucna nezbytné, tedy že takové závadné jednání trvá nebo hrozí. Pokud od závadného jednání žalovaný sám dobrovolně upustil, takové jeho jednání ke datu podání žaloby prokázáno již není a je zřejmé ze zjištění soudu o dalším chování žalovaného, že se k němu nebudá ani vrátit, pak obvykle schází procesní předpoklady k vyhovění zdržovacímu nároku žalobce.*...“

29 ČERNÝ, M. Ochranné známky a nekalá soutěž II. In: *Epravo.cz* [online]. 2002. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/ochrannne-znamky-a-nekala-soutez-II-18018.html>

30 ČERMÁK, K. jr. O vztazích mezi právem nekalé soutěže a známkovým právem. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 40.

31 Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 9. 2005, sp. zn. 3 Cmo 41/2005 In: HORÁČEK, R. a J. MACEK. *Sbírka správních a soudních rozhodnutí ve věcech průmyslového vlastnictví*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 245.

4.2 Soudní rozhodnutí o povinnosti zdržet se užívání ochranné známky

Soudní praxe zaujala k povinnosti zdržet se dalšího užívání ochranné známky odlišný přístup. Důvodem byl rozpor mezi zákonnou povinností užívat ochrannou známku a právem na ochranu před nekalou soutěží.

Žalobním petitem, jehož součástí bylo určení o nekalosoutěžním jednání, ale také povinnost žalované zdržet se jakéhokoliv dalšího užívání ochranné známky se domáhala žalobkyně ve věci „*Májka*“.³² V řešené věci však NS vyhověl žalobkyni pouze co do rozsahu určení, že jednání žalované naplňuje podmínky nekalé soutěže, přičemž naléhavý právní zájem žalobkyně soud dovodil z nutnosti uplatnění práva dle § 31 odst. 2 ZOZ. Uplatněný nárok uložení povinnosti zdržet se dalšího jednání a užívání ochranné známky byl odvolacím soudem zamítnut s odůvodněním (s čímž se ztotožnil i dovolací soud), že „*cestou, jak odstranit možné zkrácení práv majitele ochranné známky a možnou kolizi ochranných známek je dosažení zrušení ochranné známky Úřadem průmyslového vlastnictví podle § 31 odst. 2 ZOZ na základě soudního rozhodnutí o tom, že užití ochranné známky je nedovoleným soutěžním jednáním,*“³³ tedy rozsudkem na určení.

Přestože se tento závěr může zdát logický a systematický, neboť zápis, výmaz či zrušení ochranné známky spadá do kompetence ÚPV a zákon přímo předpokládá zrušení známky na základě soudního rozhodnutí, pokud je ochranná známka užívána nekalosoutěžně (§ 31 odst. 2 ZOZ), pozdější judikatura se od tohoto závěru zcela odchýlila, když připustila uložení povinnosti zdržet se dalšího užívání ochranné známky.

Hned několik dní na to NS ve věci „*Bobemka*“³⁴ vyslovil závěr, že uložit povinnost zdržet se užívání ochranné známky zásadně lze i bez nutnosti zásahu ÚPV. Nejprve NS zdůraznil, že „*jednání dle formálního práva (též práva z ochranné známky a z obchodní firmy) nevylučuje, aby soud dospěl k závěru, že takové jednání je jednáním nekalé soutěže...*“³⁵ K odůvodnění vyhovění zdržovacího nároku

³² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 5184/2009.

³³ Ibid.

³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 4933/2009.

³⁵ Ibid.

se vyjádřil tak, že pokud formální právo (ať už právo jednat pod obchodní firmou nebo právo užívat ochrannou známku) naplní znaky nekalé soutěže, musí toto formální právo ustoupit hmotnému právu na ochranu proti nekalé soutěži.

Následně NS ve věci „*MLADÁ FRONTA*“ výše uvedené závěry potvrdil. V odůvodnění se uchýlil k podobné argumentaci.³⁶ Soud uvedl, že proti nekalosoutěžnímu jednání, je nutno chránit osoby dotčené tímto jednáním, a to i uložením povinnosti zdržet se užívání ochranné známky, jak plyne ze vzájemného vztahu komplementarity obou právních předpisů. Soud opět vyslovil důležitost ochrany osob dotčených nekalou soutěží. Ve vztahu k řešené věci ještě dodal, že jedná-li se „*o užití označení Mladá fronta či mf v názvu týdeníku, pak uložení povinnosti zdržet se tohoto jednání se jeví jako jediné možný prostředek nápravy tím navozeného závadného stavu.*“⁶⁷

Sjednocením judikatury by se dalo nazvat poslední z řady rozhodnutí NS ve věci „*TENERGO*“.³⁸ Soud posuzoval skutkový stav, kdy žalovaná byla vlastníkem ochranné známky a obchodní firmy (obě zapsány r. 2002), přičemž obě označení se v podstatných znacích shodovala s obchodní firmou žalobkyně (zapsána r. 2000).

NS se zabýval otázkou, zda z titulu práva k obchodní firmě může být uložena povinnost zdržet se užívání ochranné známky bez ohledu na její zrušení ÚPV (§ 31 odst. 2 ZOZ), pokud je tato ochranná známka užívána nekalosoutěžně. V dané věci nejprve odkázal na předchozí judikaturu NS, která potvrzuje závěr, že obecně lze uložit povinnost zdržet se dalšího užívání ochranné známky.

K otázce vzájemnosti dvou práv na označení dle § 10 odst. 1 písm. a. ZOZ, který stanoví: „*Vlastník ochranné známky není oprávněn zakázat třetím osobám užívat*

³⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 5. 2012, sp. zn. 23 Cdo 4948/2010 „*Pro posouzení možného střetu právní úpravy ochranných známek a práva nekalé soutěže je nutné vycházet ze vzájemného poměru komplementarity obou úprav. Každou z těchto právních úprav je nutné posuzovat samostatně a na vzájemný vztah těchto úprav je nutné nahlížet tak, že pokud vlastník starší ochranné známky využívá svého práva k ochranné známce v hospodářském styku v rozporu s dobrými mravy soutěže tak, že jeho jednání je způsobilé přivodit újmu jiným soutěžitelům, spotřebitelům nebo dalším zákazníkům, je možné mu uložit zdržovací povinnost ve vztahu k jeho ochranné známce, stejně jako povinnost zaplatit přiměřené zadostiučinění, náhradu škody a vydat bezdůvodné obohacení.*“

³⁷ Ibid.

³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8. 3. 2017, sp. zn. 31 Cdo 3375/2015.

v obchodním styku... “NS uvedl, že ačkoliv zákon v tomto ustanovení omezuje vlastníka ochranné známky, přesto (jak je dále uvedeno) jsou obě práva rovnocenná, schopná obstát vedle sebe a právo k obchodní firmě tak nemůže být samo o sobě důvodem k odepření práva užívat ochrannou známku, to však za předpokladu „...pokud užívání je souladu s obchodními zvyklostmi, dobrými mravy a pravidly hospodářské soutěže (§ 10 odst. 1 ZOZ).“ Jsou-li však naplněny znaky nekalosoutěžního jednání, je nutno se bránit způsoby tomu určenými a soud je povinen proti takovému jednání bránit toho „kdo je takovým jednáním zasažen, a to např. i uložení povinnosti zdržet se užívání zapsané ochranné známky.“³⁹

Uvedený závěr NS zakládá na vztahu vzájemné komplementarity obou právních předpisů a ochraně osob dotčených nekalou soutěží, neboť dle NS formální právo užívat ochrannou známku musí ustoupit hmotnému právu o nekalé soutěži, které chrání subjekty dotčené nekalou soutěží. NS v této věci aplikoval ustanovení obchodního zákoníku, nicméně jeho závěr lze s ohledem na přechodná ustanovení a současnou právní úpravu zcela jistě aplikovat i dnes. Zmiňované rozhodnutí ve věci „TENERGO“ je v souladu s předchozí judikaturou NS a lze mít za to, že i další rozhodovací činnost se bude odvíjet stejným směrem a je možné ji tedy považovat za ustálenou rozhodovací činnost NS.

Autor považuje za vhodné tento závěr doplnit rozhodnutím soudního dvora (Soudního dvora Evropské unie „soudní dvůr“) ze dne 16. 2. 2012 v řízení *Cegasa vs. Proin*.⁴⁰ Ačkoliv se v řešené věci jednalo o otázku průmyslových práv, lze závěry aplikovat i na známkovou problematiku, neboť i zde došlo ke snaze zabránění dalšímu užívání. Navíc se jedná o formální práva vznikající zápisem a vlastníku také náleží výlučné právo užívat a bránit třetím osobám v užívání shodných označení. V dané věci žalobkyni náleželo starší právo k zapsanému vzoru Společenství („vzor“) a žalobou se domáhala porušení práv z něj plynoucích, na což žalovaná namítala, že zákazu práva k užívání se nelze žalobou dovolávat, dokud úřad neprohlásí vzor za neplatný. Žalovaná tedy byla toho názoru, že jí dále svědčí právo k užívání, neboť vzor je řádně zapsaný a nebyl úřadem prohlášen za neplatný.

³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8. 3. 2017, sp. zn. 31 Cdo 3375/2015.

⁴⁰ Rozhodnutí SDEU ze dne 16. 2. 2012, sp. zn. C-488/10, věc *Celaya Empanaza y Galdos International v. Proyectos Integrales de Balizamiento SL*.

Soudní dvůr se zabýval tím, zda ve sporu o porušení výlučného práva ze zapsaného vzoru vyplývá i právo zakázat všem třetím osobám užívání vzoru, anebo vylučuje osoby, které mají zapsaný vzor, jenž nepůsobí celkovým odlišným dojmem a u těchto osob účinek nastane až prohlášením za neplatný. Soudní dvůr ve věci dospěl k závěru, že v případě sporu o porušení výlučného práva vyplývajícího ze zápisu vzoru lze uplatnit právo zákazu užívání vzoru třetím osobám, a to i osobám se zapsaným vzorem, který nepůsobí celkovým odlišným dojmem na informovaného uživatele. Pro účely příspěvku lze uzavřít, že ačkoliv ÚPV formálně zkoumá, zapisuje a ruší ochranné známky, soud může vyhovět vlastníku ochranné známky a užívání nekalé soutěžní známky zakázat bez nutnosti zrušení ochranné známky úřadem.

V návaznosti na výše uvedené si lze klást otázku, zdali soud dovodil, že může uložit zdržovací nárok, může taktéž uložit povinnost zrušit ochrannou známku (prohlásit za neplatnou). K tomuto se v usnesení ze dne 27. 11. 2003 vyjádřil NS, kdy uvedl: „*Soud nemá pravomoc uložit v občanském soudním řízení Úřadu průmyslového vlastnictví, aby vymazal z rejstříku ochranných známek označenou ochrannou známku.*“⁴¹

4.3 Neuplatnění práva na zrušení ochranné známky

At' soud rozhodne o povinnosti žalovaného zdržet se užívání ochranné známky nebo rozsudkem určí, že zapsaná ochranná známka je nekalosoutěžní, může po právní moci rozhodnutí kdokoliv uplatnit právo na zrušení u ÚPV dle ustanovení § 31 odst. 2 ZOZ, to vše do 6 měsíců od právní moci rozhodnutí. K legitimaci podání návrhu se v rozhodnutí ze dne 29. 3. 2012 vyjádřil Městský soud v Praze: „*k návrhu na zahájení řízení o zrušení ochranné známky je oprávněna každá třetí osoba, aniž by zákon stanovil či vymezoval okolnosti a podmínky, za kterých lze takový návrh podat. (...) Oprávněnost takového návrhu je zkoumána po stránce hmotněprávní toliko z hlediska důvodů*“⁴² (např. na základě soudního rozhodnutí).

Lhůta pro podání návrhu na zrušení ochranné známky je prekluzivní a nárok k uplatnění práva uplynutím této lhůty zaniká. Je otázkou, co v situaci, kdy

⁴¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 6. 1995, sp. zn. 3 Cmo 1446/94.

⁴² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 5184/2009.

toto právo není u ÚPV uplatněno. Musí být ochranná známka zapsána po dobu pěti let, než bude známka pro její neužívání zrušena dle § 31 odst. 1 písm. a) ZOZ, nebo je jiné řešení? Zákon se k této otázce výslovně nevyjadřuje. Možnost, že by taková situace vůbec nastala je též málo pravděpodobná, nicméně to nelze vyloučit. Autor je toho názoru, že pokud racionálně uvažující člověk disponuje pravomocným rozhodnutím, které deklaruje nekalosoutěžní jednání, na jehož základě lze vymazat „konkurenční“ ochrannou známku, uplatní jej bez zbytečného odkladu.

Vlastníku ochranné známky pravomocným rozhodnutím vzniká *tzv. holé vlastnictví*, kdy formálně disponuje ochrannou známkou, nemůže s ní však jakkoli fakticky nakládat a užívat ji v obchodních vztazích. Lze mít za to, že hodnota ochranné známky bude jistě nižší (téměř nulová). Nicméně, stále tu mohou být důvody, proč ochrannou známku ponechat zapsanou.

5 Formulace žalobního petitu

5.1 Předběžné opatření a jeho uplatnění

Jakýmsi doplňkem k nekalosoutěžní žalobě je předběžné opatření § 74 an. a § 102 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád („OSŘ“).⁴³ K uplatnění předběžného opatření často vede fakt, že spory o nekalé soutěži mnohdy trvají i roky a samotné rozhodnutí by následně mohlo postrádat jakýkoli význam.

„Smyslem předběžného opatření je zatímní úprava poměrů účastníků (nikoli s konečnou platností)... Jedná se přitom o opatření dočasná, jejichž trvání je omezeno, která také mohou být ke návrhu zrušena, přičemž předběžným opatřením není prejudikován konečný výsledek sporu, avšak zajišťuje se jím, aby konečné rozhodnutí mohlo mít vůbec reálný význam.“⁴⁴

K uložení předběžného opatření je nutno formulovat jeho petit tak, aby soud petitu mohl vyhovět (soud nemůže petit libovolně měnit, ačkoliv má povinnost věc zkoumat v plném rozsahu). Dle § 74 odst. 1 OSŘ lze uložit předběžné opatření před zahájením řízení *„je-li třeba, aby zatímně byly upraveny poměry účastníků, nebo je-li obava, že by výkon soudního*

⁴³ ONDREJOVÁ, D. Předběžné opatření ve sporech z nekalé soutěže. *Obchodněprávní revue*, 2011, č. 10, s. 283.

⁴⁴ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 21. 11. 2001, sp. zn. IV. ÚS 189/2001.

rozhodnutí byl ohrožen.“ Předběžné opatření lze uložit i po zahájení řízení, a to nastanou-li obavy, že výkon rozhodnutí by byl ohrožen (§ 102 OSŘ). Předpokladem uložení předběžného opatření, je tak obava, že rozhodnutí může být ohroženo a „*jeho přiměřenost a přímá souvislost s vyjkykaným zásahem do práv navrhovatele.*“⁴⁵

Samotný petit předběžného opatření musí být „*jasný, určitý a natolik konkrétní, aby po převzetí do rozhodnutí soudu mohl být i vykonatelný*“;⁴⁶ jinak bude návrh odmítnut bez možnosti opravy či doplnění. Formulace samotného petitu na vydání předběžného opatření pak může znít takto „*žalovaný je povinen zdržet se distribuce tisku pod ochrannou známkou č. 123*“ nebo „*Určuje se, že ochranná známka č. 123 obsahuje jméno obchodní firmy CD.*“ V samotném rozsudku ve věci samé je pak toto rozšířeno o požadavek na náhradu škody, přiznání přiměřeného zadostiučinění či vydání bezdůvodného obohacení.⁴⁷ Podmínkou je také složení jistoty.

5.2 Žalobní petit

Při uplatnění práva z nekalé soutěže je nutné formulovat žalobní petit tak, aby byl určitý a vyjadřoval, čeho se žalobce dovolává. K tomuto se vyjádřil i Vrchní soud v Praze, když uvedl následující: „*Pokud je žalobní petit natolik neurčitý a obecný, též není způsobilý být obsahem výroku soudu ... vymezení práv a jím odpovídajících povinností v žalobním petitu musí být provedeno tak přesně a určité, aby v případě vyhovení mohl být převzat tento žalobní petit do rozhodnutí soudu.*“⁴⁸

Při formulaci žalobního petitu tak bude nutno vždy zodpovědět otázku, jakého nároku se bude žalobce vlastně dovolávat. Bude-li se dotčený dovolávat práva žalobou na plnění (na zdržení se užívání ochranné známky) měl by zohlednit též podmínky uplatnění, zejména to, že nežádoucí (ohrožující) stav trvá a do budoucna hrozí. V tomto případě lze doporučit formulovat

⁴⁵ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 7. 1997, sp. zn. 3 Cmo 35/97.

⁴⁶ MACEK, J. Ochrana proti jednání nekalé soutěže předběžným opatřením soudu. *Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž*, 1995, č. 1, s. 41. Převzato z: ONDREJOVÁ, D. Předběžné opatření ve sporech z nekalé soutěže. *Obchodněprávní revue*, 2011, č. 10, s. 10, s. 283–290.

⁴⁷ ONDREJOVÁ, D. Předběžné opatření ve sporech z nekalé soutěže. *Obchodněprávní revue*, 2011, č. 10, s. 283–290.

⁴⁸ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 3 Cmo 1159/94. In MACEK, J. *Rozhodnutí ve věcech obchodního jména a nekalé soutěže*. Praha, 2000, C. H. Beck, s. 258.

petit např. tímto způsobem „*Žalovaný je povinen zdržet se dalšího užívání ochranné známky č. 123*“. Problémem takto formulovaného petitu však může být jeho neurčitost a obecnost, zejména pak s ohledem na aplikaci § 31 odst. 2 ZOZ, kdy nemusí být takový rozsudek považován ÚPV za spolehlivý základ pro výmaz ochranné známky,⁴⁹ neboť neobsahuje žádné odůvodnění (vysvětlení), proč se má vlastník ochranné známky zdržet dalšího užívání.

K výše uvedenému problému se vyjádřil Hajn, který doporučuje formulovat petit tak, aby obsahoval nejen uložení zdržovací povinnosti, ale spolu s tím i odůvodnění, jenž by připomínalo rozsudek na určení. Hajn uvádí následující formulaci petitu: „*Žalovaný je povinen zdržet se dalšího užívání ochranné známky č. 123, neboť ochranná známka č. 123 obsahuje jméno obchodní firmy ABC.*“⁵⁰

Pokud nejsou splněny předpoklady k uložení povinnosti zdržet se užívání ochranné známky, přichází v úvahu žaloba na určení nekalého soutěžního jednání. Předpokladem vyhovění této žaloby je naléhavý zájem dle § 80 OSŘ. Jak bylo uvedeno výše, NS v rozhodnutí ze dne 10. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 5184/2009, dovodil naléhavý právní zájem pokud „*užití konkrétní ochranné známky je nedovoleným soutěžním jednáním, neboť k případnému návrhu na zrušení ochranné známky se vyžaduje soudní rozhodnutí určující, že užití ochranné známky je nedovoleným soutěžním jednáním.*“⁵¹ Naléhavý právní zájem by tedy měl být naplněn vždy, pokud půjde o nekalosoutěžní užívání ochranné známky. Formulace petitu pak může znít „*Určuje se, že ochranná známka AB obsahuje jméno obchodní firmy CD.*“ Takto formulovaný petit poslouží jako podklad pro zrušení ochranné známky dle § 31 odst. 2 ZOZ.

Není neobvyklé, že vlastník ochranné známky si ochrannou známku zapíše pro vícero tříd výrobků a služeb. V takovýchto případech je při formulaci petitu nutné zohlednit i třídu označení, neboť znaky nekalé soutěže nemusí být naplněny pro všechny zapsané třídy ochranné známky. Takto nepřesně formulovaný petit by pak mohl vést k zamítnutí žaloby.

⁴⁹ HAJN, P. *Soutěžní chování a právo proti nekalé soutěži*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2000, s. 314.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 5184/2009.

6 Závěr

Príspevek se zaměřuje na problematiku vztahu práva na ochranu proti nekalému soutěžnímu užívání ochranné známky a práv plynoucích z ochranné známky. Jelikož se jedná o poměrně rozsáhlou problematiku, autor nejprve objasnil základní instituty práva na označení a nekalé soutěže a jejich vzájemné propojení. Konkrétní otázky, které si autor příspěvku klade k zodpovězení jsou, za jaké situace je užívání ochranné známky nekalosoutěžní, a pokud je nekalosoutěžní, lze zakázat další užívání ochranné známky soudem, bez ohledu na to, zda byla ochranná známka zrušena Úřadem průmyslového vlastnictví („ÚPV“). Autor příspěvku dospěl k následujícím závěrům.

Při jednání v rámci soutěžních vztahů se vlastník ochranné známky může dopustit nekalé soutěže. Nic na tom nemění ani skutečnost, že známkoprávní úprava a právní úprava o nekalé soutěži představují dva samostatné právní předpisy stejné právní síly (zákony). Vztah právních předpisů je založen na vzájemné komplementaritě (předpisy se tedy vzájemně doplňují), a pokud ZOZ výslovně neupravuje otázku nekalé soutěže, lze aplikovat příslušné ustanovení OZ o nekalé soutěži, tím je zajištěna možnost domáhat se práva na ochranu proti nekalému soutěžnímu jednání, zároveň připouští možnost, že vlastník může užívat ochrannou známku nekalosoutěžně.

Autor se s tímto přístupem ztotožňuje, neboť ZOZ výslovně neřeší problematiku nekalé soutěže, ani na ustanovení o nekalé soutěži žádným způsobem neodkazuje, přitom však ZOZ přímo předpokládá uplatnění právní úpravy o nekalé soutěži viz např. § 31 odst. 2 ZOZ. Navíc rozhodování o nekalosoutěžním jednání spadá do kompetence soudů. Pokud tak vlastník ochranné známky naplní podmínky generální klauzule nekalé soutěže (§ 2976 odst. 1 OZ), může se dotčený subjekt domáhat ochrany před tímto jednáním a ochranná známka může být soudem shledána jako nekalosoutěžní.

Komplementarita obou právních předpisů však s sebou přináší otázku, jaké jsou meze vzájemného působení těchto předpisů, zejména jaká práva může subjekt dotčený nekalou soutěží uplatnit a zda se může domáhat uložení povinnosti zdržet se dalšího užívání ochranné známky. Soudní praxe

se v minulosti přiklonila k závěru (*viz rozhodnutí „Májka“⁵²*), že dispozice s ochrannou známkou náleží do kompetence ÚPV a soudu náleží pouze pravomoc konstatovat (určit), zda se jedná o nekalé soutěžní jednání. Uložit povinnost zdržet se soud nepovažoval za možnou, nutnou ani vhodnou, neboť vlastník se může daným rozhodnutím domáhat zrušení ochranné známky u ÚPV.

Pozdější judikatura se od tohoto závěru zcela odchýlila, když připustila možnost uložení povinnosti zdržet se dalšího jednání pod nekalou ochrannou známkou. Argumentem, který umožnil odchýlení se od původního rozhodnutí, byla nutnost a povinnost ochrany dotčených osob. Navíc i když vlastníku ochranné známky náleží výlučné právo ji užívat, jedná se o právo formální, které se nesmí dostat do rozporu s právem hmotným, tedy ani právem o nekalé soutěži. Autor se s tímto názorem ztotožňuje. Navíc i skutečnost, že vlastníku ochranné známky byl uložen zákaz jejího užívání nemusí znamenat její bezcennost. Ochranná známka může mít stále svoji funkci a z různých důvodů může být výhodné ji ponechat zapsanou.

Literatura

Monografie

- ČERMÁK, K. jr. O vztazích mezi právem nekalé soutěže a známkovým právem. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 39–48.
- ČERNÝ, M. Ochranné známky a nekalá soutěž II. In: *Epravo.cz* [online]. 2002. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/ochranne-znamky-a-nekala-soutez-II-18018.html>
- HAJN, P. a J. MACEK. *Rozhodnutí ve věcech obchodního jména a nekalé soutěže*. Praha: C. H. Beck 2000, 481 s. ISBN 80-7179-256-X.
- HAJN, P. *Soutěžní chování a právo proti nekalé soutěži*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2000, 329 s. ISBN 80-210-2282-5.
- HART, T., S. CLARK a L. FAZZANI. *Intellectual property law*. Sixth edition. Palgrave Macmillan, 2013, s. 85.

⁵² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 5184/2009.

- HORÁČEK, R., K. ČADA a P. HAJN. *Práva k průmyslovému vlastnictví*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-655-5.
- HORÁČEK, R., K. ČADA a P. HAJN. *Práva k průmyslovému vlastnictví*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-417-9.
- HORÁČEK, R., K. ČADA a P. HAJN. *Práva k průmyslovému vlastnictví*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-879-7.
- HORÁČEK, R. a J. MACEK. *Sbírka správních a soudních rozhodnutí ve věcech průmyslového vlastnictví*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-537-7.
- HORÁČEK, R., J. MACEK a E. BISKUPOVÁ. *Sbírka správních a soudních rozhodnutí ve věcech průmyslového vlastnictví II. díl*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-375-2.
- KOUKAL, P., R. CHARVÁT, S. HEJNOVÁ a M. ČERNÝ. *Zákon o ochranných známkách. Komentář*. Praha. Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-762-2.
- MACEK, J. Ochrana proti jednání nekalé soutěže předběžným opatřením soudu. *Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž*, 1995, č. 1, s. 41.
- MALIŠ, P. Povinnost užívání ochranné známky a důsledek jejího porušení—I. Díl. In: *pravoit.cz* [online]. 2008. Dostupné z: <http://www.pravoit.cz/novinka/povinnost-uzivani-ochranné-znamky-a-dusledek-jejeho-poruseni-i-dil>
- MUNKOVÁ, J. K některým otázkám rozhodování nekalosoutěžních sporů. *Soudní rozhledy*, 1998, č. 7, s. 169–172.
- ONDREJOVÁ, D. Předběžné opatření ve sporech z nekalé soutěže. *Obchodněprávní revue*, 2011, č. 10, s. 283–290.
- SLOVÁKOVÁ, Z. *Průmyslové vlastnictví*. 1. vyd. Praha: Orac, 2003. ISBN 80-86199-63-0.
- ZAPLETAL, J. Povinné užívání ochranné známky. *Právní rádce*, 2004, č. 9.

Judikatura

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 21. 11. 2001, sp. zn. IV. ÚS 189/2001.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 11. 2003, sp. zn. 29 Odo 649/2001.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR [Vážný č. 10.521].

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 4. 2. 1933, sp. zn. Rv I 1625/31. [Vážný – č. 12.336].

Rozhodnutí SDEU ze dne 11. 3. 2003, sp. zn. C-40/01, věc *Ansul BV v. Ajax Brandbeveiliging BV*.

Rozhodnutí SDEU ze dne 16. 2. 2012, sp. zn. C-488/10, věc *Celaya Empananza y Galdos International v. Proyectos Integrales de Balizamiento SL*.

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 3 Cmo 1159/94. In: MACEK, J. *Rozhodnutí ve věcech obchodního jména a nekalé soutěže*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 255–260.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. 9 Ca 28/2009.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 5184/2009.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 4933/2009.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 5. 2012, sp. zn. 23 Cdo 4948/2010.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8. 3. 2017, sp. zn. 31 Cdo 3375/2015.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 9. 2005, sp. zn. 3 Cmo 41/2005.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 9. 2008, sp. zn. 3 Cmo 120/2008.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 7. 1997, sp. zn. 3 Cmo 35/97.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 6. 1995, sp. zn. 3 Cmo 1446/94.

Contact – e-mail

421379@mail.muni.cz

Umělá inteligence – výzva pro regulaci, regulace výzvy

Anna Blechová

Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno, České republika

Abstrakt

Umělá inteligence a její zapojení do běžného lidského života už dávno není jen záležitostí futuristických filmů a utopických literárních děl. Spolu s dynamickým rozvojem této technologie na povrch vystupuje mnoho nových a dosud nevyřešených otázek. Jednou z hlavních otázek spojených s umělou inteligencí je, zdali je regulace aspektů souvisejících s umělou inteligencí dostatečná.

Hlavním cílem toho příspěvku je nastínit situaci ohledně udělení právní subjektivity umělé inteligenci a vzniku tzv. elektronické osoby. Zvláštního typu právní osoby, která by měla vzniknout v rámci legislativy EU. Práce dále přibližuje Usnesení Evropského parlamentu ze dne 27. ledna 2017 obsahující doporučení Komise o občanskoprávních pravidlech pro robotiku. Na základě tohoto dokumentu pak vyzdvihuje některá témata, která tento dokument nastiňuje. V návaznosti na zde uvedené závěry bude autorka dále rozvíjet výzkum v dané oblasti.

Klíčová slova

Elektronická osoba; Evropská unie; právní subjektivita; umělá inteligence.

1 Úvod

Při vyslovení pojmu umělá inteligence si většina lidí představí androida¹, který právě ovládl svět. Umělá inteligence (dále jen „AI“) je ale pojem, který je velmi široký a jehož kořeny sahají stovky let zpátky.² Uvažování o umělé

¹ Android – robot s lidským vzhledem dostupné na: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/android>

² V anglickém jazyce se pro umělou inteligenci, používá označení „Artificial Intelligence“ a z toho vzniklá zkratka (AI) se používá v českém prostředí. V této práci bude právě zkratka AI využívána jako substitut pojmu umělá inteligence.

inteligenci lze přisoudit již Thomasu Hobbesovi, který ve svém slavném díle *Leviathan* prohlásil, že rozum není nic jiného než počítání.³ Můžeme usuzovat, že myšlení není nic jiného než uskupení početných operací, to, co dnes zvládnou dělat i stroje. Ideu androida, tedy stroje vypadajícího a chovajícího se jako člověk, pak zvažoval i René Descartes ve svém díle *Rozprava o metodě*.⁴

Umělá inteligence ale dávno není jen otázkou teoretickou. Siri, Alexa, Cortana, IBM's Deep Blue, IBM's Watson, chytré automobily, inteligentní asistenti v mobilních telefonech, elektrospotřebiče, ale i doporučení při nákupu na Amazonu mohou být příklady toho, co označujeme za AI, která se již nachází v mnoha dnešních domácnostech a není jen výtvořem autorů sci-fi.⁵ Jak již bylo naznačeno, tento druh technologie není žádnou převratnou novinkou, pouze jsme se dostali do situace, kdy umělá inteligence dosáhla takové úrovně, u které se uvažuje nad určitým druhem regulace. Problém je v tom, že neexistuje celospolečenský konsensus, jak k tomuto fenoménu přistupovat. Je umělá inteligence věc nebo to, že je nadaná určitou inteligencí znamená, že jí máme přiřadit určitá práva a povinnosti?

V návaznosti na přidělení práv a povinností se otevírá možnost vytvoření speciálního druhu osoby (tzv. elektronické osoby), která by zastřešovala statut osob v odvětví robotiky a umělé inteligence. Umělá inteligence a její právní postavení je přitažlivé téma, které zajímá nejen odbornou veřejnost, ale i laiky. V Evropě tuto vlnu zájmu posílilo především Usnesení Evropského parlamentu ze dne 27. ledna 2017 obsahující doporučení Komise o občanskoprávních pravidlech pro robotiku (dále jen „Usnesení“) ze začátku minulého roku, které dalo jasně najevo, že přišel čas takové téma řešit.⁶

Cílem této práce je analyzovat právě Usnesení ve spojitosti se studii obsahující Evropská civilní pravidla pro robotiku (dále jen „Studie“) a pokusit

³ HOBBS, Thomas. *Leviathan neboli o podstatě, zřízení a moci státu církevního a občanského*. Praha, 1941, s. 85.

⁴ DESCARTES, René. *Rozprava o metodě*. 3. vyd., 1. vyd. v nakl. Svoboda. Praha: Svoboda, 1992, část pátá.

⁵ HAMMOND, Kristian. *Practical Artificial Intelligence for Dummies*. New Jersey: John Wiley & Sons Inc., 2015, Narrative Science Edition, s. 5–10.

⁶ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 27. ledna 2017 obsahující doporučení Komise o občanskoprávních pravidlech pro robotiku (2015/2103(INL)). In: *europarl.europa.eu* [online]. Evropský parlament, 2017 [cit. 1. 3. 2018].

se zodpovědět otázku, zda je vznik elektronické osoby potřebný a k čemu se Evropská unie (dále jen, EU⁶) přiklání. Pro zjednodušení náhledu do dané problematiky, vnímání umělé inteligence postavím na definici, kterou nastiňuje Studie.⁷

2 Zařazení AI

Už z názvu této technologie je zřejmé, že jakákoliv snaha definovat tento fenomén je interdisciplinárním problémem ze samé podstaty věci. Co si představit pod slovem umělý je poměrně jednoduchá otázka. Co se ale skrývá pod slovem inteligence?

Dle Bellmana je umělá inteligence automatizace aktivit, které pojíme s lidským přemýšlením, například tvoření rozhodnutí, řešení problémů, učení, hraní her, tvoření atd. Pokud je ale definice spojena s lidským přemýšlením, tak je pak potřeba určit i test, jak přemýšlení AI s přemýšlením člověka porovnat. Znamenalo by to pochopit, jak člověk přemýšlí.⁸

Další definice, jejímž autorem je Ray Kurzweil, popisuje AI jako umění tvůrčích strojů, které předvádí takové funkce, které vyžadují inteligenci, když jsou předváděny lidmi.⁹ Toto kritérium, chovat se jako člověk, je pak dokazováno přes tzv. Turingův test, kde skupina hodnotitelů zjišťuje, zdali rozezná psané odpovědi od stroje od odpovědí lidských.¹⁰ Dosud se žádnému stroji plně nepodařilo tímto testem projít.¹¹ Otázkou ale je, zdali úspěšné složení tohoto testu vypovídá něco o inteligenci stroje.

Výše zmíněné definice se zaměřují na podobnost k inteligenci, kterou si pojíme s lidským jednáním. Další definice se pak zaměřují na racionalitu. Konkrétně na racionální myšlení a chování.¹²

⁷ NAVEJANS, Nathalie. *European Civil Law Rules in Robotics*. European Union, 2016.

⁸ BELLMAN, Richard Ernest. *Artificial intelligence: can computers think?* San Francisco: Boyd & Fraser Pub. Co., 1978, s. 3.

⁹ RUSSELL, Stuart J., Peter NORVIG a Ernest DAVIS. *Artificial intelligence: a modern approach*. 3rd ed. Boston: Pearson, 2010, Prentice Hall series in artificial intelligence, s. 2.

¹⁰ Viz dále.

¹¹ Největší úspěch byl zaznamenán v roce 2014, kdy se chatbotu Eugenovi podařilo přesvědčit třetinu porotců, že je člověk. Nutno podotknout, že se stroj vydával za 13letého Ukrajince, jehož původním jazykem není angličtina. Eugene the Turing test-beating „human computer“ – in ‚his‘ own words, *The Guardian*, [online] [cit. 1. 3. 2018].

¹² RUSSELL, Stuart J., Peter NORVIG a Ernest DAVIS. *Artificial intelligence: a modern approach*. 3rd ed. Boston: Pearson, 2010, Prentice Hall series in artificial intelligence, s. 1–5.

Pro účely této práce a zjednodušení argumentace je třeba na AI nahlížet jako na software. Pokud bude dále zmíněno autonomní vozidlo, robot, inteligentní agent atd. autor příspěvku míří nikoli na hardware těchto zařízení ale na jejich software, který je možné posuzovat jako inteligentní.

2.1 Definice AI a EU

Evropská unie konkrétní definici zatím nevydala, ale je zřejmé a zcela logické, že vytvoření definice vyžaduje. Otázkou je, zdali by z pohledu EU nebylo vhodnější využít některou z již vytvořených definic AI. Dle Usnesení by Komise měla navrhnout definice pro kyberneticko-fyzikální systémy, autonomní systémy, inteligentní autonomní roboty a jejich podkategorie. Tyto definice by se měly zakládat na vlastnostech, kterými se inteligentní robot, dle EU, vyznačuje, a to jsou:

- *využití senzorů nebo výměna dat s okolním prostředím, schopnost tato data analyzovat a předávat,*
- *učení na základě zkušeností a interakce (to se považuje za volitelné kritérium),*
- *alespoň menší fyzická struktura,*
- *schopnost přizpůsobit své chování a činnost okolí,*
- *nebýt v biologickém smyslu živý.¹³*

Z dokumentů Evropského parlamentu není zřejmé, jaké body by se měly pojit s jakými instituty. Mám za to, že tato definice, založená pouze na výše zmíněných parametrech, není uspokojivá, jelikož nezahrnuje jednu z podstatných předností AI, a to, že systém sám nějaká data vytvoří. S posledním zmíněným je pak spojena problematická otázka autorství, jejíž podrobnosti pro tento příspěvek nejsou relevantní.

Další věc, kterou je důležité zmínit pro pochopení problematiky, je fakt, že umělá inteligence se skládá nejen ze softwaru, ale i dat. Data jsou pro celý systém fundamentální částí a jejich ochrana je kapitolou sama o sobě. V případě umělé inteligence, která se učí, právě již zmíněná data rozhodují o tom, co systém vytvoří nebo jak se zachová.¹⁴

¹³ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 27. ledna 2017 obsahující doporučení Komise o občanskoprávních pravidlech pro robotiku (2015/2103(INL)). In: *europarl.europa.eu* [online]. Evropský parlament, 2017, s. 8 [cit. 1. 3. 2018].

¹⁴ HAMMOND, Kristian. *Practical Artificial Intelligence for Dummies*. New Jersey: John Wiley & Sons Inc., 2015, Narrative Science Edition, s. 18.

2.2 Dělení AI

V návaznosti na definice AI vzniká i její dělení. Umělá inteligence se většinou dělí na slabou a silnou. V tuto chvíli neexistuje software, který by se přiblížil silné umělé inteligenci, ale existuje skupina systémů, které se řadí do „mezi-prostoru“ mezi slabou a silnou AI. Příkladem poslední zmiňované skupiny jsou NLG (Natural Language Generation) platformy, které převádí data na řeč.¹⁵

Otázkou je, zdali je možné mezi AI řadit i softwary inteligentních asistentů jako Siri, Alexa nebo Cortana.¹⁶ Pokud to velmi zjednodušíme, tak takový systém funguje tak, že nejprve snímá data¹⁷, pak analyzuje situaci a nakonec nějak jedná. Pro lepší představu do tohoto vzorce doplníme Siri. Ve chvíli, kdy systém aktivujeme a on ví, že má reagovat, například na větu: „Kde je právnická fakulta?“, si nejprve spojí slova, „kde“ a „právnická fakulta“ s informacemi, které zná, následně zjistí, že hledá lokaci. Jednání Siri se pak projeví tak, že uživatelé na obrazovce zobrazí mapu, popis cesty a popis dané instituce. Z tohoto popisu je zřejmé, že Siri nic nevymyslela, ale pouze rychle analyzovala informace, které měla k dispozici a následně je správně propojila. Velkým nedostatkem systémů kooperujících s jazykem je ten, že nemají cit pro jazyk a nezvládnou rozeznávat dvojsmysly.

Za slabou umělou inteligenci se považuje takový software, který se dokáže chovat jako by byl inteligentní. Jinými slovy, tento software dokáže simulovat lidské myšlení. Jeden z příkladů této kategorie je IBM's Deep Blue, systém, který v roce 1997 porazil Garri Kasparova v šachu.¹⁸ Důležitou vlastností tohoto softwaru je, že pracuje pouze v rozmezí, které je mu určeno a není schopný pracovat ve smyslu úsloví „think out of the box“.

¹⁵ Ibid., s. 34–38.

¹⁶ Siri je projektem firmy Apple, Alexa je projektem Amazonu a Cortana patří společnosti Microsoft. Tyto systémy jsou si velmi podobné, jelikož si umí převést řeč na data a zpracovat požadavek, který po nich subjekt chce. Otázkou je, zdali jsou takové systémy inteligentní, jelikož nezvládnou nic, co by nebylo v jejich databázi.

¹⁷ I když systém, dokáže poznat co chceme, tak to neznamená, že chápe, co je to za věc. Jinými slovy věta: „Kde je právnická fakulta?“ pro takový systém není víc než řetězec znaků.

¹⁸ ANDERSON, Mark Robert. Twenty years on from Deep Blue vs Kasparov: How a chess match started the big data revolution? *The Conversation* [online], [cit. 1. 3. 2018].

Oproti tomu silná umělá inteligence lidské myšlení nesimuluje. Tento software je stejně minimálně tak inteligentní, jako lidská bytost.¹⁹ Problematičnost vidím v tom, že ani člověk není schopen vysvětlit, jak přemýšlí, natož aby to dokázal vysvětlit stroj.

Další rozdělení AI se týká jejího rozsahu. Je důležité si uvědomit, že umělá inteligence má v tuto chvíli pořad daleko do komplexnosti lidského přemýšlení, a proto musí být systémy úzce specializované. AI se dělí i na omezenou („narrow AI“) a širokou AI („broad AI“). Softwary, které lehce vynikají komplexností svých schopností jsou například IBM's Watson a neuronové sítě.²⁰

3 Vypořádání se s AI

Jak již bylo zmíněno, AI, její tvorbu i využití, je potřeba zařadit do právního rámce. Hlavní otázkou je pozice AI v právních vztazích a s tím spojený druh řešení jejího zařazení. AI může být chápána buď jako subjekt nebo jako objekt práv. Ve spojitosti s uchopením AI se nabízí tři možnosti, jak situaci řešit. První možností je vytvořit tzv. elektronickou osobu. Druhou možností pak je vytvořit legislativu, která by AI pokryla bez toho, aniž by další osoba vznikla, a poslední možností je využití legislativy stávající.

Mám za to, že je žádoucí, aby vznikla mezinárodní právní úprava AI, jelikož výroba a vývoj této technologie bude často vznikat na základě mezinárodní spolupráce a rozdílné přístupy členských států by mohli způsobit problémy v již tak komplikovaném systému. AI je problematikou, která zasáhne mnoho oborů, a proto je důležité zodpovědně zvážit všechna pro a proti. Dalším důvodem, proč je důležité precizní zvládnutí toho problému je, že se nejedná jen o problematiku právní ale i morální, společenskou, bezpečnostní atd.²¹

¹⁹ RUSSELL, Stuart J., Peter NORVIG a Ernest DAVIS. *Artificial intelligence: a modern approach*. 3rd ed. Boston: Pearson, 2010, Prentice Hall series in artificial intelligence, s. 1020.

²⁰ HAMMOND, Kristian. *Practical Artificial Intelligence for Dummies*. New Jersey: John Wiley & Sons Inc., 2015, Narrative Science Edition, s. 5–10.

²¹ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 27. ledna 2017 obsahující doporučení Komise o občanskoprávních pravidlech pro robotiku (2015/2103(INL)). In: *europarl.europa.eu* [online]. Evropský parlament, 2017, s. 3–6 [cit. 1. 3. 2018].

4 Usnesení Evropského parlamentu ze dne 27. ledna 2017 obsahující doporučení Komisi o občanskoprávních pravidlech pro robotiku

Na začátku roku 2017 vydal Evropský parlament Usnesení obsahující doporučení Komisi o občanskoprávních pravidlech pro robotiku. Na základě tohoto Usnesení, které vychází ze Studie, by EU měla učinit patřičné normotvorné kroky, jak řešit situaci kolem AI a robotiky.²² Usnesení je členěná na úvod, kde jsou zmíněna odvětví, která budou touto problematikou zasažena (např. prodlužování života, pracovní trh), obecné zásady, kde jsou zmíněny Asimovy zákony, odpovědnost, obecné principy rozvoje robotiky a umělé inteligence pro civilní účely, výzkum a inovace, etické zásady, právo duševního vlastnictví, standardizaci a bezpečnost, autonomní dopravní prostředky, roboti v pečovatelských službách a zdravotní péči, opravy a vylepšování lidského těla, dopad na životní prostředí, odpovědnost a mezinárodní aspekty. Z toho výčtu je zřejmé, že umělá inteligence zasáhne široké spektrum lidské činnosti.²³ Zvláštní je, že text poměrně podrobně řeší otázku odpovědnosti a náhrady škody, ale nezabývá se více tvůrčí činností umělé inteligence a možností přisoudit jí nějaká práva.

4.1 Asimovy zákony

V obecných zásadách Usnesení je napsáno, že Asimovy zákony jsou určeny konstruktérům, jelikož se jejich obsah nedá převést do strojového kódu.²⁴ Tyto zákony se poprvé objevily v povídce Isaaca Asimova s názvem „*Hra na boněnou*“ a je zajímavé, že se cítují jako jeden z možných regulativů pro robotiku a AI. Asimovy zákony zní:

1. „*Robot nesmí ublížit člověku nebo svou činností dopustit, aby mu bylo ublíženo.*“
2. „*Robot musí poslechnout člověka, vyjma případů, kdy je to v rozporu s prvním zákonem.*“

²² NAVEJANS, Nathalie. *European Civil Law Rules in Robotics*. European Union, 2016.

²³ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 27. ledna 2017 obsahující doporučení Komisi o občanskoprávních pravidlech pro robotiku (2015/2103(INL)). In: *europarl.europa.eu* [online]. Evropský parlament, 2017, s. 3–20 [cit. 1. 3. 2018].

²⁴ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 27. ledna 2017 obsahující doporučení Komisi o občanskoprávních pravidlech pro robotiku (2015/2103(INL)). In: *europarl.europa.eu* [online]. Evropský parlament, 2017, s. 6 [cit. 1. 3. 2018].

3. „Robot se musí chránit před poškozením, kromě případů, kdy je to v rozporu s prvním nebo druhým zákonem.“

4. „Robot nesmí ublížit lidstvu nebo svou činností dopustit, aby mu bylo ublíženo.“²⁵

Pokud se nad těmito zákony ale zamyslíme, tak předpokládáme, že se robot nedostane do situace, kdy by „musel“ někomu ublížit. Představme si situaci, kdy by robot obdařen AI stál vedle teroristy, který se právě chystá odpálit výbušninu, a malé dívky. Pokud bychom chtěli, aby se robot choval podle těchto zákonů, tak by pravděpodobně musel být nečinný a bojovat sám se sebou. Mohla by nastat situace podobná té, o které byla povídka. Robot se dostal do situace, kdy proti sobě byly dva zákony a on se nedokázal rozhodnout, jaký upřednostnit. Tato úvaha navádí ještě k jednomu tématu, a to otázce morálních dilemat. Toto téma se řeší především ve spojitosti s vývojem autonomních vozidel, jelikož je potřeba tato vozidla v tomto směru „vycvičit“,²⁶ protože inteligence autonomních vozidel spočívá jen ve velmi rychlé analýze dat, která mají k dispozici.

4.2 Charta robotiky

Další zajímavou částí Usnesení je Charta robotiky (dále jen „Charta“). Tento etický kodex vybízí k úzké spolupráci napříč obory.²⁷ Jelikož je AI mezioborová záležitost, tak v rámci snahy o regulaci v jednotlivých odvětvích může spíš nastat neshoda ve fundamentálních otázkách této technologie. Další zajímavý bod Charty je požadavek na reverzibilitu.²⁸ Zdá se, že Charta předpokládá, že chování AI a robotů bude vždy čitelné a vratitelné. Pokud se ale vrátíme k obecně známým definicím AI, podobenství s lidskou myslí či chováním člověka, nastává těžko představitelná situace, kdy by bylo možné detailně zmapovat fungování lidské mysli a možné vrátit dané procesy. Ve spojitosti s neuronovými sítěmi se pak také můžeme dostat

²⁵ ASIMOV, Isaac. *Robohistorie*. 1. vyd. Praha: Triton, 2004, s. 332–341.

²⁶ Zajímavý projekt, Morální stroj (Moral Machine)“, který vznikl při výzkumu na MIT, kde je do role soudce postaven člověk a má rozhodnout, zdali auto zabije svou posádku či chodce. Dostupné z: <http://moralmachine.mit.edu/> [cit. 1. 3. 2018].

²⁷ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 27. ledna 2017 obsahující doporučení Komise o občanskoprávních pravidlech pro robotiku (2015/2103(INI)). In: *europarl.europa.eu* [online]. Evropský parlament, 2017, s. 22 [cit. 1. 3. 2018].

²⁸ *Ibid.*

do situací, které jsou takřka nečitelné.²⁹ Charta robotiky obecně klade velký důraz na etické zásady tvorby robotů.

4.3 AI ve zdravotnických a pečovatelských službách

Zdravotnictví a pečovatelské služby se považují za odvětví, které by mohly být velmi zasaženy rozšířením fenoménů robotiky a AI. Ve spojitosti s těmito odvětvími Usnesení několikrát zmiňuje možnost škodlivé závislosti na robotech a AI.³⁰ Ačkoliv je tato obava opodstatněná, nemyslím si, že se jí dá nějak efektivně zabránit. Dle Usnesení se zdá, že jsou tendence roboty a AI začlenit například v péči o seniory.³¹ Domnívám se, že by ale tyto tendence, pokud nebudou regulovány, mohli vést k tomu, že vymizí interakce lidí. Nedostatek lidského kontaktu je rizikový především pro náchylné skupiny jako senioři a děti.³² Další zajímavý bod, kterému se ale Usnesení nijak víc nevěnuje, je využití těchto fenoménů pro „vylepšování“ lidí. V rámci této oblasti vnímám velké riziko zneužití a mám za to, že regulace by měla zamezit tomu, aby se vylepšování stalo záležitostí lidského rozmaru.

5 Právní subjektivita

Právní systém vytvořili lidé proto, aby chránil zájmy lidí.³³ V každém právním systému existují objekty práva a pak jeho subjekty, mezi které se řadí osoby.³⁴ Proč by mezi subjekty práva měla být zařazena uměle vytvořená, neživá inteligence? Pro zodpovězení této otázky je třeba vyjasnit, co právní subjektivita dané osobě přináší a jaké jsou předpoklady pro naplnění kritérií této právní konstrukce.

Právní subjektivitu přisuzujeme osobám, tedy tomu, komu je právním řádem přiznán pasivní a aktivní status. Pasivní status reprezentuje způsobilost mít

²⁹ MAŘÍK, Vladimír, Olga ŠTĚPÁNKOVÁ a Jiří LAŽANSKÝ. *Umělá inteligence*. Praha: Academia, 1993, s. 239.

³⁰ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 27. ledna 2017 obsahující doporučení Komise o občanskoprávních pravidlech pro robotiku (2015/2103(INL)). In: *europarl.europa.eu* [online]. Evropský parlament, 2017, s. 37 [cit. 1. 3. 2018].

³¹ *Ibid.*, s. 51.

³² NAVEJANS, Nathalie. *European Civil Law Rules in Robotics*. European Union, 2016, s. 23.

³³ BRYSON, J. J., M. E. DIAMANTIS a T. D. GRANT. Of, for, and by the people: the legal lacuna of synthetic persons. *Artif Intell Law* [online]. 2017, s. 274 [cit. 1. 3. 2018].

³⁴ Dle důvodové zprávy k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, mohou být v českém právním prostředí subjektem práv pouze osoby.

práva a povinnosti a soubor základních práv a svobod, daných tuzemskými i mezinárodními předpisy. Aktivním statusem rozumíme svéprávnost (způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem) a deliktní způsobilost.³⁵

Abychom osobě mohli udělit právní subjektivitu, je třeba, aby rozuměla svým povinnostem a aby byla schopna projevit vůli.³⁶ Otázkou je, co to v kontextu AI přesně znamená projev vůle. Pokud například připustíme, že moment, kdy se AI rozhodne, že její úkol je důležitější než její vypnutí (tzv. „Stop Button Problem“), je projevem vůle, tak AI toto kritérium splňuje.

5.1 Osoby a svěčenský fond

Jak již bylo řečeno, náš právní systém právní subjektivitu přisuzuje pouze osobám.³⁷ Dle § 18 zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, je osoba fyzická, nebo právnická. Některé evropské státy ve svých právních řádech dělí subjekty práv do třech skupin. Díky tomuto dělení krom fyzických a právnických osob vzniká ještě skupina subjektů práva, která je blíže nespecifikovaná.³⁸

Historicky starší konstrukt fyzické osoby je považován za schématický právní model člověka, biosociální bytosti. Z toho plyne, že vznik a zánik této osoby je nerozdělitelně spojen s narozením a smrtí lidské bytosti. Oproti tomu právnická osoba je založená na základě střetu teorie fikce a teorie reality. Jedná se o pomocný právní konstrukt, jehož cílem je usnadnění realizace zájmů určitých skupin osob.³⁹

Již zmíněné ustanovení (§ 18) budí dojem, že neexistuje jiná entita, která by na našem území mohla být poživitelem práv, což indikuje, že AI by se za současného stavu nemohla stát subjektem práva. Je tedy třeba najít určitou výjimku, dle které by nebyla ani právnickou osobou ani osobou

³⁵ HARVÁNEK, Jaromír. *Právní teorie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 140–144.

³⁶ KRAUSOVÁ, Alžběta. Legal Regulation of Artificial Beings. *Masaryk University Journal of Law and Technology*, 2007, roč. 1, č. 1, s. 195.

³⁷ § 17 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

³⁸ Francouzském právní řád, krom fyzických a právnických osob definuje i tzv. *semipersonnalité*. LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s., s. 144.

³⁹ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s., s. 136.

fyzickou, a i přesto by jí bylo možné v určité míře přiznat práva a povinnosti. Touto výjimkou je svěrenský fond. V rámci tohoto konstruktů je totiž opuřtĚna zásada neexistence majetku bez vlastnĚníka, jelikoř majetek svěrenského fondu je vnĚmĚn jako svůj vlastní vlastnĚník.⁴⁰ NabĚzĚ se tedy ťvaha, zda by se takovůj konstrukt nedal využĚtĚ i na AI. Pokud totiž svěrenský fond můře vlastnit svůj majetek, proĉ by AI nemohla bůt vlastnĚkem svůch výtvorů (bůt autorem). OtĚzkou je, zdali bychom takovům jednĚnĚm nerozporovali podstatu svěrenského fondu. MĚm za to, ře přĚznĚnĚ autorstvĚ AI by mohlo bůt nĚslednĚ analogicky využĚto pro přĚznĚnĚ odpovĚdnosti.

5.2 Turingův test

V roce 1950 Alan Turing vytvořil myřlenkovůj test, kterůj mĚa za cĚl urĉit, zda je inteligence stroje srovnatelnĚ s inteligencĚ lĚdĚ. Tento fakt mĚa bůt prokĚzĚn tak, ře hodnotĚcĚ komise slořenĚ z lĚdĚ nedokĚže rozpoznat, jestli jĚm na jejich otĚzky odpovĚdĚ ělovĚk, ĉi stroj.⁴¹ Důvod zmĚnky Turingova testu v tomto textu je takovůj, ře pokud by neřlo rozeznat způsobu myřlenĚ ělovĚka od stroje, udĚlenĚ prĚvnĚ subjektivĚ neřivĚmu softwaru by dle nĚzoru autora toho prĚpřĚvku mohlo bůt prĚijatelnĚřsĚ.

Jak sĚm Alan Turing zĉĚstĚ prĚdpoklĚdal, klĚčem k ťpsĚchu v tomto testu je nedopovĚdat nebo lhĚt. ProblĚm s tĚmto testem je, ře aĉkoliv jĚm stroj můře projĚt, nechĚpe vřznam toho, co dĚlĚ. Odrazem tohoto zjiřtĚnĚ je pokus znĚmůj jako ĆĚnskĚ mĚstnost. Jde o pokus, kdy stroj nenauĉĚte ěĚnsky, ale dĚte mu k dispozici velkĚ mnořstvĚ textu a on pak na zĚkladĚ podobnosti dokĚže urĉit, jak mĚa odpovĚdat na polořenĚ otĚzky. DalřĚ mořnosti, jak AI testovat jsou např. Winogradovo schĚma, kterĚ je zamĚřenĚ na dvojznaĉnost vyjĚdřĚnĚ, nebo testy z biologie pro ĉtvrtou třĚdu.⁴²

5.3 OdpovĚdnost

VyřeřenĚ otĚzky odpovĚdnosti je povařovĚno za primĚrnĚ důvod, proĉ je třeba prĚvnĚ subjektivĚ AI zvĚřit. NeudĚlenĚ prĚvnĚ subjektivĚ robotů a AI by teoreticky mohlo vĚst do bodu, kdy se inovĚtořĚ a konstruktĚři budou

⁴⁰ LAVICKÝ, Petr a kol. *Obĉanskůj zĚkonĚk I. ObecnĚ ěĚst (§ 1–654). KomentĚř*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s., s. 144.

⁴¹ RUSSELL, Stuart J., Peter NORVIG a Ernest DAVIS. *Artificial intelligence: a modern approach*. 3rd ed. Boston: Pearson, 2010, Prentice Hall series in artificial intelligence, s. 2.

⁴² MARCUS, Gary. Jsem ělovĚk? *Scientific American*, leden–ůnor 2018, s. 27–31.

příliš bát nést odpovědnost za něco, co nemůžou plně ovlivnit. V důsledku by se pak mohlo stát, že by se zastavil nebo zpomalil vývoj této technologie. Odpovědnost je spojená s dvěma důležitými prvky, a to náhradou škody a uložením trestu. Důležitým principem ukládání trestů je snaha danou osobu napravit.⁴³ Tento fakt u robotů ani umělé inteligence nikdy nebude možný, protože autonomnímu autu ani AI nebude vadit, když ji vypneme, sešrotujeme nebo zamkneme na parkovišti se zvýšenou ostrahou.

Co je ale možné zvážit, je institut náhrady škody. Usnesení tuto problematiku považuje za zvláště důležitou. Řešení, které je v dokumentu navrhováno, nepočítá v této fázi s plnou odpovědností robotů, ale částečnou odpovědností vlastníků, výrobců, programátorů či uživatelů, kteří budou přispívat do tzv. kompenzačního fondu.⁴⁴ Je ale možné toto po již zmíněných subjektech vyžadovat? A pokud ano, tak jak se určí vybraná osoba? Důležité odpovědi v této otázce by ve spojitosti s tragickým úmrtím způsobeným autonomním vozidlem mělo přijít z USA.⁴⁵ Studie podotýká, že udělení právní subjektivity robotům a umělé inteligenci není řešení.⁴⁶

5.4 Argumenty pro a proti

Pokud se situace velmi zjednoduší, tak AI není nic jiného než algoritmus na hledání maxima složité funkce. Je to jen složitá rovnice, která umí pracovat s obrovským množstvím dat ve velmi rychlém čase. Jak již bylo zmíněno na začátku tohoto příspěvku, v tuto chvíli nic podobné silné umělé inteligenci neexistuje, a tak diskuze směřují na slabou AI, která je velmi omezená a poměrně předvídatelná. Přesnost umělé inteligence, schopnost pracovat s velkým počtem dat a neodchýlení se od směru, který jí zadáme, můžeme považovat za argument pro zavedení elektronické osoby. Pokud bychom AI přiznali právní subjektivitu, tak se nemůže stát, že by pro svůj vlastní

⁴³ SOLUM, Lawrence B. Legal Personhood for Artificial Intelligences. *North Carolina Law Review*, 1992, roč. 70; *Illinois Public Law Research Paper*, č. 09–13, s. 1247.

⁴⁴ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 27. ledna 2017 obsahující doporučení Komise o občanskoprávních pravidlech pro robotiku (2015/2103(INL)). In: europarl.europa.eu [online]. Evropský parlament, 2017, s. 18 [cit. 1. 3. 2018].

⁴⁵ O'KANE, Sean. Temple Police release footage of fatal crash from inside self-driving Uber. *The Verge* [online]. 21. 3. 2018 [cit. 1. 4. 2018].

⁴⁶ NAVEJANS, Nathalie. *European Civil Law Rules in Robotics*. European Union, 2016.

prospěch toho statutu chtěla zneužít. AI nebude mít tendenci získat moc, být první nebo „vyhrát“.⁴⁷

Jak již bylo zmíněno, argumentem pro zavedení elektronické osoby je odpovědnost AI. Dle mého názoru by důvodem pro zavedení této právní konstrukce měla být i otázka vlastnictví, jelikož umělá inteligence, která se učí, je schopna vytvoření něčeho nového.

Ve chvíli, kdy bychom AI přiznali právní subjektivitu, bylo by nemyslitelné, aby zároveň mohla být vnímána jako objekt práv. Z umělé inteligence by se tímto jednáním stali otroci. Ale vadilo by to umělé inteligenci?

Pokud bychom AI postavili na úroveň lidí, právě udělením právní subjektivity, nemohlo by se stát, že po určitém čase bychom tento rozdíl přestali vnímat? Problematičnost s nerozeznáním umělé inteligence od lidské bytosti by se mohla odrazit i v chování lidské společnosti. Mohlo by se totiž stát, že člověk, který by neměl problém se, znásilněním“ androida, by byl spíše schopný takového činu i na živé lidské bytosti. Zařazení AI mezi subjekty práva by pak také znamenalo, že tato technologie může požívat práva a právní ochranu. Má AI právo na život? Může se robot dožadovat svobody slova?

6 Závěr

Vznik právní regulace pro AI a robotiku se jeví jako nutný. Jedná se totiž o odvětví, které se velmi snadno může vymknout kontrole. Je důležité si ale uvědomit, že pro regulaci takového odvětví je potřeba porozumět technické struktuře těchto systémů a rozsahu jejich schopností. Ano, umělá inteligence může zabít, způsobit hmotnou škodu, složit skladbu⁴⁸, vtipkovat⁴⁹ či namalovat obraz.^{50, 51} Na druhou stranu poskytnutí právní subjektivity by znamenalo, že je možné pro AI vymáhat práva. Jaká práva bychom ale měli softwaru přisoudit?

⁴⁷ SOLUM, Lawrence B. Legal Personhood for Artificial Intelligences. *North Carolina Law Review*, 1992, roč. 70; *Illinois Public Law Research Paper*, No. 09–13, s. 1253.

⁴⁸ Skládáním hudby pomocí AI se zabývá David Cope. Příklad skladby složené softwarem je dostupný zde: <https://www.youtube.com/watch?v=2kuY3BrmTfQ> [cit. 1. 3. 2018].

⁴⁹ Tvorbou vtipů se zabýval výzkum kolem programu JAPE computational humor.

⁵⁰ Projekty jako New Rembrandt nebo AARON se zabývají tvorbou uměleckých děl.

⁵¹ BODEN, Margaret A. Creativity and Artificial Intelligence. *Artificial Intelligence*, 1998, roč. 103, č. 1–2, s. 347–356.

Ačkoli mám za to, že vznik elektronické osoby, by plno věcí zjednodušil a lépe definoval umístění AI v právním rámci, tak si nemyslím, že slabá umělá inteligence by měla být poživitelem toho statutu. Z dokumentů EU se zdá, že argumenty proti zavedení elektronické osoby převažují nad opačnými argumenty, proto by v tuto chvíli elektronická osoba vzniknout neměla. Nutno ale podotknout, že dostupné zdroje kooperují s pojmem AI ve smyslu slabé umělé inteligence. Otázkou tedy je, zdali se jejich postoj nezmění ve chvíli, kdy věda dosáhne toho, co označujeme za silnou AI.

Literatura

Monografie

- ASIMOV, Isaac. *Robohistorie*. 1. vyd. Praha: Triton, 2004, 422 s. ISBN 80-725-4477-2.
- BELLMAN, Richard Ernest. *Artificial intelligence: can computers think*. San Francisco: Boyd & Fraser Pub. Co., 1978, 146 s. ISBN 0-87835-066-7.
- DESCARTES, René. *Rozprava o metodě*. 3. vyd., 1. vyd. v nakl. Svoboda. Praha: Svoboda, 1992, 67 s. ISBN 80-205-0216-5.
- HAMMOND, Kristian. *Practical Artificial Intelligence for Dummies*. New Jersey: John Wiley & Sons Inc., 2015, Narrative Science Edition, s. 41 s. ISBN 978-1-119-14983-5.
- HARVÁNEK, Jaromír. *Právní teorie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 439 s. ISBN 978-80-7380-458-9.
- HOBBS, Thomas. *Leviathan neboli o podstatě, zřízení a moci státu církevního a občanského*. Praha, 1941, Knihovna politických klasiků.
- LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s. ISBN 978-80-7400-529-9.
- MAŘÍK, Vladimír, Olga ŠTĚPÁNKOVÁ a Jiří LAŽANSKÝ. *Umělá inteligence*. Praha: Academia, 1993, 264 s. ISBN 80-200-0502-1.
- RUSSELL, Stuart J., Peter NORVIG a Ernest DAVIS. *Artificial intelligence: a modern approach*. 3rd ed. Boston: Pearson, 2010, Prentice Hall series in artificial intelligence, 1132 s. ISBN 978-0-13-207148-2.

Články

KRAUSOVÁ, Alžběta. Legal Regulation of Artificial Beings. *Masaryk University Journal of Law and Technology*, 2007, roč. 1, č. 1, s. 187–198. ISSN 1802-5943.

MARCUS, Gary. Jsem člověk? *Scientific American*, leden–únor 2018, č. 1, s. 27–31. ISSN 0036-8733.

BODEN, Margaret A. Creativity and Artificial Intelligence. *Artificial Intelligence*, 1998, roč. 103, č. 1–2, s. 347–356. ISSN 0004-3702.

Elektronické zdroje

ANDERSON, Mark Robert. Twenty years on from Deep Blue vs Kasparov: How a chess match started the big data revolution? In: *The Conversation* [online]. 11. 5. 2017 [cit. 1. 3. 2018]. Dostupné z: <http://theconversation.com/twenty-years-on-from-deep-blue-vs-kasparov-how-a-chess-match-started-the-big-data-revolution-76882>

BRYSON, J. J., M. E. DIAMANTIS a T. D. GRANT. Of, for, and by the people: the legal lacuna of synthetic persons. *Artif Intell Law* [online]. 2017, roč. 25, s. 273–291 [cit. 1. 3. 2018]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s10506-017-9214-9>

O’KANE, Sean. Temple Police release footage of fatal crash from inside self-driving Uber. In: *The Verge* [online], 21. 3. 2018 [cit. 1. 4. 2018]. Dostupné z: <https://www.theverge.com/2018/3/21/17149958/tempe-police-fatal-crash-self-driving-uber-video-released>

SOLUM, Lawrence B. Legal Personhood for Artificial Intelligences. In: *North Carolina Law Review* [online]. 1992, roč. 70.

Illinois Public Law Research Paper, No. 09–13, 1231 s. Dostupné z: <https://ssrn.com/abstract=1108671> [cit. 1. 3. 2018].

NAVEJANS, Nathalie. *European Civil Law Rules in Robotics*. European Union, 2016. ISBN 978-92-846-0410-4. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/committees/fr/supporting-analyses-search.html> [cit. 1. 3. 2018].

Jiné dokumenty

Usnesení Evropského parlamentu ze dne 27. ledna 2017 obsahující doporučení

Komisi o občanskoprávních pravidlech pro robotiku (2015/2103(INL)).

In: *europarl.europa.eu* [online]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2017-0005+0+DOC+XML+V0//CS> [cit. 1. 3. 2018].

Eugene the Turing test-beating ‚human computer‘ – in ‚his‘ own words.

In: *The Guardian* [online], 9. 6. 2014 [cit. 1. 3. 2018]. Dostupné

z: <https://www.theguardian.com/technology/2014/jun/09/eugene-person-human-computer-robot-chat-turing-test>

Moral Machine. Dostupné z: <http://moralmachine.mit.edu/>

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Contact – e-mail

458594@mail.muni.cz

Vědecká redakce MU

prof. Ing. Petr Dvořák, CSc.; PhDr. Jan Cacek, Ph.D.;
Mgr. Tereza Fojtová; Mgr. Michaela Hanousková;
prof. MUDr. Lydie Izakovičová Hollá, Ph.D.; doc. RNDr. Petr Holub, Ph.D.;
doc. Mgr. Jana Horáková, Ph.D.; doc. PhDr. Mgr. Tomáš Janík, Ph.D.;
doc. JUDr. Josef Kotásek, Ph.D.; prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D.;
doc. RNDr. Jaromír Leichmann, Dr.; PhDr. Alena Mízerová;
doc. Ing. Petr Pirožek, Ph.D.; doc. RNDr. Lubomír Popelínský, Ph.D.;
Mgr. Kateřina Sedláčková, Ph.D.; doc. RNDr. Ondřej Slabý, Ph.D.;
prof. PhDr. Jiří Trávníček, M.A.; doc. PhDr. Martin Vaculík, Ph.D.

Ediční rada PrF MU

doc. JUDr. Josef Kotásek, Ph.D. (předseda);
prof. JUDr. Josef Bejček, CSc.; prof. JUDr. Jan Hurdík, DrSc.;
prof. JUDr. Věra Kalvodová, Dr.; prof. JUDr. Vladimír Kratochvíl, CSc.;
doc. JUDr. Petr Mrkvývka, Ph.D.; doc. JUDr. Radim Polčák, Ph.D.;
prof. JUDr. Petr Průcha, CSc.; doc. JUDr. Markéta Selucká, Ph.D.

COFOLA 2018

Část I. – Firemní právo a další práva na označení, právní a ekonomické souvislosti

**Eds.: JUDr. Radim Charvát, Ph.D., LL.M., JUDr. Pavel Koukal, Ph.D.,
prof. JUDr. Jarmila Pokorná, CSc., Ing. Eva Tomášková, Ph.D.,
JUDr. Eva Večerková, Ph.D., JUDr. Michal Janovec, Ph.D.**

Vydala Masarykova univerzita, Žerotínovo nám. 617/9, 601 77 Brno

Spisy Právnické fakulty MU č. 622 (řada teoretická)

1. vydání, 2018

ISBN 978-80-210-9005-7 (online : pdf)